

Кристина Стрезоска

УЛОГАТА НА ТИНК ТЕНК ОРГАНИЗАЦИИТЕ ВО ПРОЦЕСОТ НА КРЕИРАЊЕ ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

Апстракт

Во услови на глобализација и се поширока диверзификација на изворите на информации, креаторите на политики се почесто се соочуваат со потребата за соодветно филтрирање и организирање на податоците со цел ефективно да одговорат на променливата природа на политичките процеси. Иновативните и креативни решенија на актуелните политички прашања се чини се повеќе изостануваат од бирократските лавиринти, кои го оправдуваат својот епитет на бавни, инертни и несклони кон промени. Од друга страна тинк тенк организациите успешно се справуваат со предизвикот на филтрирање на податоците и предлагање успешни модели за разрешување на политичките проблеми, прилагодување на решенијата на потребите на конкретното опкружување, како и во улогата на едукатори на пошироката јавност.

Препознавањето на потребата за инкорпорирање на ставовите на граѓаните и намалување на перцепцијата за демократски дефицит во рамките на самата држава, предизвика политичарите се повеќе да ја охрабруваат вклученоста на тинк тенк организациите во процесот на креирање политики. Имајќи ја во предвид потребата за зголемена транспарентност и отвореност на процесот на креирање политики, како и неговата повеќеслојност во одредени држави, потенцијалните цели и целни групи кон кои може да бидат насочени интересите на тинк тенковите се многубројни.

Во овој труд се истражува улогата на тинк тенк организациите во процесот на креирање политики, нивниот придонес кон демократизација на општеството, влијанието кое го остваруваат врз креаторите на политики и способноста за што поширока мобилизација на пошироката јавност. Испитувањето на наведените карактеристики на тинк тенк организациите, фрла поинакво светло врз начинот на кој политичките актери и пошироката јавност го интерпретираат оперирањето на овие организации.

Клучни зборови: *тинк тенк, истражувачки центри, граѓански сектор, невладини организации, јавни политики, креирање политики, креатори на политики*

Abstract

The widespread processes of globalization and source diversification of information imposed the need for adequate filtering and organizing data, in order for policy creators to have effective responses to the changing nature of political processes. Bureaucratic mazes seem to lack innovative and creative solutions to the current political issues, providing justification of their epithet as slow, inert and disinclined to change. On the other hand, think tanks have promoted themselves as efficient data filters, proposers of successful models for solving political issues, solution adjusters to the specific needs of the environment as well as educators of the general public.

The recognition of the need to incorporate citizens' views in adopted policies and reducing the perception of democratic deficit within the state has led politicians to a process where they encourage the involvement of think tanks in the activities of creating policies. Having in mind the need for increased transparency, accountability and openness of the process of creating policies, as well as its multilayeredness in some states, the potential goals and target groups of think tanks may be innumerable.

This paper explores the role of think tank organizations in the policy process, their contribution to social democratization, the influence they exercise over policy creators and their ability for mobilization of the wider public. The research of these characteristics casts a different light on the manner political actors and the general public interpret the operating of think tanks.

Key words: *think tanks, research centre, civil sector, NGO's, public policy, creating policy, policy creators*

СОДРЖИНА:

Вовед.....	8
1. Теоретска елаборација на проблемот.....	8
1.1. Дефинирање на тинк тенк организациите.....	8
1.2. Еволуција и динамика на развој.....	11
1.3. Поделба (класификација) на тинк тенковите.....	14
1.4. Водење и управување со тинк тенк организациите.....	18
1.4.1. Градење силна и продуктивна организација.....	20
1.4.2. Главни активности на тинк тенковите.....	23
1.4.3. Креирање годишна програма и воспоставување агенда.....	24
1.5. Извори на финансирање и финансиска стабилност.....	25
1.6. Тинк тенк организациите и јавните политики.....	27
1.7. Улогата на тинк тенк организациите во процесот на креирање јавни политики.....	29
1.7.1. Учество на тинк тенковите во процесот на креирање јавни политики.....	31
1.7.2. Политички кредибилитет на тинк тенковите.....	32
1.7.3. Тинк тенк организациите како мост меѓу знаењето, идеите и јавните политики.....	34
1.7.4. Транспарентност и отчетност.....	37
1.8. Тинк тенк организациите и останатите учесници во процесот на креирање јавни политики.....	39
1.8.1. Тинк тенк организациите и лоби групите.....	40
1.8.2. Тинк тенк организациите наспроти владините комисии и тела.....	41
1.8.3. Тинк тенк организациите наспроти политичките партии.....	43
1.8.4. Тинк тенк организациите наспроти универзитетските истражувачки центри.....	45
1.9. Критички осврт кон функционирањето на тинк тенк организациите.....	47
2. Анализа на проблемот – компаративна анализа на влијанието на тинк тенк организациите врз процесот на креирање јавни политики на глобално ниво.....	52
2.1. Генерални состојби и трендови на тинк тенк организациите на глобално ниво.....	52
2.1.1. Преглед на тинк тенк организациите на Американскиот континент.....	56
2.1.1.1. САД.....	57
2.1.1.2. Канада.....	61
2.1.1.3. Централна и Јужна Америка.....	63
2.1.2. Тинк тенк организациите во Европа.....	65
2.1.2.1. ЕУ.....	66
2.1.2.2. Централна и Југоисточна Европа.....	69
2.1.3. Преглед на Азиските тинк тенкови.....	70
2.1.3.1. Тинк тенк организациите во Кина, Индија и Јапонија.....	74
2.1.4. Преглед на тинк тенковите во Африка.....	76

2.1.5. Преглед на Австралиските тинк тенкови.....	78
2.2. Компаративен приказ на функционирањето на тинк тенковите на глобално ниво.....	79
2.3. Влијание на тинк тенк организациите врз политичките процеси.....	81
2.3.1. Извори на влијание и стратегии за зголемување на влијанието.....	83
2.3.2. Мерење на влијанието на тинк тенк организациите.....	85
2.3.3. Влијание на тинк тенковите врз надворешната политика.....	87
2.4. Глобализација на тинк тенк организациите.....	89
3. Случајот на Република Македонија.....	92
3.1. Развој на граѓанскиот сектор во Република Македонија во рамките на Југословенската држава.....	92
3.2. Граѓанскиот сектор во Република Македонија од осамостојувањето до денес.....	94
3.3. Тинк тенк организациите во Македонија.....	97
3.4. Општи карактеристики на тинк тенк организациите во Република Македонија.....	97
3.5. Анализа на опкружувањето и факторите кои влијаат врз тинк тенк организациите во Р.М.....	103
3.5.1. Преглед на законската регулатива.....	103
3.5.2. Политички фактори.....	105
3.5.3. Достапност на финансиска поддршка.....	110
3.5.4. Слобода на изразување и медиумски слободи.....	113
3.6. Улога на тинк тенк организациите во процесот на креирање јавни политики во Р.М.....	115
3.6.1. Персонал.....	116
3.6.2. Јавни трибини, тркалезни маси, панел дискусии, семинари и конференции.....	118
3.6.3. Анализи, истражувања, публикации.....	119
3.6.4. Присуство во медиуми.....	120
3.6.5. Вмрежување на тинк тенковите.....	121
3.7. Препораки и перспективи за развој на тинк тенк организациите во Р.М.....	122
Заклучок.....	125
Прилози.....	126
Библиографија.....	131

ВОВЕД

Променливата природа на односите на политичката сцена на внатрешен и надворешен план, секојдневните предизвици со кои се соочуваат носителите на одлуки како и потребата за навремена и соодветна реакција на истите ја наметнаа потребата од изнаоѓање иновативни и креативни одговори на новонастанатите состојби. При таква констелација на односите се појавија тинк тенк организациите кои иако се веќе добро етаблирани во западните развиени општества, а особено во САД, каде со години успешно придонесуваат кон процесот на креирање политики, кај нас се уште претставуваат новина.

Обликувањето на идеите и нивното трансформирање во применливи решенија, е една од основните функции на овие организации. Тинк тенк организациите поседуваат голем потенцијал за влијание, унапредување и поддршка на процесот на формулирање јавни политики, развој на демократскиот капацитет на носителите на одлуки, како и промоција и едукација на пошироката јавност. Дополнително, во услови на се поширока глобализација и интензивирање на врските меѓу државите, насекаде во светот, тинк тенковите функционираат како истражувачки центри кои го фасилитираат процесот на креирање политики и обезбедуваат платформа за соработка меѓу различните општествени чинители.

Тинк тенк организациите во Р. Македонија се релативно нов феномен кој се појави по осамостојувањето, во текот на транзицискиот период. Бројот на тинк тенковите во текот на годините бележи континуиран пораст а истото може да се каже и за нивната големина, влијание и улогата која ја играат во општествените процеси. Реформските процеси низ кои поминува земјата, неизбежно ја наметнуваат потребата од функционирањето на ваков тип организации и употребата на нивните аутпути при креирањето јавни политики. На тој начин се зголемува квалитетот на донесените одлуки а се стимулира и учеството на граѓанскиот сектор.

1. ТЕОРЕТСКА ЕЛАБОРАЦИЈА НА ПРОБЛЕМОТ

1.1. Дефинирање на тинк тенк организациите

Пред да се пристапи кон било каква анализа на ТТ организациите неопходно е истите да бидат јасно дефинирани, што ќе овозможи нивна препознатливост и разликување од останатите организации. Имајќи ги во предвид различните политички интереси, целни групи, организациони структури, големина, степен на влијание и сл., воспоставувањето сеопфатна дефиниција и јасното разграничување кои организации потпаѓаат под оваа категорија е една од концептуално најтешките задачи при анализирањето. Всушност, според истражувачите кои се занимаваат со оваа проблематика, јасното разграничување на ТТ-овите од останатите организации, не е целосно возможно ниту пожелно, имајќи го во предвид фактот што институционалните граници се аморфни и често доаѓа до нивно преклопување. Сепак, активностите, целите и аутпутите на ТТ-овите имаат централно значење при обидот да се дадат било какви појаснувања за начинот на кој тие се разликуваат од останатите актери во процесот на обезбедување експертиза и влијание врз креаторите на политики.

Самиот термин "тинк тенк" потекнува од САД, каде се појавил за време на Втората светска војна. Со него се опишувала безбедна (запечатена) средина (просторија) каде научниците и експертите за воено планирање граделе стратегии. До 1960-тите терминот веќе бил вметнат во поголем број лексикони и со него се именувале независните истражувачки институти¹ во земјите од англиско говорно подрачје. Терминот "тинк тенк" се уште не е јасно и целосно дефиниран поим и со него често несоодветно се именуваат организации кои спроведуваат и продуцираат разни политички, технички или научни истражувања и анализи, кои делуваат во рамките на владите, академските институти, како независни и непрофитни или пак во рамките на организации кои работат за остварување профит. Од друга страна, голем број истражувачи, ТТ организациите ги поистоветуваат со политичките институти² иако постојат и такви кои сметаат дека таквото изедначување не е секогаш соодветно. Според нив терминот 'политички институт' е поширока категорија која се занимава со функциите на политичките анализи и истражувања, при што тие повеќе имаат академски фокус, додека ТТ-овите се насочени кон остварување на точно утврдена агенда. Но ваквата дистинкција не е секогаш соодветна. Во САД, Велика Британија, Австралија и Канада, долг период терминот 'тинк тенк' означувал посебен вид субјекти, кои имале статус на непрофитни организации додека во Европа се користел за именување на голем број различни организации, квази институти и тела.

Дилемите при дефинирањето предизвикуваат несигурност при утврдувањето на точниот број на вакви организации. Во најширока смисла, дефиницијата би требало да

¹ Покрај новокомпонираниите со овој назив се именувале и веќе постоечките институти

² На пр. James G. McGann, Diane Stone и многу други тинк тенковите ги поистоветуваат со политичките институти. Во овој труд овие два називи исто така се употребуваат како синоними.

ги содржи основните карактеристики на ТТ-овите како непрофитни, организации кои вршат истражувања, обезбедуваат анализи и совети во однос на јавните политики. Но, ваквото дефинирање остава простор за вбројување голем број различни организации во оваа категорија: лоби групи, универзитетски истражувачки центри и други граѓански организации кои покрај останатото спроведуваат и истражувања од областа на јавните политики. Како резултат на тоа, неопходно е да бидат наведени дополнителни критериуми со кои би се намалил опсегот на дефиницијата и би се ограничил на организации кои се занимаваат со политички истражувања и анализи, дејствуваат независно од владите и универзитетите и делуваат како непрофитни организации. Но и ваквиот начин на дефинирање наидува на голем број критики како премногу тесен и ограничувачки особено критериумот според кој овие организации треба да дејствуваат целосно независно од владите и универзитетите. Имено, голем е бројот на ТТ-ови кои делумно или скоро целосно се зависни од владите и владините средства³ или пак одржуваат блиски односи со универзитетската и политичката елита. Имајќи ја во предвид ваквата поставеност на работите, научниците се согласуваат дека не постои „типичен“ тинк тенк.

Разлики во дефинирањето се јавуваат и меѓу различните држави во зависност од поставеноста, опкружувањето и начинот на функционирање на ТТ-овите. Во Франција на пример, главната потешкотија при дефинирањето лежи во блиските врски меѓу ТТ-овите и државната/политичката сфера со оглед на тоа што границата меѓу интелектуалците и политичарите е благо кажано, нејасна. Имајќи ја во предвид повеќеслојноста на процесот на креирање политики во ЕУ, разбирањето на ТТ-овите и дефинирањето на нивната улога во целокупниот политички процес е од клучно значење. При тоа главните активности на ТТ-овите во рамките на ЕУ опфаќаат: развивање иновативни идеи за унапредување на политичката агенда, обезбедување независни анализи, делување како олеснувачи и катализатори на политичките процеси во рамките на ЕУ, делување како мост кој ќе ги поврзува академската заедница, невладините организации, лоби групите и сл., односно поврзување на поголема група луѓе кои имаат исто поле на работа, но различни перспективи со креаторите на политики. Во англо-американски контекст пак, како ТТ-ови се сметаат организациите кои се релативно автономни, генерираат идеи и вршат политички анализи за одредени политички прашања, независно од владите, политичките партии и лоби групите. Релативноста на автономијата произлегува од фактот што ТТ-овите често зависат од овие организации во однос на ресурсите. Но и во случај кога дел од финансиските средства доаѓаат од владини извори, ТТ-овите настојуваат да ја задржат независноста или барем во најмала рака да не бидат ограничени и тесно врзани за било чии специфични

³ Во Германија и Холандија на пример, сосема вообичаено е тинк тенковите да имаат блиски релации со политичките партии во однос на финансиите и персоналот. Исто така во одредени држави каде спонзорствата од страна на министерствата се неопходни за опстанокот на тинк тенк организациите, според ваквата поставеност на дефиницијата може да се добие погрешен впечаток дека во овие држави воопшто не постојат тинк тенк организации. Слично на тоа, во земјите каде се јавува дефицит на ресурси за изведување политички истражувања, релациите кои што тинк тенковите ги воспоставуваат со универзитетите или со приватниот сектор може да бидат од клучно значење за обезбедување на нивниот опстанок.

интереси. Всушност, за ТТ-овите е пожелно и неопходно да одржуваат врски со креаторите на политики, доколку сакаат да имаат било какво влијание врз процесот на одлучување. Но со цел да ја задржат автономијата, неопходно е да балансираат меѓу поврзаноста со креаторите на политики и целосната изолација од нив. Со распространувањето на ТТ организациите во различни држави и региони самиот концепт бил проширен при што во себе ги опфатил и автономните и неавтономните организации.

Според Andrew Rich ТТ организациите може да се дефинираат како независни, непрофитни организации различни од групите на интерес кои пред сè, се потпираат врз експертизата и идеите за обезбедување поддршка и влијание во процесот на креирање политики⁴. Од функционална гледна точка, ТТ-овите се непрофитни организации кои спроведуваат и дисеминираат истражувања во врска со одредени политички прашања од јавен интерес. Но, од политички аспект, тие се агресивни организации кои постојано се трудат да го максимизираат сопствениот јавен и политички кредибилитет, при што нивните идеи и експертиза ќе имаат влијание врз процесот на креирање политики.

McGunn пак, ги дефинира тинк тенковите како институти кои се занимаваат со истражувања, анализи и советувања во однос на внатрешните и надворешните политички прашања, што им овозможува на креаторите на политики и пошироката јавност да носат одлуки врз основа на целосни и релевантни информации за одредени состојби од областа на јавните политики⁵. Овие организации често дејствуваат како мост меѓу академската заедница и креаторите на политики, во корист на јавниот интерес, како независен глас кој резултатите од истражувањата ги преведува на јазик и форма кои ќе бидат разбирливи, веродостојни и лесно достапни за креаторите на политики и пошироката јавност.

ТТ-овите се структурирани како постојани тела кои значаен дел од своите финансиски и човечки ресурси ги користат за спроведување и дисеминација на истражувања и политички анализи од областа на општествените науки: политички науки, економија, јавна администрација, меѓународни односи и сл. Аутпутот од овие организации се состои од: книги, монографии, извештаи, политички брифинзи, конференции, семинари и неформални дискусии со креаторите на политики, претставниците на владите и други клучни стејкхолдери.

И покрај различните мислења и нејаснотиите во процесот на дефинирање, неизбежна е констатацијата дека овие организации прераснаа во значаен и незаменлив сегмент на демократските општества, кои со својата работа, активности и ангажман, значително придонесуваат кон унапредување на процесот на креирање политики.

⁴ Rich Andrew: Public policy and the politics of expertise, 2004, p.11

⁵ McGunn G. James: Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates, 2007, p.11

1.2. Еволуција и динамика на развој

ТТ организациите се феномен на дваесеттиот век кој најпрво се појавил во САД и индустриски развиените западноевропски држави. Нивните корени датираат уште од 1900-тата, кога главно поле на интерес им биле општествените науки а биле поддржувани од различни приватни фондации и индивидуалци. Ваквите организации се формирале како резултат на напорите да се искористи знаењето и експертизата на научниците и менаџерите за справување со економските и социјални проблеми кои биле актуелни во овој период. Растот и развојот на ТТ-овите се должи на серија значајни политички, социјални и економски потреси кои го обележале овој период и кои ги приморале политичките чинители и пошироката јавност да изнајдат иновативни решенија за комплексните политички проблеми. Формираните институти преку разновидни политички анализи и истражувања придонесувале кон развој на плурализмот и отвореното граѓанско општество а самите тие се резултат на отпочнатиот процес на демократизација и национален просперитет. Функционирањето на повеќе организации, од кои ниту една не поседува монопол врз политичките анализи и истражувања, придонесува кон зајакнување на демократското функционирање на општеството преку партиципација на пошироката јавност во различни форми на политичките дебати.

Растот и развојот на ТТ-овите, исто така се должи на зголемениот обем на работа на владите и зголемената комплексност на процесот на донесување одлуки со што се појавила потреба за селектирање на податоците и потемелни анализи. Глобализацијата, потребата за споделување информации и ново креираните владини програми, придонеле кон прераснувањето на ТТ-овите во се позначаен извор на експертиза, подготвен да ја објасни природата, причините и начините за справување со проблемите. Покрај тоа во овој период се јавува и потреба за подобро управување со информациите и креирање организации кои ќе го распространуваат и надградуваат знаењето и кои покрај другото, ќе бидат во состојба теоретските модели и концепти да ги претворат во конкретни чекори и активности. Зголемувањето на обемот на информации со кои располагаат носителите на одлуки го отежнува процесот на одделување на виталните од не толку значајните информации. Оние кои ќе успеат во оваа задача се стекнуваат со повеќе моќ од останатите. ТТ-овите како организации кои постепено се стекнувале со политички кредибилитет, статус, доверба и репутација претставувале идеална алатка за реализација на ваквите цели. Овие организации уште на самиот почеток од развојот се промовирале како своевиден бренд, кој масовно се проширил. За владите кои се фокусирани кон носење одлуки врз основа на опсежни анализи, организациите кои се занимаваат со политички истражувања се потенцијални помагатели и олеснувачи на процесот. Тие креираат рационални решенија донесени врз основа на добро обработени информации што на креаторите на политики им нуди одредена сигурност.

Развојот на ТТ организациите во различни држави е значително нерамномерен. Кон крајот на дваесеттиот век, во САД било проценето дека оперираат околу 1200 тинк тенкови (Hellebust, 1997), додека тој број во европските земји е значително помал.

Разликите во бројноста произлегуваат од значително поголемата отвореност на американскиот политички систем за разлика од европските, односно се резултат на силно развиениот партиски систем и бирократија од една страна и слабиот филантропски сектор од друга, при што влезот на политичката сцена е значително потежок во европските и останатите земји. Но, постојат истражувачи кои не се согласуваат со ваквата констатација нагласувајќи го тинк тенк бумот кој се случи во Централна и Источна Европа и Азија, посочувајќи дека и таму има плодна почва за развој на ТТ-овите.

Со зголемувањето на предизвиците за управување со напредните индустриски економии и зголемувањето на надворешните обврски се засилила и потребата за користење на знаењето и експертизата на интелектуалците при креирањето политики. Развојот на ТТ-овите може да се подели на неколку фази. Првиот бран на развој го опфаќа почетокот на дваесеттиот век се до периодот на Втората светска војна. Зголемувањето на комплексноста на општествата: индустријализацијата, созревањето на демократиите, растот на средната класа и развојот на мас медиумите во овој период, обезбедија плодна почва за појава на независни институти кои ќе вршат истражувања. Недостатокот на капацитет кај владите за спроведување политички анализи и превземање опширни социјални мерки како и зголемувањето на свеста меѓу се повеќе растечката и едуцирана средна класа се дел од факторите кои придонесоа кон зголемување на побарувачката за знаење, експертиза и модернизација. Иако формирани и финансирани под различни околности, тогашните институти ја делеле посветеноста кон дебатирање и истражување на широк спектар домашни и меѓународни политички прашања. Овие политички институти биле формирани најчесто од научници и поранешни политичари, посветени кон унапредување на знаењето. Заедничка карактеристика им била насоченоста кон искористување на научната мисла во решавањето на политичките прашања. При тоа САД предничи во овој период во поглед на бројот на ТТ-ови, а во Канада⁶ видливо е нивното отсуство. На Европскиот континент исто така се формирале бројни организации, иако нивното формирање и развој варира од една до друга држава. Во Велика Британија на пример, првиот бран на развој започнал кон крајот на 19-тиот век, при што тогашните институти немале точно определено поле на интерес, односно имале генерален фокус а во нив работеле интелектуалци и научници од различни области. Дел од нив одржувале блиски врски со државните служби а нивен главен аутпут биле истражувачките публикации кои ги објавувале. Иако со значително помал интензитет, првиот бран ги зафатил и Германија, Шведска и Австрија.

Вториот бран започнал во текот на Втората светска војна и траел се до '70-тите години на минатиот век. Во овој период се зголемила побарувачката за технократи и експертиза во областа на одбраната. Во САД се појавиле бројни истражувачки

⁶ Во Канада во овој период постоеле голем број мали организации кои во одредени аспекти наликувале на тинк тенковите во САД, играле голема улога во процесот на вмрежување и спроведување истражувања. Но, со одредени исклучоци, развојот на тинк тенковите во Канада започнал дури во текот на 1960-тите.

организации од каде произлегле голем број 'одбранбени експерти' кои помагале во развојот на системи за одбрана. Овие истражувачки организации и експерти послужиле како модел за наредната генерација ТТ-ови. Општествените и економски превирања во текот на 1960-тите, политичкиот притисок и експанзијата на јавниот сектор дополнително го засилиле поттикот за креирање нови истражувачки институти. Во континентална Европа за време на вториот бран биле креирани некои од најпознатите институти кои постојат до денес. Овој период се карактеризира со масивен раст на истражувачките и аналитички капацитети во и надвор од владините рамки. Институтите во најголема мера биле технократски со високо едуциран или технички квалификуван кадар. Заедничка карактеристика на организациите од првиот и вториот бран бил високиот степен на прагматизам, непристрасност и објективност при спроведувањето на анализите. ТТ-овите формирани за време на вториот бран може да се поделат на две групи:

- институти чиј фокус се внатрешните политички прашања и
- институти фокусирани кон надворешната политика, одбраната, безбедноста и прашања поврзани со развојот.

Всушност во овој период се насетуваат првите знаци на специјализација на ТТ-овите и нивно насочување кон конкретни прашања. Карактеристично за организациите во овој период е што најчесто биле големи, со постојан персонал а публикациите им биле со научен тон.

Со завршувањето на Студената војна, потребата од политички и економски реформи доведува до нов бран во кој се креирани дополнителни ТТ-ови со задача да обезбедат интелектуална и експертска поддршка на процесот на транзиција, особено во Источна и Централна Европа и во земјите од поранешниот Советски Сојуз. Новокреираните организации во овие области применувале различни модели за адаптација на околностите а процесот на нивно креирање широко се распространил низ целиот свет. Третиот бран за разлика од претходните два се одликува со значително поголема специјализација и пораст на бројот на ТТ-ови кои се занимаваат со еколошки прашања, мировни истражувања, прашања поврзани со трудовата и монетарната политика и сл. Друга значајна карактеристика е отвореноста и транспарентноста на воспоставените агенди на организациите и нивниот нормативен карактер. Но, од друга страна во овој период забележано е зголемување на пристрасноста при спроведувањето на анализите, така што кај голем број организации јасно изразено е застапувањето на одредени гледишта во обидот да се спои истражувањето со политиката. Со развојот на комуникациските технологии голем број ТТ-ови успеале нашироко да ги распространат своите гледишта и анализи. Различните политички погледи меѓу институтите во различни држави придонеле за зголемување на конкуренцијата на идеи, што во претходните периоди кога постоеле мал број поголеми организации, не било изразено во толкава мера. Меѓутоа, покрај зголемувањето на конкурентноста во овој период забележливо е и зголемување на соработката меѓу ТТ-овите, особено на оние кои функционирале во европските држави. Покрај тоа, зголемената конкурентност

била перцепирана како предизвик и позитивен фактор кој придонесува кон подобрување на аутпутот. Дополнително, ТТ-овите се соочувале со уште поголема конкуренција од страна на универзитетските истражувачки центри. Настојувајќи да обезбедат дополнителни финансиски средства, универзитетите формирале специјализирани истражувачки центри, често со силен политички фокус. Но имајќи ги во предвид сличностите во нивната работа, често доаѓало и до соработка на различни истражувачки проекти меѓу универзитетските истражувачки центри и ТТ-овите. Свеста за бенефитите од ваквиот начин на работа се повеќе се распространувала што пак ќе придонесе за проширување на соработката и во иднина.

Со експанзијата на истражувачките интереси на ТТ-овите и процесот на глобализација, започнува четвртиот бран на развој. Овој тренд повеќе е видлив кај независните ТТ-ови, имајќи ја во предвид нивната автономија отколку кај останатите истражувачки институти, како што се на пример владините истражувачки единици, кои во помала или поголема мера се зависни од креаторите на политики. Кај европските ТТ-ови, од почетокот на '90-тите, забележително е значително зголемување на бројот на организации чии истражувања се фокусирани на политичките прашања поврзани со ЕУ. Тие покриваат широк спектрум политички прашања кои варираат од прашања поврзани со институционалните реформи и процесот на проширување па се до други поспецифични теми како што е финансиската регулација и креирањето на единствен европски пазар. Растот на ЕУ ориентираните тинк тенкови се должи на се поголемата кохезија меѓу земјите членки на ЕУ, процесот на проширување, зголемената комплексност на процесот на одлучување и на се поголемото значење кое го добиваат неполитичките актери во процесот на креирање политики.

1.3. Поделба (класификација) на тинк тенковите

ТТ организациите вршат различни видови истражувања играјќи при тоа различни улоги во општеството. Не сите ТТ-ови се фокусирани кон иста цел и во иста мера. Класификацијата може да се направи врз основа на различни критериуми: начин на функционирање, опсег, модели на регрутација, аспирации, видови анализи, средства потребни за остварување на целите и сл. Сите ТТ-ови може да се вметнат во една од следниве четири групи⁷:

- научно-академски ориентиран организации;
- договорно истражувачки организации;
- тинк тенкови ориентиран кон застапување и
- партиски тинк тенкови.

⁷ McGunn G. James and Weaver R. Kent; Think tanks and civil societies: Catalyst for ideas and action, 2009, p.7

Карактеристично за *научно-академските* ТТ-ови е што најчесто регрутираат истражувачи со богато академско искуство од престижни универзитети а при спроведувањето истражувања користат ригорозни општествено научни методи со цел нивните истражувања да бидат перцепирани како објективни и независни од страна на пошироката јавност. Тие се најчесто големи организации, со организациона структура и култура која наликува на универзитетската а се нарекуваат и универзитети без студенти. Научно-академски ориентираните ТТ-ови може понатаму да се поделат на две подгрупи⁸:

- диверзифицирани – кои спроведуваат истражувања и анализи за широк спектар политички прашања: економски, надворешно политички, еколошки итн. Ваквите организации го поттикнуваат зголемувањето на кредибилитетот, поддршката и влијанието на академската заедница; истражувањата им се со подолг временски хоризонт; претпочитаат научно-базирани анализи; аутпутите и наградите им се слични на универзитетските; публикуваат студии, написи и монографии; применуваат колегијално управување базирано на консензус.
- специјализирани – имаат потесни и поспецијализирани истражувачки агенди и најчесто својот фокус го насочуваат кон едно прашање или област на јавната политика: меѓународна трговија, имиграциона политика, реформи за благосостојба и сл. Во однос на диверзифицираните се разликуваат во неколку аспекти: имаат различен степен на специјализација; имаат специјализирана истражувачка агенда, фондови и база на кленти.

Договорно-истражувачките организации најголем дел од истражувањата ги спроведуваат за владините органи и тела. Овие организации имаат предност во однос на академски ориентираните во поглед на политичката релевантност, со оглед на тоа што при спроведувањето истражувања имаат претходно, точно дефинирана агенда во која клиентот јасно и специфично ги наведува прашањата за кои сака да се однесува истражувањето. Проблем може да се јави при настојувањето да се задржи објективноста и непристрасноста при спроведувањето истражувања, особено во услови кога главните клиенти се политички определени или пак доколку организацијата е финансиски зависна од само еден клиент. Имено, во услови кога донаторот (клиентот) има одредени преференци, постои ризик да се обиде да влијае врз крајниот резултат или пак да одбие да го објави истражувањето, доколку е спротивно на неговите преференци. Иако овие организации имаат одредени привилегии во поглед на пристапот кон владините агенции и тела, сепак тоа не гарантира дека ќе бидат во можност да влијаат врз одлуките на креаторите на политики. Но, во крајна линија, нивна главна грижа повеќе е задржувањето на непристрасноста при спроведувањето истражувања отколку промовирањето на информацијата и нејзина дисеминација меѓу пошироката јавност. Договорно-истражувачките организации најчесто имаат

⁸ McGunn G. James, Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates, 2007, p. 13

управувачка структура која работи на волонтерска база, тие се политички ориентирани и одржуваат блиски врски со владините тела, се потпираат на договорите склучени со владата, делуваат како политички/програмски консултанти, нудат квантитативни анализи, почесто изведуваат политички анализи отколку истражувања, им дозволуваат одреден степен на слобода на истражувачите при воспоставувањето на истражувачките агенди, анализите и истражувањата кои ги спроведуваат на барање на владините агенции не можат да ги објавуваат и дисеминираат без нивно одобрение бидејќи тие се сопственост на нарачателот а не на самата организација, најчесто користат иста методологија на истражување како и организацијата-нарачател, често се мулти-дисциплинарни, имаат организациона структура на консултантски куќи и имаат систем на награди, распоред и аутпути кои се одредуваат од страна на организацијата која ги ангажира.

Тинк тенковите ориентирани кон *застапување* настојуваат да влијаат и да ги насочат тековните политички процеси, во правец на нивните гледишта, ставови, политичка или идеолошка наклонетост. Кај овие организации мисијата е во согласност со идеологијата која што активно ја промовираат, наградите се распределуваат во зависност од успешноста при промовирањето и унапредувањето на каузата, при евалуацијата на вработените се користат идеолошки и политички параметри наместо нивниот академски кредибилитет и публикации а аутпутот се оценува врз основа на тоа дали е во согласност со претходно воспоставената и утврдена филозофија. Често идеологијата која ја застапуваат и за која се залагаат може да се перцепира како конфликтна во однос на стандардот за објективност. Распространувањето на овие организации во САД и Западна Европа е особено евидентно од '70-тите години па навака. Со цел што повеќе да влијаат врз јавното мислење и политичките процеси тие особено внимание посветуваат на нивната застапеност и имиџ во медиумите. Вработените во овие организации редовно се појавуваат во различни политички емисии и програми со цел да ги споделат своите согледувања во однос на широк спектар прашања.

Партиските тинк тенкови заземаат претприемачки став при спроведувањето анализи и истражувања. Вработените најчесто ги регрутираат од редот на политичките партии а нивната агенда е под силно влијание на потребите на политичките партии. Овие организации ги перцепираат креаторите на политики како потрошувачи кои имаат специфични потреби и преференци. Како резултат на тоа тие се организираат на начин кој би им обезбедил продуцирање и промоција на политички идеи и предлози за кои пазарот има потреба. Карактеристично за ваквите организации е што имаат организациона структура слична на корпоративната и при спроведувањето истражувања се водат од корпоративни принципи, негуваат организациона култура која наликува на маркетинг организациите, сметаат дека ориентацијата кон одредена идеологија или пак премногу ригорозниот академски пристап при спроведувањето истражувања се погрешни доколку не соодветствуваат со потребите на пазарот, ги формулираат и презентираат истражувањата и заклучоците на начин кој би бил прифатлив за креаторите на политики, најчесто продуцираат кратки студии кои се

сконцентрирани на моменталната легислатива или политички прашања, публикациите им наликуваат на новинарски написи, најчесто имаат набиена агенда и ги наградуваат вработените кои успеваат во краток временски период да продуцираат политички препораки ориентирани кон акција. Ваквите ТТ-ови се карактеристични за западноевропските држави, особено за Германија.

Donald E. Abelson кон оваа типологија додава уште две категории⁹:

- тинк тенкови ориентирани кон кандидати – креирани од страна на аспиранти за политички функции (или нивни поддржувачи) кои се насочени кон генерирање идеи кои кандидатите подоцна би ги искористиле во текот на својата кампања. Овие организации се карактеристични за САД¹⁰.
- наследни тинк тенкови – овие организации се формираат од страна на поранешни функционери кои сакаат да останат печат и да влијаат врз јавните политики и по завршувањето на нивниот мандат.

Наведената класификација на ТТ-овите повеќе служи како модел за ориентација и како алатка на истражувачите за дистинкција на организациите. Границите меѓу наведените категории често се нејасни при што организациите најчесто претставуваат хибриди кои поседуваат карактеристики од различни категории. Покрај тоа како проблем при класифицирањето во одредена група се јавува и фактот што со текот на времето организациите може да воведат промени со цел да се прилагодат кон ново настанатите промени во опкружувањето при што би се појавиле нејаснотии во која категорија да бидат сместени.

ТТ-овите може да делуваат самостојно или пак во партнерство со други организации. Партнерските ТТ-ови се административно, финансиски и/или правно поврзани со други организации. Тие може да бидат во партнерски односи со¹¹: политички партии; влади; приватни, профитни организации и универзитети.

Во САД, ТТ-овите може да завземат една од следниве три форми¹²:

- Традиционални тинк тенкови – кои своите ресурси ги користат исклучиво за научно политички истражувања;

⁹ Abelson E. Donald, A capitol idea: Think tanks & US foreign policy, p.47

¹⁰ Ваквите организации им овозможуваат на аспирантите за политичка функција да ги заобиколат законите за финансирање на политичките кампањи во делот на ограничување на износите кои е дозволено да се донираат за кандидатите. Преку формирањето непрофитни организации кои се ослободени од обврската за плаќање данок, кандидатите се во состојба да привлечат значителни суми кои не подлежат на регулација на Федералната Изборна Комисија

¹¹ McGann G. James, Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates, p.17

¹² McGunn G. James, Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates, 2007, p. 12

- Тинк и Ду Тенкови (Think-and-Do Tank) – спроведуваат истражувања, политички анализи, презентирање на резултатите и информирање на пошироката јавноста и
- Ду тенкови – кои се фокусирани исклучиво на преобликување и дисеминација на идеите генерирани од други тинк тенкови.

Освен наведените, постојат и други класификации. Во однос на опсегот на истражувачката мисија ТТ-овите може да спроведуваат истражувања насочени кон едно, неколку или кон цел спектар прашања¹³. Додека дел од ТТ-овите трошат голем дел од своите ресурси за да влијаат врз широк спектар на прашања, други целото свое внимание и ресурси го насочуваат кон значително помал спектар или кон само една област. Исто така се разликуваат во однос на тоа дали се фокусирани на локални, регионални, национални или меѓународни прашања. Во оваа група често се среќаваат и хибридни организации. Во поглед на идеологијата која ја застапуваат може да се поделат на конзервативни, либерални, центристички и тинк тенкови кои не застапуваат одредена идеологија.

1.4. Водење и управување со тинк тенк организациите

Покрај разликите во однос од големината, мисијата, земјата во која функционираат, организационата поставеност и сл. ТТ-овите се разликуваат и во поглед на раководната структура. Во повеќето организации таа е составена од претседател или директор, потпретседател/заменик директор, управен одбор или одбор на директори и надзорен одбор. Агендата на претседателот/директорот најчесто се состои од активности за обезбедување финансиски средства, претставување на организацијата во јавноста играјќи улога на нејзин гласноговорник, креирање стратегии за развој, вмрежување со други организации и институции и сл. За успешна реализација на овие активности, претседателот/директорот неопходно е да поседува широк спектар вештини: соодветен академски кредибилитет, менаџерски, ПР но и политички вештини. Со оглед на тоа што поголемиот дел од времето претседателот/директорот го поминува надвор од организацијата, одговорноста за секојдневните активности и водењето на истражувачките проекти, го делегира на вработените, најчесто на некој од поiskusните и веќе докажани членови на тимот. При извршувањето на активностите, претседателот/директорот има голема поддршка од потпретседателот/заменик директорот. Претседателот/директорот, отчет за својата работа дава пред членовите на управниот одбор/бордот на директори, надзорниот одбор и слични тела кои се одговорни за следење на работата на организацијата. Членовите на овие тела најчесто работат на волонтерска база а доаѓаат од редот на академската, бизнис заедницата, политичките партии, донаторите и сл. Тие се одговорни за именување на претседателот/директорот и нивни заменици, прибирање финансиски средства и одобрување на годишни буџети, развивање долгорочни планови, обезбедување

¹³ Rich Andrew, Public policy and the politics of expertise, p. 17

компатибилност меѓу мисијата на организацијата и програмите кои се имплементираат, одржување на независноста на организацијата и сл. Имајќи го во предвид фактот што голем дел од членовите на одборите се јавуваат и како донатори а обавуваат и други функции, повеќето организации воспоставуваат соодветни организациски политики со цел избегнување на конфликтот на интереси. Дел од ТТ-овите воспоставуваат и советодавен одбор – тело кое е целосно составено од научници/интелектуалци/истражувачи кои најчесто доаѓаат од реномирани универзитети.

Повеќето претседатели/директори имаат богато академско искуство, поседуваат докторски титули и голем дел од својот работен век го поминале во реномирани универзитети, истражувачки институти или пак имале успешна политичка кариера. Поради тоа кај нив често се јавува недостаток на познавања од областа на менаџментот и управувањето, што пак може да предизвика одредени проблеми при управувањето, особено доколку голем дел од своето внимание го фокусираат на имплементирање на секојдневните зацртани задачи насочени кон остварување на различни организациски цели: зголемување на бројот на политички опции за решавање на проблемите на национално ниво, обезбедување цврсти факти и анализи, зајакнување на влијанието на организацијата, информирање на јавноста за клучните прашања и сл. Во таков случај, фокусирајќи се на секојдневното работење, може да ги изгубат од вид долгорочните планови за развој на организацијата. Доколку раководителот има голема доверба во вработените, особено во поискусните при спроведувањето истражувања не врши поголема контрола. Како резултат на непостоењето однапред дефинирани процедури за рутинска проверка на квалитетот на истражувањата можно е да се јават проблеми во аутпутот кои би се воочиле дури откако ќе се пласираат на пошироката јавност. Во ваков случај организацијата губи дел од својот кредибилитет. Друг проблем може да се јави во однос на платите. Иако дел од организациите имаат воспоставено неформални системи за утврдување на платите на персоналот, раководителот може да ја зголеми платата на одреден вработен доколку се сомнева дека тој се обидува да најде ново работно место. Тоа најчесто се случува доколку се работи за поискусен вработен. Но поради непостоењето на конкретни формални системи за мониторинг на квалитетот и квантитетот на работа, останатите вработени може да добијат впечаток дека само при закана за напуштање на организацијата може да се издејствува зголемување на платата. Сето тоа може негативно да се одрази на продуктивноста и дел од персоналот да ја напушти организацијата заменувајќи ја со друга каде нивната работа би била повеќе ценета. Во однос на финансиското работење на организацијата, доколку годишната ревизија не е задолжителна ТТ-овите, може да се соочат со недоверба од страна на потенцијалните донатори или пак со повлекување на договорите.

Наведените и бројни други проблеми се јавуваат како резултат на непоседување менаџерски вештини од страна на раководителите. Постојат бројни примери на раководители кои покажале значителни резултати како научници но потфрлиле во водењето на организациите. Поради тоа неопходно е овие лица дополнително да се едуцираат и информираат за начините на водење и администрирање на ТТ

организациите, што пак би ја зголемила ефикасноста на ТТ-овите. Изучувањето на одредени аспекти на менаџментот и финансиското работење се неопходни со цел да се овозможи долгорочен развој на организацијата.

1.4.1. Градење силна и продуктивна организација

Спроведувањето истражувања и вршењето анализи подразбира користење експерти и експертско знаење кои се клучни за функционирањето на ТТ-овите. При градењето организација која ќе биде во состојба да спроведува сложени анализи неопходно е воспоставување соодветна организациска структура која ќе биде во можност да излезе во пресрет на потребите за истражување, да го оптимизира експертското знаење и соодветно да го искористи. Функционирањето на организацијата пред се зависи од раководните структури кои се задолжени за креирање долгорочни планови за развој, обезбедување финансиски средства за реализација на тие планови, воспоставување врски со донатори, ангажирање соодветен кадар за реализација на активностите, преговори и насочување на активностите и обезбедување организациона независност и непристрасност. Покрај раководната структура од голема важност е способноста на ангажираните истражувачи да ги реализираат зацртаните цели и планови. При тоа обезбедувањето квалитетен персонал е клучно за секоја организација, а особено за ТТ организациите.

Персоналот, во зависност од организационата поставеност и големина, се состои од научници, соработници, аналитичари, истражувачи и сл. Покрај редовно вработените, организациите може дополнително да ангажираат и гостински истражувачи, соработници и аналитичари. При ангажирањето постојан или гостински персонал, организацијата склучува договори на полно или скратено работно време, на определен или неопределен времески период и е должна да ги обезбеди неопходните предуслови (канцеларии, материјали и сл.) за извршување на задачите. Гостинските истражувачи обично склучуваат договори со скратено работно време на ограничен период при што работните задачи може да ги извршуваат и од друга локација, а своите услуги може да ги понудат и на повеќе од една организација. Прашањето за хонорарот на вработените се регулира за секој поединец посебно. Истражувачите најчесто се специјализирани во една или неколку области, при што работните задачи се распределуваат во зависност од полето на специјализација. Степенот на автономија при спроведувањето истражувања најчесто зависи од организациската структура, култура и степенот на експертиза и искуство кое го поседува истражувачот. Логистичката поддршка за овие активности ја обезбедуваат административните асистенти, библиотекари, ПР експертите, новинарите и др. Иако истражувањата некогаш изгледаат како индивидуални проекти, тимската работа е редовно застапена при спроведувањето на истите а особено доколку станува збор за пообемна истражувачка програма на која покрај експертите на организацијата работат и истражувачи од други организации.

Посветеноста, ентузијазмот и позитивната енергија кај вработените се резултат на доброто управување на раководните структури. Покрај нив значајна улога имаат и други фактори како што се: материјалните и нематеријалните придобивки, работните услови и атмосфера, соодветно воспоставените системи за оценување на вработените, добиениот фидбек и сл. При анализите за продуктивност, мотиваност, посветеност и др. потребно е да се земе во предвид организацијата во целина и начинот на интеракција со вработените, при што вработените кои поседуваат соодветни вештини и се истовремено високо мотивирани обезбедуваат поквалитетен аутпут. Споделувањето добри практики меѓу организациите е исто така значајно за нивниот развој. За обезбедување високо мотивиран персонал организациите треба да ги превземат следниве чекори:

- Јасно наведени очекувања – вработените подобро ја извршуваат својата работа во услови кога точно знаат што од нив се очекува. Раководителите е неопходно јасно да наведат што очекуваат од вработените особено кога се работи за нов член во организацијата и при годишните ревизии на активностите.
- Награди – поради специфичната природа на политичките истражувања, за вработените во ТТ организациите пожелно е доделување повеќе, наместо помалку обврски, креирајќи на тој начин помотивирачко работно место. За да биде успешен политички аналитичар, вработениот треба да изработи квалитетно истражување, добро да управува со истражувањето и да знае добро да ги промовира резултатите од истражувањето. При тоа постојат неколку аспекти кои се особено значајни:
 - *Достигнувања*: сознанието дека продуцираат високо квалитетни истражувања кои имаат соодветен импакт во политичкиот процес е од голема важност при мотивирањето на истражувачите. Достапноста на ресурсите при спроведувањето истражувања е особено важно за остварување на целите.
 - *Признание на достигнувањата*: вработениот ќе биде повеќе мотивиран доколку при објавувањето на истражувањата и публикациите, покрај називот на организацијата се наведе и неговото име и доколку е вклучен и присуствува на состаноците и дискусиите со креаторите на политики. Покрај тоа организацијата може да го награди вработениот со оддавање признанија, финансирање учество на конференции, соодветни бонуси и сл.
 - *Содржина на работните обврски*: колку е поинтересно и поактуелно полето на истражување, толку вработениот ќе биде повеќе мотивиран.
 - *Можности за раст и развој*: во организациите со воспоставена хиерархиска структура на работните места, унапредувањето на повисока позиција би можело да биде силен стимул. Во организациите каде нема формална хиерархија, раководителите можат да ги зголемат

одговорностите и нивото на работните задачи без при тоа да се менува работната титула. Покрај тоа вработените се мотивираат и преку делегирање на високо приоритетни работни задачи кои се актуелни и интересни за пошироката јавност, назначување на поискусните истражувачи во раководните тела (одбори) и сл.

- *Зголемување на платите*: висината на платата е силен стимул за вработените. Покрај основната плата, тие може да добијат и дополнителни награди и бонуси, обично на крајот на годината за посебни достигнувања.
- Евалуација на перформансите – воведувањето на системи за евалуација често наидува на спротивставени мислења од страна на експертите. Од една страна тие може да послужат како алатка за оценување на перформансот на вработените но од друга страна може да се перцепираат како субјективни и да делуваат демотивирачки. За надминување на овој проблем се предлага тимско наместо индивидуално оценување како и самооценување кои што ќе претставуваат база за одредување на висината на наградите и понатамошен развој на вработениот.
- Обуки и тренинзи – овозможуваат надградување на знаењата и вештините на вработените. Тие можат да бидат формални или неформални (тренинзи на работно место). Идентификувањето на потребите за надградба се утврдуваат преку анализа на организациските потреби¹⁴ и на личните потреби на секој вработен¹⁵. Повеќето организации спроведуваат обуки во согласност со организациските потреби. Вториот вид, повеќе се користи како награда за добро завршената работа на вработениот. За спроведување на обуките и тренинзите, организациите потребно е да развијат соодветни тренинг програми и активности со утврден буџет и трошоци кои би произлегле за нивна реализација.

Ниската мотивираност може да доведе до намалување на продуктивноста, што пак од друга страна би предизвикало зголемување на трошоците за дополнително ангажирање персонал. Поради тоа организациите обрнуваат големо внимание на одржување високо ниво на мотивираност на персоналот што ќе придонесе за побрз развој на организацијата, поквалитетни истражувања и зголемување на кредибилитетот и влијанието.

¹⁴ Во овој случај се подобруваат вештините на вработените за извршување на конкретна работна задача. Овие тренинзи се организираат и за оспособување на вработените за извршување посложени истражувања и анализи или при распределување на работно место на други проекти, кое бара поинакви вештини од оние кои ги поседува поединецот.

¹⁵ Тренинзите базирани на личните потреби на поединецот се практикуваат со цел зголемување на човечкиот капитал кај конкретниот вработен. Со нив се надградуваат вештините, но тие не се насочени кон некоја конкретно делегирана задача, туку се повеќе општи од кои вработениот би имал корист во иднина.

1.4.2. Главни активности на тинк тенковите

ТТ организациите се повеќе ги зголемуваат своите капацитети за изнаоѓање креативни и одржливи решенија за различни политички прашања и се промовираат како главни актери во процесот на прибирање, обработка и дисеминација на информациите. Една од главните активности на ТТ организациите е генерирањето политички-релевантно знаење, обезбедувањето информации за политичарите, бизнис елитите како и пошироката јавност, дисеминација на истражувањата преку мас медиумите и спроведување на различни програми, комплексни истражувања и анализи и информирање на јавноста. За реализација на овие активности тие често вработуваат експерти во својата област и професионалци кои имаат одредено искуство во областа на маркетингот, односите со јавност и сл. со цел да се олесни процесот на дисеминација на информациите. ТТ-овите користат широк спектар методи за пропагирање на информациите вклучувајќи:

- Истражувања и анализи – ТТ организациите вработуваат експерти од различни области кои спроведуваат бројни истражувања и анализи за актуелни прашања кои ја засегаат јавноста. Истражувањата и анализите претставуваат главен аутпут на овие организации.
- Семинари, конференции и брифинзи – организациите свесно вложуваат големи напори при таргетирањето на целните групи за реализација на семинари, конференции, состаноци и индивидуални или групни брифинзи. Овие активности може да бидат официјални и отворени за јавноста или повиканите присутни или пак неофицијални и затворени за јавноста. Организирањето вакви настани е со цел разгледување на клучните политички прашања, давање конкретни предлози на креаторите на политики, презентирање предлози пред медиумите и обезбедување еден поширок форум на кој креаторите на политики и пошироката јавност може да понуди фидбек.
- Публикации – ТТ-овите често се јавуваат како продуцирачи на публикации на различни теми и прашања. Во зависност од големината на буџетот и достапноста на експертски истражувања тие објавуваат книги, журналы, магазини, њуслетери, информативни брошури и сл. Постојат и такви кои секојдневно доставуваат кратки коментари за актуелни политички случувања. Во изработката на публикации покрај домаќинските истражувачи, може да бидат ангажирани и други надворешни. Една од најзначајните алатки на секоја организација е веб страната, на која што секојдневно се објавуваат бројни информации: говори, коментари на истражувачите, извештаи од конференции, анализи, биографии на експертите, информации за организираните и престојните настани, видео и аудио клипови кои најчесто можат да бидат бесплатно превземени, информации за истражувачките проекти и програми, организациската структура и сл. Организациите постојано го следат бројот на посети на нивните веб страни, а објавите се континуирано следени од страна на медиумите, креаторите на политики и јавноста.

- Односи со медиуми – ТТ организациите објавувајќи ги своите истражувања во медиумите обезбедуваат широк форум за размена на мислења каде е вклучена и пошироката јавност. Голем број аналитичари секојдневно ги објавуваат своите истражувања во медиумите а дел од нив имаат и свои колумни во весниците. Покрај тоа кога се разговара за различни прашања, тие често се цитирани како експерти, се појавуваат во различни телевизиски и радио емисии. Се поголемиот број политички весници и изданија недвосмислено говори за се позначајната улога на овие организации и нивните експерти и аналитичари.
- Односи со владата и владините тела – со цел да влијаат врз креаторите на политики ТТ организациите настојуваат да одржуваат редовна комуникација со членовите на владата и работните тела кои таа ги формира, како и со останатите чинители кои се јавуваат како значајни во процесот на креирање политики. Често на настаните кои ги организираат ТТ-овите се поканети и претставници на владата кои активно се вклучуваат во дискусиите при што политичките идеи и иницијативи се тестираат на неутрален терен пред бројни експерти. Покрај тоа владите при отворање поширока дебата за одредено прашање често ги повикуваат експертите да дадат свое мислење. Одредени ТТ-ови одржуваат секојдневни средби и дискусииони форуми, со цел да создадат формални мрежи со владините претставници и да го зголемат своето влијание.
- Односи со пошироката јавност – ТТ-овите се фокусираат на различни прашања кои ја засегаат пошироката јавност, собираат информации, спроведуваат анализи и истражувања и нудат различни решенија за надминување на проблемите и унапредување на состојбите. ТТ-овите комуницираат со пошироката јавност, особено при спроведувањето анкети и презентирањето предлози а се борат за да ја добијат и нивната поддршка.

1.4.3. Креирање годишна програма и воспоставување агенда

Активностите поврзани со креирањето годишна програма и агенда и нивното надградување овозможуваат давање насоки и перспективи за понатамошниот развој на организацијата. Овие активности се значајни заради најмалку три причини: 1) кај организацијата периодично може да се јави потреба за промена на насоката на истражувањата со цел нејзината работа да остане релевантна во однос на политичките прашања кои секојдневно еволуираат; 2) задржувањето на вработените и нивниот морал на високо ниво зависи од можноста на клучните членови да го променат фокусот на истражувањата и политичките анализи и 3) со цел да обезбедат финансиски средства, организациите својата работа мора да ја фокусираат на теми кои се актуелни, односно за кои има „побарувачка“.

Усвоената агенда може да биде релативно широка (на пр. да опфаќа домашни и меѓународни прашања) но може да има и потесна форма каде ќе бидат третирали само една или неколку одредени области. Пошироката агенда овозможува поголема

флексибилност и полесно прилагодување на интересите на донаторите, но од друга страна недостатокот на специјализација на едно поле може да предизвика и обратен ефект одвраќајќи ги финансиерите. Тоа особено е случај со помалите истражувачки институти каде агендите со поширок опсег оддаваат впечаток на недостаток на експертиза и критична маса за имплементирање на големи и специјализирани истражувачки проекти. Како резултат на тоа, помалите и новокреираните ТТ-ови често се одлучуваат за посспецијализиран пристап при градењето годишни планови. Но, од друга страна, насочувањето кон една одредена област носи опасност од згаснување на организацијата доколку областа кон која се ориентирани стане непопуларна за донаторите и владата. Еден од начините за избегнување на опасноста од фокусирање кон преширока или претесна агенда е насочување на вниманието кон одредено географско подрачје односно регион, но и во ваков случај постои можност донаторите да не се заинтересирани за прашањата во тој регион како што би биле за националните прашања а покрај тоа и истражувачите може да не покажуваат интерес за конкретното подрачје.

Креирањето и усвојувањето работни програми претставува стратегиско планирање кое што резултира во продуцирање конкретни планови. При нивната изработка неопходно е да се води сметка за внесување новитети и иновации. Развивањето планови подразбира усогласување на мисијата на организацијата со потребите на општеството и систематска анализа на новите работни програми. Креирањето годишни програми и планови не треба да се практикува само во случај кога организацијата се соочува со финансиски проблеми. Успешните ТТ-ови продуцираат вакви програми секоја година при што постојано ги надоградуваат со нови актуелни истражувачки теми, алтернативни клиенти и различни активности. Работната атмосфера во ваквите организации дополнително ги поттикнува вработените да бидат иновативни. Внимателно подготвените планови се клучни за понатамошниот развој на организацијата.

1.5. Извори на финансирање и финансиска стабилност

За нормално функционирање и извршување на предвидените активности ТТ-овите како и сите останати организации имаат потреба од финансиски средства, при што изнаоѓањето одржливи финансиски фондови е неопходно за нивниот опстанок. Лепезата на потенцијални донатори и финансиери е прилично широка и ги опфаќа владите, политичките партии, приватните фирми и корпорации, разни индивидуалци, меѓународни и домашни фондации и сл. Во настојувањето да обезбедат средства и донатори ТТ организациите оперираат на пазарот и меѓусебно конкурираат. Недостатокот од финансиски средства може да биде предизвикан од различни причини: тековната состојба во светската економија (во услови на економски кризи доаѓа до намалување на средствата), зголемувањето на бројот на ТТ-ови кои меѓусебно се натпреваруваат за добивање средства, зголемената конкуренција од страна на универзитетските истражувачки центри кои се повеќе спроведуваат истражувања кои

претходно биле карактеристични за ТТ организациите и др. Финансиските средства се особено голем предизвик за ТТ организациите во транзициските и земјите во развој. И покрај драстичното зголемување на достапноста на меѓународните финансиски ресурси, домашните фондови сè уште претставуваат проблем, а за голем број организации како резултат на недостатокот на домашни извори, овие средства се единствена можност за егзистенција.

На почетокот на својот развој, ТТ организациите најчесто зависат исклучиво од грантовите кои ги добиваат од различни фондации (домашни и меѓународни), договорите кои ги склучуваат со донаторите како и поддршката која ја добиваат од локални извори. На користење средства од владините програми за спроведување на активностите, организациите најчесто може да сметаат дури откако ќе се докажат и ќе стекнат искуство со друг тип донатори. При тоа од голема важност за ТТ-овите е обезбедувањето диверзифицирано финансиско портфолио. Во недоволно развиените земји, ТТ организациите најчесто се формираат од страна на помала група научници или како организации силно поддржани од одреден донатор кој се јавува како спонзор. Во двата случаи управувањето со финансиите се прилагодува на моменталната состојба. Во првиот случај, организациите работат ад хок, платите за вработените се обезбедуваат од добиените проекти а тековните трошоци се додаваат на различни проектни ставки, додека во вториот, донаторот ги покрива фиксните и тековните трошоци, но може да влијае врз можностите на организацијата за изнаоѓање и други донатори. Доколку соодветно се развиваат, организациите понатаму ќе бидат во можност сами да ги обезбедат потребните средства.

Често се јавуваат одредени дилеми во поглед на финансирањето без оглед дали се работи за меѓународни или домашни извори кои се однесуваат на задржувањето на независноста на организацијата, објективноста на истражувачката агенда, несоодветното влијание на донаторите и конфликтот на интереси. Имено, иако меѓународните финансиски фондови дадоа голем поттик за развој, со нивниот раст се зголеми и влијанието врз организациите корисници на тие средства што пак од друга страна го покренало прашањето за кредибилитетот на истражувањата¹⁶. Освен кај организациите кои главно се финансираат од надворешни извори, ова прашање се провлекува и кај организациите кои немаат диверзифицирано финансиско портфолио. Покрај тоа постои опасност и од појава на конфликт на интереси меѓу донаторите, што пак од своја страна би значело губење на одреден донатор.

¹⁶ Финансирањето преку странски извори кај тинк тенковите во транзициските и земјите во развој креира различни проблеми. Имено, дел од експертската јавност често го поставува прашањето дали со добивањето финансиска поддршка, дел од донаторите ќе бидат во позиција да ги насочат организациите да креираат аутпут кој ќе им биде во полза, со што би се намалил квалитетот на истражувањата и анализите а со тоа и кредибилитетот на организацијата. Исто така потпирањето исклучиво на странски фондови ги направи организациите зависни од надворешните донатори така што доколку странскиот донатор го пренасочи својот интерес или ги промени приоритетите, организациите би се соочиле со големи проблеми. Покрај тоа дел од организациите се приморани да ја прилагодат и менуваат сопствената организациска мисија со цел да одговорат на барањата на донаторот за добивање грант.

Бидејќи ТТ-овите не можат да се потпираат исклучиво на средствата кои ги добиваат од членарина, продажба на публикации и филантропијата, корпоративната и државната поддршка се често неопходни за нивниот опстанок. Имајќи ги во предвид различните финансиски ограничувања, организациите изнаоѓаат различни начини за растегнување на буџетот кои им заштедуваат значителни средства, како на пр. ко-спонзорството при организирањето конференции и јавни дебати, волонтерски ангажмани и бесплатно добивање простории за обавување на дејноста и сл. Финансиската состојба на организациите зависи и од даночната политика на државата¹⁷. Одредени финансиски извори во различни држави се перцепирани како попожелни од останатите¹⁸.

1.6. Тинк тенк организациите и јавните политики

Во свет на разновидност и глобализирани извори на информации, добрата идеја е моќно оружје кое лесно може да се загуби во бирократските лавиринти. Владите и креаторите на политики насекаде се соочуваат со проблемот на поврзување на знаењето и експертизата со процесот на креирање јавни политики. При носењето одлуки, креаторите на јавни политики неопходно е да имаат целосни и точни информации за состојбите во општеството кое што го управуваат, за функционирањето на тековните усвоени политики и за постојните алтернативи и нивните трошоци и последици. Тие често се соочуваат со лавина информации кои не се систематизирани што пак го отежнува процесот на носење соодветни одлуки кои ќе го унапредат општеството. При одлучувањето креаторите на политики потребно е да ги имаат во предвид и да балансираат меѓу лобирањето на групите на интерес, извештаите на меѓународните агенции или невладините организации, барањата и поплаките на корисниците, советите на вработените, известувањата на медиумите и сл. Од тие причини на креаторите на политики им се потребни посоодветни начини на организирање и филтрирање на информациите со цел ефективно да одговорат на променливата природа на политичките процеси. Креирањето политики подразбира решавање проблеми од јавен интерес, при што учеството на експертите, чија улога е да ги испитаат и презентираат потенцијалните опции, во овој процес станува неопходно, бидејќи со зголемувањето на поличките прашања кои треба да бидат решени се

¹⁷ На пр. во минатото достапноста на државните средства во Германија го надоместувало отсуството на силен филантропски сектор. Но по измените на законите за финансирање и воведувањето на даноци за поттикнување на развојот на филантропски фондации, состојбите полесно почнаа да се менуваат. Во Велика Британија пак, повеќето тинк тенкови се регистрирани како образовни хуманитарни организации и на тој начин подлежат на даночни олеснувања по различни основи. Благодарение на недоволно прецизните британски регулативи тинк тенковите може да се регистраат како добротворни организации со цел да влијаат врз одредени прашања од јавен интерес кои се во директна врска со нивните воспоставени цели и да ги објавуваат резултатите од нивните истражувања, но не смеат да застапуваат одредена политика или да лобираат за промена на одредена легислатива, доколку сакаат да ги задржат даночните повластици.

¹⁸ Во Германија на пр. претставува престиж да се биде “Blue list” институт. Во други држави добивањето државна поддршка може да се смета како компромитирачко.

зголемува и потребата за специјализирано знаење, нови идеи и алтернативи. На тој начин доаѓа до израз значењето на институтите за истражување јавни политики, кои се повеќе ги зголемуваат своите капацитети за решавање на различни политички прашања. При тоа ТТ-овите не го привлекуваат вниманието само со фактот што ги собираат и систематизираат информациите и податоците, туку и со внесувањето на значаен елемент во целиот процес на советодавна улога од страна на третиот - невладин сектор. Иако не се дел од формалниот процес на усвојување јавни политики ТТ-овите се во голема мера инволвирани во самиот процес на повеќе начини. Преку привлекувањето врвни интелектуалци и научници во своите редови тие ги внесуваат, популаризираат и претвораат идеите во политички предлози. Овие организации претствауваат платформа на која се изнесуваат гледиштата и ставовите на лицата кои не се директно инволвирани во процесот на одлучување. Исто така на различни начини инволвирани се во едукацијата на јавноста преку организирање конференции, соопштенија за печат и брифинзи. Но и покрај тоа тие не влегуваат во традиционалните дефиниции за политички чинители. Имено во дискусиите за јавните политики ретко кога се зборува за ТТ организациите како извор на политичка иновација или како организации кои го унапредуваат целокупниот процес иако тие се покажаа како релевантни и практични институти со научен пристап.

Процесот на креирање политики може да се разликува во зависност од идентификуваниот проблем односно прашање. James Q. Wilson наведува четири стилови во процесот на креирање политики, кои варираат во зависност од очекуваните трошоци и бенефити¹⁹:

- Мнозинска политика – која е карактеристична за прашања каде дистрибуцијата на трошоци и бенефити е рамномерна;
- Политика ориентирана кон клиенти – се однесува на прашања каде трошоците се дистрибуирани но бенефитите се сконцентрирани кон точно одредени корисници;
- Претприемачка политика – каде трошоците се сконцентрирани но бенефитите распределени и
- Политика ориентирана кон лоби групите – која се карактеризира со сконцентрирани трошоци и бенефити.

Наведените категории се корисни при изборот на прашања каде би можеле да се користат експертизата и евалуациите на ТТ-овите.

Со географското распространување во различни држави, ТТ-овите успеале да воведат иновативни начини за прилагодување на специфичните услови на државата во која оперираат. При тоа некои земји имаат силно развиена филантропска традиција, додека во останатите ТТ-овите главна поддршка добиваат од владите, политичките

¹⁹ Wilson Q. James: The politics of regulation, New York, 1980, Оваа типологија е предмет на широка дебата од самиот почеток на нејзиното креирање.

партии и меѓународните донатори. Без оглед на тоа како опстојуваат, поголемиот дел од нив се востановија како организационен израз каде се спојуваат идеите, иновациите и политиките, надвор од политичката арена. Одделувањето на јавното од приватното, создаде простор за развој на невладиниот сектор, во кој спаѓаат и ТТ организациите, кои пак завземаат се уште нејасна позиција меѓу пазарите и државата. Тие се наоѓаат на маргините на владите но сепак не им припаѓаат нив. И додека можноста за одобрување на јавните политики им припаѓа на избраните претставници и назначените органи, владите сепак често се потпираат на надворешни извори во процесот на собирање информации и креативни решенија.

1.7. Улогата на тинк тенк организациите во процесот на креирање јавни политики

Политичките аналитичари често ги перцепираат ТТ организациите или како дел од политичките елити или како дел од многубројните институти кои се обидуваат да ги промовираат своите интереси и да го привлечат вниманието на креаторите на политики. Начините на кои ТТ-овите настојуваат да влијаат врз креирањето јавни политики се различни. Одредени организации оперираат во позадина и при тоа постигнуваат значителен успех. Други пак се трудат да го променат јавното мислење борејќи се за што поголем публицитет. Креирањето политики за било кое прашање не значи едноставно донесување одлука туку подразбира цела серија активности каде се јавуваат различни учесници во одреден временски период. Процесот на креирање јавни политики може да се подели на неколку фази: дефинирање на проблемот/перцепција на проблемот; воспоставување агенда; избор и усвојување на политика и имплементација на избраната политика. Прашањето за улогата и степенот на влијание на надворешните чинители врз креирањето јавни политики се провлекува низ сите фази во самиот процес во кој ТТ-овите може да играат различни улоги и да имаат различен степен на влијание:

- *Идентификување на проблемот*: временската рамка на оваа фаза може да биде од неколку недели но и да се провлекува со декади. При тоа акцентот се става на утврдениот проблем и се настојува истиот да се позиционира високо на агендите на креаторите на политики. ТТ организациите во оваа фаза настојуваат да го привлечат вниманието на јавноста, медиумите, елитите и владата јасно идентификувајќи го проблемот, да ги канализираат политичките струи и да формираат коалиции за обезбедување поширока поддршка за превземање активности. При тоа експертизата која ја поседуваат ја користат за предупредување на владејачките елити за потенцијалниот проблем и како водич во која насока да се уредуваат односите понатаму. Политичките истражувања можат да помогнат при дефинирањето на границите на проблемот и димензиите на очекуваната интервенција дури и пред проблемот да се подложи на посериозни дебати.

- *Формулација на политика:* во оваа фаза избраните претставници развиваат широка дискусија за изнаоѓање решение за идентификуваниот проблем. Во текот на дискусијата се нудат различни пристапи и решенија, при што секој учесник настојува да го наметне своето влијание. Во оваа фаза креаторите на политики може да се одлучат да усвојат одредени регулативи, да ги укинат постоечките или пак да не превземат никаква акција. При тоа се вршат истражувања, анализи, евалуации, брифинзи, консултации, вмрежување, имплементирање проекти, демонстрација на ефекти и сл. Експертизата на ТТ-овите се користи како аргумент плус во процесот на политичките битки и како поддршка на ставовите на креаторите на политики. Lindlom и Woodhouse за овој дел од процесот истакнуваат “анализите претставуваат незаменлив елемент во креирањето политики... Наместо директна конфронтација со политичките прашања, тие повеќе се користат како средство за задоволување на потребите на одредени чинители, особено службениците, при настојувањето да се контролираат останатите во процесот на политичка интеракција.”²⁰ Бидејќи не е пожелно политичарите едноставно да го наметнат својот став на останатите и на тој начин да го придвижат процесот во посакуваната насока, тие се обидуваат да ги убедат останатите во исправноста на нивниот став и да посочат на последиците кои би произлегле од останатите алтернативи. Во таа смисла експертизата на ТТ-овите нуди насочување на вниманието на креаторите на политики кон иднината (овозможува креаторите на политики да ги согледаат последиците од нивните сегашни одлуки во иднина). Во овој дел, политичките истражувања играат суштинска улога и невозможно е да се занемарат.
- *Имплементација на политиките:* по усвојувањето на утврдената регулатива, политика или по креирањето нова програма, следи нејзина имплементација. Во оваа фаза политичките истражувања се користат како средство за оценување и понатамошно насочување. При вршењето проценка може да се увидат прилагодувањата кои би биле потребни за адаптирање кон новата програма. Истражувањата во овој дел обезбедуваат суштинско насочување во однос на насоката и начинот на кој креаторите на политики би можеле да продолжат понатаму. Оваа фаза подразбира склучување договори, советодавната функција, реализацијата на тренинзи, одржување на базата на податоци и сл.

Иако фазите на кој се базира овој модел се корисна алатка при вршењето анализи на дебатите насочени кон проблемот, сепак претставуваат само организациона алатка. Процесот на креирање политики, во различни фази може да има различни карактеристики при што е сосема возможно е да се јават разни пресвртници. Секоја фаза од политичкиот процес може да завземе различни карактеристики во зависност од прашањето кое е предмет на дебата, начинот на кој прашањето било покренато и ставено на агендата на креаторите на политики и бројот на стејкхолдери кои се заинтересирани за исходот на проблемот. Ваквите варијации може да се одразат врз

²⁰ Lindblom E. Charles and Woodhouse J. Edward, The policy making process, Second edition (Englewood Cliffs, N.J.:Prentice Hall, 1980), p.28

влијанието кое го имаат ТТ-овите и останатите политички експерти, односно може да се одрази врз можностите за спроведување истражувања.

Како организации кои се дел од третиот сектор, ТТ организациите играат неколку значајни улоги²¹:

- Посредници меѓу владата и пошироката јавност
- Идентификување, артикулирање и оценување на тековните и новите прашања, проблеми и предлози
- Трансформација на идеите и проблемите во политички прашања
- Служат како независна и добро информирана страна во политичките дебати
- Обезбедуваат конструктивен форум за размена на идеи и информации меѓу клучните стејкхолдери во процесот на формулирање политики

1.7.1. Учество на тинк тенковите во процесот на креирање јавни политики

ТТ-овите претставуваат само дел од палетата организации кои се занимаваат со политички истражувања. Во тој процес тие се особено фокусирани и настојуваат да бидат видливи и препознатливи извори на идеи и анализи. Но сепак тие се само еден сегмент од целокупниот сет извори на информации и влијание а нивната бројност и препознатливост резултира во преферирање на нивните истражувања во однос на останатите извори. За да бидат успешни во реализацијата на својата мисија ТТ-овите мора да оперираат на два одделни пазари: пазарот за финансиски средства и пазарот на политичка експертиза. Границата меѓу овие два пазари понекогаш се преклопува, на пр. во случај кога владата ќе понуди договор на ТТ организациите со цел да добие совет и експертиза за одредено прашање. Структурата и активностите на политичките институции се клучна детерминанта за видот и нивото на активности на ТТ организациите во одредена земја. Доколку владите дозволуваат слободно спроведување на истражувањата и искажување на ставовите и мислењата, развојот на ТТ организациите ќе биде побрз и поголем.

ТТ организациите континуирано се обидуваат да го зголемат сопственото влијание врз креаторите на политики. Тие имаат значајна улога на политичката арена на локално, национално и меѓународно ниво. Функцијата која ја имаат е уникатна; тие обезбедуваат различни видови истражувања, анализи а имаат и советодавна улога, задржувајќи ја при тоа својата независност од владата и политичките партии. Иако

²¹ McGunn G. James, Weaver R. Kent; Think tanks and civil societies: Catalysts for ideas and action, p. 3

главната цел на овие организации е да им помогнат на креаторите на политики кон носење посоодветни одлуки врз основа на соодветни информации, тие исто така²²:

- Се посредници меѓу владата и пошироката јавност
- Градат доверба меѓу јавните институции
- Служат како добро информиран независен глас при спроведувањето политички дебати
- Идентификуваат, артикулираат и евалуираат политички прашања, предлози и програми
- Ги трансформираат идеите и проблемите во политички прашања
- Вршат интерпретирање на прашањата, настаните и политиките за медиумите, олеснувајќи го на тој начин процесот на разбирање на домашните и меѓународни прашања
- Обезбедуваат конструктивен форум за размена на идеи и информации меѓу клучните стејхолдери во процесот на формулирање на политики
- Го олеснуваат процесот на градење коалиции и мрежи во однос на одредено прашање
- Обезбедуваат персонал со соодветни квалификации за законодавната и извршната власт
- Ги предизвикуваат и се спротивставуваат на воспоставените стандарди и оперативни процедури воведувајќи иновации

Активностите кои се превземаат за реализација на овие цели, подразбираат соодветен опфат и балансирање на истражувањата и анализите. Опсегот на активностите кои ги спроведуваат ТТ-овие вклучуваат: формулирање политички прашања и проблеми, вршење истражувања и објавување книги, трудови и публикации, политички брифинзи и монографии, спроведување евалуации на владините програми, дисеминација на резултатите од истражувањата, организирање на различни настани, креирање мрежи за размена преку работилници, семинари и брифинзи итн.

1.7.2. Политички кредибилитет на тинк тенковите

ТТ организациите меѓу себе се разликуваат по разни основи (идеологија, начин на делување, предмет на интерес и сл.) а нивниот број секојдневно се зголемува. Иако без

²² McGann G. James, Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates, p. 6

сомнение во се поголем број земји се промовираат како главен извор на политички истражувања и успеаа да предизвикат голем интерес во однос на нивната работа, зголемувањето на бројноста не води неизбежно и кон зголемување на кредибилитетот а со тоа и на можностите за влијание. Кредибилитетот овозможува доверба на пошироката јавност во организацијата. Конзистентноста во квалитетот на истражувањата и анализите на ТТ-овите на долг рок води до значително зголемување на кредибилитетот. Се поголемата бројност предизвика зголемување на конкурентноста за наметнување на влијанието меѓу самите ТТ-ови но и во однос на останатите организации кои се трудат да влијаат врз политичките процеси. ТТ-овите секојдневно се трудат да го зголемат сопствениот кредибилитет бидејќи во споредба со останатите организации тие ретко имаат стриктно утврдени целни групи чии интереси ги застапуваат. Како резултат на тоа не може да се повикаат на големината и влијанието на таа група пред креаторите на јавни политики и со тоа да влијаат врз крајните одлуки.

ТТ-овите го стекнуваат својот кредибилитет со текот на времето преку грижливо и совесно работење, продуцирајќи иновативни аутпути кои остваруваат одредено влијание во општеството. Преку се пошироката дисеминација на нивните активности, промоција на успешните приказни и проекти, тие ја стекнуваат довербата на пошироката јавност и донаторите. Имајќи го во предвид фактот дека новоформираните организации не можат да се повикаат на претходно успешно реализирани проекти, тие за стекнување доверба кај пошироката јавност, може да иницираат вмрежување и соработка со организација која има претходно искуство и ужива висока доверба или пак да вработат лице со богато искуство на некоја од одговорните функции и на тој начин да се презентираат пред јавноста. Постојат организации кои се формираат за време на кризни периоди, при што нивната успешност во справувањето со проблемите може да биде значајна референца при градењето кредибилитет. При давањето изјави или гостувањето во разни емисии, од голема важност е реалното прикажување на состојбите. Презентирањето непотврдени податоци или спинувањето информации може сериозно да го наруши угледот на организацијата. Во текот на својот развој ТТ-овите наидуваат на бројни препреки. Оние кои гледаат на нив како на предизвик и постојано учат, се искачуваат повисоко на скалата на доверба во јавноста. Етичкото однесување е исто така значаен дел од процесот на градење кредибилитет. Со цел да се обезбеди етичност одлучувачите треба да се однесуваат како да секоја одлука веднаш ќе се обелодени во јавноста. Доколку и покрај тоа би постапиле на ист начин, тогаш веројатно одлуката е во согласност со етичките стандарди. Одржувањето на дадените ветувања, продуцирањето додадена вредност на истражувањата, ориентираноста кон акција и иновативноста на понудените решенија, поткрепеноста со релевантни докази на тврдењата, конзистентноста и веродостојноста се карактеристики кои дополнително го зголемуваат интегритетот на организацијата.

Обезбедувањето независност е исто така значаен чекор во процесот на градење силен кредибилитет. Колку сериозно ќе биде земено истражувањето на одредена организација, во голема мера зависи од перцепцијата за нејзината независност. Како

резултат на тоа организациите континуирано се трудат да се презентираат себеси како непристрасни и независни од потесните групации и интереси. Во настојувањето да се обезбеди независност ТТ-овите обрнуваат големо внимание како на финансиската така и на истражувачката независност. За одржување на финансиска независност пожелно е обезбедување диверзифицирано финансиско портфолио со што би се намалило поединечното влијание на одреден донатор како и изнаоѓањето на дополнителни одржливи извори на средства за финансирање на активностите. Истражувачката независност често е во тесна врска со финансиската, имајќи го во предвид фактот што понекогаш организациите се ограничени од страна на донаторот во однос на полето на истражување, методите кои се користат при анализите а во одредени случаи донаторот настојува да влијае и врз резултатите на истражувањето. За надминување на овие состојби и изведување независно истражување, организациите треба да превземат одредени чекори како на пр: усвојување соодветни научни методи за спроведување на истражувањето; обезбедување на потребните информации и запознавање со сите битни фактори кои би можеле да влијаат; обезбедување репрезентативни примероци; триангулација (истовремено користење повеќе различни методи за утврдување на резултатот); проверка на веродостојноста на податоците; сведување на субјективните елементи на минимум и сл. Со обезбедувањето независни анализи и истражувања, организациите го зголемуваат својот углед и можностите за влијание врз креаторите на политики.

Демонстрирањето транспарентност и отчетност е значајно средство за придобивање на довербата на пошироката јавност. Имено, организациите кои се отворени кон пошироката јавност, чии годишни финансиски извештаи се јавно достапни, секојдневно објавуваат податоци за активностите, проектите и програмите и ја ажурираат веб страната уживаат поголема доверба за разлика од останатите.

1.7.3. Тинк тенк организациите како мост меѓу знаењето, идеите и јавните политики

На пазарот на политички истражувања националните, федералните и локалните власти и нивните тела и органи се јавуваат како главни корисници а креирањето политики традиционално се смета како активност резервирана за овие групи. Научната заедница пак од друга страна е перцепирана како како главен производител на политичка експертиза. При тоа имајќи го во предвид фактот што истражувањата се временски и финансиски ограничени а се поголем е и притисокот за демонстрирање на општествената корисност на истражувањата, експертите фокусот најчесто го ставаат на тоа што се перцепира како главно прашање односно проблем. ТТ-вите во демократските општества играат витална улога во процесот на генерирање политички истражувања, промовирање идеи и поттикнување дискусии меѓу јавноста и креаторите на политики. Владите во демократските држави често ги бараат и се потпираат на истражувањата и анализите спроведени од ТТ организациите.

Опсегот на потенцијални прашања за кои ТТ-овите вршат истражувања е доста широк. Контекстот во кој се носат одлуките може да биде експлицитен и специфичен или имплицитен. Експлицитните одлуки се отворени и транспарентни за јавноста а имплицитните се усвојуваат зад затворени врати. Имплицитните одлуки, најчесто не се поткрепени со формално истражување или пак тоа е сведено на минимум, за разлика од експлицитните кои бараат пошироки форми на истражувања и анализи со кои би се поткрепил направениот избор. Политичките одлуки, традиционално се усвојуваат во согласност со утврдените вредности или идеологија. Научната оправданост на одлуките обезбедува поддршка за политичките формулации и оправдување за превземените активности. Во одредени случаи креаторите на политики при носењето одлука може да не бидат информирани за постоењето релевантни анализи и истражувања во однос на тоа прашање. Тоа се должи од една страна на недоволното ангажирање на експертите кои ги спровеле истражувањата за дисеминација и презентирање на резултатите и податоците а од друга страна се ставовите на одредени политичари дека придонесот на истражувачите не е многу релевантен бидејќи нивните истражувања се премногу теоретски за да можат да се интегрираат во конкретни активности. Неуспехот за преточување на квалитетните истражувања во конкретни политички одлуки предизвикува јаз меѓу науката и политиката. Иако научната заедница посветува големо внимание и енергија за премостување на овој јаз, се уште се јавуваат големи празнини. Причините за тоа се многубројни: недостаток на истражувања и анализи со соодветен квалитет, носители на одлуки кои не се свесни за постоењето на такви истражувања, прашања за кои може да се користат различни методологии при спроведувањето на анализите, одбивност кон промени и др. При спроведувањето анализи, истражувачите често користат ригорозни научни методи за генерирање независни резултати. Од друга страна креирањето политики подразбира земање во предвид повеќе варијабли кои вклучуваат различни интереси, идеологии, вредности или мислења. Научниците ретко ги земаат во предвид различните групи кои би се јавиле како засегнати од усвоените одлуки кои ќе произлезат од добиените резултати. Политичката заедница ги има во предвид специфичностите, потребите и барањата на различните групи при носењето одлуки. Покрај тоа креаторите на политики не се раководат од истите премиси како и истражувачите. Политичарите наградата за вложениот труд ја добиваат преку освојување нов мандат, додека пак истражувачите преку привлекување повеќе грантови за спроведување истражувања и објавување трудови во реномирани списанија.

Трансферот на истражувањето во конкретен политички чекор може да биде направен со користење на еден од двата модели: преку поттикнување од страна на креаторите на истражувања (producer-pushed) или на барање на корисниците на истражувањата (users-pulled)²³. Во таа смисла истражувачите треба да настојуваат да го зголемат своето влијание и кредибилитет но и да ги имаат во предвид специфичните потреби на групите кои се засегнати од конкретниот проблем. Креаторите на политики од своја страна пак истражувањата ги користат како силни аргументи во настојувањето

²³ Brehaut D. Jon, Juzwishin Don: Bridging the gap: The use of research evidence in policy development, p. 9

за спроведување на одредени политики. Во прилог на користењето на експертизата при носењето одлуки и намалување на јазот меѓу истражувачите и креаторите на политики, Carol Weiss ја предлага следната листа на модели за користење на знаењето²⁴:

- Класичен/пуристички модел воден од знаењето – експертизата постои, потребно е информирање кое би поттикнало акција
- Решавање на проблеми/политички мотивиран модел – прашањето е покренато од страна на одредена група, се стимулираат низа активности за идентификување на проблемот, развој и оценување на алтернативни решенија
- Интерактивен модел – истражувачите и корисниците имаат заеднички интереси, интерактивноста резултира во креирање конкретни истражувања
- Модел на филтрирање/просветителство – истражувањата се перцепирани како акумулација на гледишта, теории, концепти и перспективи
- Политички модел – истражувањето е мотивирано од потребата за обезбедување дополнителни аргументи во настојувањето за превласт на мислењата
- Тактички модел – се користи доколку постои двоумење во врска со следните чекори на процесот на креирање политики и се перцепира како начин односно тактика за избегнување на прашањето

Активностите за посредување меѓу експертизата и креирањето политики подразбираат и идентификување на клучните лица кои може да влијаат врз користењето истражувања, поврзување со тие лица, креирање одржливи мрежи и врски меѓу нив и поттикнување да се ангажраат и да соработуваат при решавањето на проблемите.

Се поголем е бројот на ТТ-ови кои изработуваат студии за начинот на кој тие може да придонесат за подобрување на интеракцијата меѓу нив и креаторите на политики. Слично на нив се јавуваат и владини групи кои изработуваат анализи со цел да се зголеми свеста меѓу корисниците на грантови за оптимизирање на начините на користење на знаењето. Донаторските организации се повеќе стануваат свесни за механизмите за користење на знаењето и може да се очекува во иднина да бараат ТТ-овите и владините агенции да изградат заеднички стратегии за оптимизација на знаењето и негово преточување од теорија во пракса. Организациите кои ќе се адаптираат на овие обиди за поврзување ќе изградат посилни позиции и ќе обезбедат сигурни извори на финансирање.

²⁴ Weiss Carol, The many meanings of research utilization, Public administration review

1.7.4. Транспарентност и отчетност

Развојот на технологијата и комуникацискиот сектор во последните неколку декади доживеа вистински бум. Благодарение на тоа процесот на размена на информации значително се поедностави и забрза а интернетот стана широко распространета и се достапна алатка овозможувајќи онлајн комуникација. Бенефитите од ваквиот развој се големи, очигледни и широко ползувани од страна на населението ширум светот.

За организациите од невладиниот сектор, вклучувајќи ги тука и ТТ-овите употребата на интернетот значеше распространување на информациите, продлабочување на дебатите и зголемување на транспарентноста. Интернетот резултираше во неколку позитивни придобивки:

- **Можност за рекламирање и промоција:** ТТ организациите често на своите веб страни објавуваат информации од различен тип: мисија и визија на организацијата, цели, активности и сл. Сето тоа им овозможува на посетителите да се запознаат со организацијата и нејзините цели и активности на лесен и брз начин.
- **Постојано ажурирање на податоците:** со традиционалните методи на публикување (објави во печатени медиуми) константното ажурирање на информациите е оневозможено.
- **Интерактивност:** повеќето веб страни имаат опции за оставање коментари, поставување прашања и сл. што им овозможува на организациите да добиваат фидбек во однос на нивните објави.

Користењето на модерната технологија создава можност за подобрување на работата на организациите и зголемување на нивната видливост. Ширината на опфатот кој може да се генерира преку веб страните е огромен. Покрај тоа интернетот овозможува поединци и организации од различни делови на светот, без дополнителни трошоци, лесно и брзо да комуницираат и разменуваат информации. Организациите во обидот да ја зголемат транспарентноста превземаат и други чекори. Така на пример голем број ТТ-ови практикуваат групни е-меилови, кои се испраќаат до сите регистрирани корисници. На тој начин регистрираните корисници континуирано ги добиваат сите објави, брошури, публикации и новости за организацијата. Се поголем е бројот на организации, а особено оние кои оперираат на меѓународно ниво, кои воведуваат повеќе јазични веб страни и развиваат иновативни модели за членство. Со тоа истражувањата, публикациите, ставовите и политичките гледишта на ТТ-овите стануваат многу повеќе видливи и достапни за сите заинтересирани.

Но и покрај тоа што транспарентноста е перцепирана како позитивна за развојот на организацијата дел од нив се уште остануваат анонимни. Прашањето за отчетност и демократизација на организациите е едно од најважните теми но понекогаш се занемаруваат. Во одредени случаи недостатокот на систематски надзор е главна

причина за таквата појава. Отчетноста претставува процес преку кој организациите излегуваат во пресрет и балансираат меѓу потребите на различните стејкхолдери во процесот на одлучување и спроведување на активностите во нивните барања за јавно објавување на истите. Функционирајќи во различни држави, организациите го прилагодуваат своето работење на тековните услови. При тоа во некои држави постојат јасно регулирани правила и бирократски процедури кои овозможуваат лесна достапност на информациите кои што налагаат организациите да поднесуваат годишни финансиски извештаи и истите јавно да ги објавуваат, воспоставуваат системи за мониторинг, следење и евалуација и сл. Во таков случај организациите се законски обврзани да ги достават или објават сите тие информации што ја зголемува отчетноста на организација и нејзината отвореност кон пошироката јавност. Но доколку правилата не се јасно поставени може да дојде до нивна злоупотреба. Отчетноста кај ТТ-овите потребно е да се демонстрира на повеќе нивоа: пред донаторите и спонзорите, владата и државата во која оперираат членството и другите органи, партнерските организации, пошироката јавност, како и пред научните норми и професионални стандарди бидејќи задржувањето на репутацијата на истражувачите е значајна за јавниот имиџ и кредибилитетот на самата институција. Во тој контекст објавувањето на годишните финансиски извештаи, одржувањето состаноци отворени за јавноста и слични активности, се еден вид механизми со кои организацијата и се доближува на јавноста и се промовира како транспарентна и отчетна. Принципот на отчетност може да се подели на три сфери²⁵:

- **Законска:** различни држави определуваат различни критериуми и услови кои треба да бидат исполнети при формирањето на организацијата. При тоа организациите, особено оние кои оперираат на меѓународно ниво своето работење мора да го прилагодат на законите, правилата и процедурите на конкретната држава. Во демократски уредените држави лесно може да се утврди кој ја формирал организацијата, кои се членови на нејзините органи, извештаите за финансиското работење се јавно достапни и сл.
- **Внатрешна:** организациите воспоставуваат различни механизми на внатрешна хиерархија, поднесуваат извештаи до управувачките структури, имаат утврдени дисциплински постапки и норми.
- **Договорна:** тука се мисли на отчетноста на организациите кон донаторите, спонзорите и партнерските организации. ТТ-овите поднесуваат извештаи за реализацијата на предвидените активности, средствата кои се потрошени, постигнатите ефекти и сл.

Воспоставувањето силни механизми на партиципација, транспарентност, отчетност, евалуација, фидбек и сл. овозможуваат развој на добрите практики и вредности во организациите, им даваат легитимитет и обезбедуваат понатамошен развој.

²⁵ Brendan Whitty, One world trust 2008: Accountability principles for research organizations, p. 11

1.8. Тинк тенк организациите и останатите учесници во процесот на креирање политики

Креирањето политики претставува процес во кој владите своите политички визији ги трансформираат во конкретни програми и активности со цел да продуцираат соодветни аутпути. Процесот на креирање политики е фундаментална функција на секоја влада која сноси одговорност за функционирањето на општеството. Со зголемувањето на комплексноста на општествата и зголемената информираност на граѓаните се зголемија и нивните очекувања и барања во однос на политичките чинители. Во исто време се поголемата поврзаност и меѓузависност на државите, овозможи прашањата и проблемите доста лесно и брзо се прелеваат од еден во друг регион. Сето тоа бара континуирано следење и анализирање на состојбите и изнаоѓање начини за справување со проблемите.

Јавните политики имаат широк опсег, претставуваат сложен процес и опфаќаат голем број засегнати страни/стејкхолдери и учесници во процесот. Иако постои зависност и поврзаност меѓу различните области кои не можат да се перцепираат и третираат како засебни целини, сепак во различни сфери се јавуваат различни стејкхолдери кои настојуваат да делуваат врз процесот. Стејкхолдерите претставуваат посебни ентитети кои имаат интерес за спроведување определени политики во насока на задоволување на нивните потреби. Опсегот на релевантните стејкхолдери варира и најчесто зависи од комплексноста на таргетираната реформска област, видот на предложените реформи, формалната организираност и подготвеноста на владите за нивно вклучување во целиот процес. Стејкхолдерите може да заземат различна форма, големина и да бидат со различен капацитет, да се јават како индивидуалци, организации или различни неформално организирани групи. Може да бидат меѓународни или национални актери, политички организации, јавни агенции, групи на интерес, комерцијални/приватни или непрофитни организации, граѓански организации, академски истражувачки центри и сл. При тоа тие може да имаат слична или различна позиција во врска со конкретното прашање, различен степен на влијание и да делуваат самостојно или во коалиција со други организации. Степенот на влијание зависи од видот и квантитетот на ресурси и моќта која ја поседуваат стејкхолдерите за промовирање на сопствената позиција додека интересот односно значајноста на проблемот го претставуваат приоритетот и значењето кое стејкхолдерите и го придаваат на конкретната реформска област. Овие карактеристики ја сигнализираат способноста на стејкхолдерите за блокирање на усвојувањето на одредена реформа или пак за промовирање соодветна политика, можноста за коалицирање за поддршка или спротивставување и способноста за насочување на јавните дебати во посакуваната насока.

Високата компетитивност на пазарот на политички истражувања предизвикува ТТ организациите да се судруваат и коалицираат со бројни организации, политички групации, лоби групи и други видови формации во настојувањето да влијаат врз креаторите на политики. Начинот на кој настојуваат да го реализираат своето влијание

се разликува од останатите организации. Имено ТТ-овите своето влијание настојуваат да го реализираат преку промоција на резултатите од истражувањата и анализите кои ги спроведуваат.

1.8.1. Тинк тенк организациите и лоби групите

Развиените општества се карактеризираат со плуралност во поглед на индустриските, културните, економските, образовните, етничките и религиозните аспекти. Дивергентноста во нивните интереси неизбежно води кон формирање засебни групи. Во плуралните демократии, групите се водени од разновидни интереси, гледишта и ставови кои се обидуваат да ги наметнат, при што теоретски се создава баланс не дозволувајќи ниту една група да доминира. Во тој контекст владините одлуки и политики би биле резултат на натпреварот меѓу бројните групи кои ги претставуваат интересите на различни луѓе.

Лоби групите, односно групите на интерес како што уште се нарекуваат се организации формирани од група луѓе кои имаат одредена заедничка цел, која сакаат да ја остварат преку влијание врз креаторите на политики. Тие го пополнуваат јазот меѓу креаторите на политики и пошироката јавност и настојуваат да влијаат од една страна врз јавното мислење а од друга страна врз јавните политики. Лоби групите може да заземат различна форма и големина, да бидат со големо членство или со состав од само неколку членови. Организацииска структура може да биде дефинирана и формална или да фаворизираат неформална структура. Дел од нив се постојани а дел се креираат заради остварување конкретна цел за одреден временски период а потоа престануваат да функционираат. Областите врз кои лоби групите настојуваат да влијаат се различни. Тие најчесто ги застапуваат интересите на добро стоечките заедници и бизнис елитата, при што групата која има подобри односи со владините претставници веројатно ќе успее да оствари поголемо влијание.

ТТ организациите слично како и лоби групите настојуваат да влијаат врз креаторите на политики. Начинот и причините заради кои настојуваат да влијаат се различни. Имено ТТ-овите претставуваат група на професионалци, експерти кои спроведуваат студии и истражувања, развиваат теоретски модели и начини на делување кои ги нудат на креаторите на политики. Лоби групите се обединуваат околку одредено прашање кое е во заеднички интерес на членовите и лобираат за усвојување на политика која би одела во нивна корист. Доколку истражувањата и анализите кои ги спроведуваат ТТ-овите одат во полза на нивните интереси, лоби групите ги користат како поддршка на нивните ставови. Истражувањата и анализите се појдовна точка според која се разликуваат овие два вида организации. Додека кај ТТ-овите главниот фокус се истражувањата, чии резултати потоа настојуваат да ги наметнат на креаторите на политики, кај лоби групите главниот фокус е ставен врз интересите на членовите на таа лоби група. Тие интереси може да се во полза на мнозинството или пак само на мала и ограничена група. Усвојувањето политики кои би

ги поддржале тие интереси зависи во најголема мера од степенот на влијание кое го има лоби групата а не од научната оправданост или пожелност на таквите активности. За разлика од ТТ-овите кои настојуваат да бидат непристрасни, лоби групите имаат јасна политичка цел и завземаат одредена страна. Иако дел од ТТ-овите одржуваат блиски односи со политичките партии и креаторите на политики, слично како и лоби групите, тие и понатаму инсистираат на непристрасност и независност. Лоби групите јасно ја демонстрираат својата наклонетост кон одредени политички чинители настојувајќи да извлечат полза од воспоставените односи. Во случај на спротивставени гледишта и интереси доаѓа до натпревар меѓу овие организации. ТТ-овите настојуваат да ја променат интелектуалната клима на размислување додека лоби групите да ги наметнат своите интереси. Во таков случај, учинокот на ТТ-овите би бил веројатно поскромчен бидејќи во крајна линија процесот на креирање политики е воден од интереси а не од идеи.

Со зголемувањето на настојувањата за промоција на идеите кај ТТ-овите и со вложувањето на се повеќе средства за градење на истражувачките капацитети од страна на лоби групите, границите меѓу овие организациите се до одреден степен нејасни. Критериумите според кои едната организација се разликува од другата во одредени сегменти се поклопуваат. Имено голем дел од тактиките кои ги практикуваат лоби групите за наметнување на сопственото влијание врз креаторите на политики се поклопуваат со активностите на ТТ организациите: објавување статии и написи во весници, давање интервјуа во медиумите, средби со политичари, одржување говори пред законодавните домови и сл. ТТ-овите пак од друга страна, слично на лоби групите настојуваат да регрутираат индивидуалци со висок профил кои би придонеле кон зголемување на изворите на финансирање.

ТТ организациите и лоби групите несомнено поседуваат одредени карактеристики кои ги споделуваат и наликуваат едни на други, но не смее да се изгуби од вид фактот дека овие организации се засебни ентитети кои имаат различни интереси, цели, стратегии и методи на делување.

1.8.2. Тинк тенк организациите наспроти владините комисии и тела

Основна задача на агенциите, комисиите и другите органи и тела кои се формираат од страна на владите е обезбедување поддршка на работата на владата и нејзините членови особено во делот на изготвување закони, прописи и други акти за конкретната област за која што се формирани. Во таа смисла, во зависност од надлежностите кои ги имаат во конкретната држава тие вршат разгледување на предлози за нацрт законите, прописите и останатите акти кои ги носат креаторите на политики, разгледување на стратешките приоритети и цели, следење на тековните процеси во областа во која што функционираат и спроведување анализи и истражувања врз основа на кои потоа предлагаат и поттикнуваат соодветни мерки и чекори на дејствување. Истражувањата и анализите кои ги спроведуваат овие тела најчесто ги

формираат или пак во одреден степен влијаат врз одлуките и политиките кои потоа ги усвојуваат креаторите на политики. Квалитетот на спроведените истражувања и анализи зависи од стручноста и капацитетот кој го поседуваат овие тела за спроведување такви активности. Во одредени случаи недостатокот на капацитет за испорачување аутпут со соодветен квалитет, доведува до пролиферација на останатите субјекти кои вршат политички анализи и истражувања и се обидуваат на влијаат врз политичките процеси вклучувајќи ги тука и ТТ организациите.

Постојат различни причини зошто кај владите се јавува потреба од надворешна организација за спроведување истражувања или евалуација на програмите. Пред се, таа потреба е резултат на ограничувањата во поглед на персоналот. Имено иако овие тела имаат вработени со различен профил, сепак постојат ограничувања во поглед на бројот на персонал при што понекогаш се јавува недостаток на лица со соодветна експертиза. Покрај тоа владините тела често не се во можност да привлечат професионалци со соодветен профил (економисти, политички аналитичари, статистичари и сл.) за работа во државна служба. Аутсорсингот овозможува поголема флексибилност имајќи го во предвид фактот што владините тела работат на широк спектар програми кои бараат различни вештини и знаења. Експертизата понудена од надворешните организации значително го подобрува квалитетот на аутпутот и процесот на креирање политики.

За ангажирање надворешна организација која ќе спроведува истражување потребни се финансиски средства. Владините агенции обично имаат однапред определен буџет, при што средствата се соодветно алоцирани по одделните програми. Доколку постои недостаток на финансии потребна е дополнителна алокација на средствата. Во таков случај владината агенција преку претходна демонстрација на корисноста од истражувањето, прикажувајќи успешни примери на спроведени истражувања кои имале значително влијание или пак преку лобирање за одобрување дополнителни средства, обезбедуваат финансии за спроведување на истражувањата.

Постојат неколку начини на кои може да се имплементира аутсорсингот: со назначување посебно лице одговорно за развој на политики и истражувања во владината агенција, кое што одговара директно пред министерот, начин кој е карактеристичен за западно-европските земји; споделување на одговорностите меѓу владиното тело кое раководи со програмата и организацијата која го спроведува истражувањето практика која е помалку централизирана и најчесто се применува во источноевропските држави и преку доделување на поголем дел од одговорноста на владините тела и канцеларии кои сносат одговорност за успешноста на спроведеното истражување.

Владините агенции при ангажирање надворешна организација ги превземаат следните чекори:

- Утврдување буџет: издвојување средства од буџетот за истражувачките активности кои ќе бидат финансирани во тековната година
- Утврдување на условите за пријавување на повикот

- Објавување на барањето на доставување апликации
- Оценување на доставените апликации
- Потпишување договор
- Контрола на квалитетот

За зголемување на компетитивноста и можностите за освојување владини договори ТТ-вите превземаат различни чекори, настојуваат да влијаат врз владините агенди, даваат поддршка на процесот на организирање на нивните идни истражувачки програми нудејќи проектни идеи и сл. Добрата репутација е дополнителна предност со која ги зголемуваат можностите. Во голем број земји освојувањето договори зависи и од односите на организацијата со владините претставници. Знаејќи го тоа дел од организациите назначуваат членови на владата и нејзините органи за членови на управните одбори и други тела. Вмрежувањето и соработката со други организации се исто така значајни. ТТ-овите се организации кои учат извлекувајќи поука од неуспешните апликации, станувајќи на тој начин поконкурентни на пазарот на политички истражувања.

1.8.3. Тинк тенк организациите наспроти политичките партии

Политичките партии претставуваат политички организации кои во трката за освојување политички функции номинираат свои кандидати за претставници во законодавните домови. Тие се формираат од лица кои имаат заеднички цели, интереси, идеологија или визија и кои се здружуваат заради стекнување влијание и освојување на власта. Политичките партии обезбедуваат поширок форум за аргументирање и агрегација на идеи, визии и цели на различните политички актери, артикулирање на политичките барања во форма на политички програми и планови и обезбедување рамка за развој на идните политичари, креатори на политики и државни службеници.

Постојат одредени карактеристики кои ТТ организациите ги споделуваат со политичките партии. Тие пред се се перцепирани како легитиматори на политиките, предлозите и барањата на политичките партии. Нивната легитимност се демонстрира по дефинирањето на одредена политика но може да се перцепира и како развој на одредена идеологија или научна база врз која ќе се креираат идните политики. ТТ-овите исто така обезбедуваат форум за дебатирање и размена на мислења и сугестии, каде што на политичките лидери им нудат можност за разгледување различни алтернативи и развој на предлози надвор од политичката арена, каде како резултат на притисокот и високото ниво на компетитивност меѓу учесниците во политичкиот процес, одлучувањето само врз основа на резултатите базирани на истражувања е невозможно. Делувањето на ТТ организациите надвор од формалните граници на политичката арена нуди можност за заштита на идеите од влијанието на политичките опоненти и нивно развивање до степен на употребливост. Со зголемувањето на

фокусот кон јавни политики базирани врз релевантни истражувања се зголеми и потребата кај политичките партии за такви истражувања. Соработката на ТТ-овите со политичките партии ги промовира овие организации во главни доставувачи на квалитетни истражувања и анализи. Покрај тоа, ТТ организациите, во различни општества се промовираа себе си како линк меѓу донаторите и општеството, претворајќи ги меѓународните средства во инпути за развој на општеството. Заради усвојување и имплементација на одредени политички предлози ТТ-овите градат соработка и се вмрежуваат со различни организации, вклучувајќи ги тука и политичките партии. Преку овие вмрежувања политичките актери се поврзуваат со истражувачите и експертите на ист начин на кој политичките партии ги поврзуваат своите членови во настојувањето за развој на програмските предлози. Врската меѓу ТТ организациите и политичките партии е видлива и преку самиот факт што бројни политичари и носители на јавни функции во одреден степен од својата кариера биле членови, работеле и се надградувале во некоја од ТТ-организациите. Карактеристиките и улогите кои ги споделуваат ТТ организациите и политичките партии нудат услови за соработка и натпревар меѓу нив и ги објаснуваат бројните остварени соработки и блиски односи меѓу нив, како и судирите на концепти и идеи. Блискоста во нивните односи објаснува и зошто во голем број случаи организациите на меѓународно ниво преферираат да работат со невладиниот сектор наместо директно со политичките партии.

ТТ организациите не се впуштаат во изборни кампањи за време на избори, барем не експлицитно, ниту пак претендираат за политички функции. Оваа карактеристика е значајна разлика која ги објаснува изворите на легитимитет на двете организации. Имено, додека ТТ-овите зависат од кредибилитетот на експертизата која ја генерираат или користат, легитимитетот на политичките партии доаѓа од јавното мислење (изразено преку гласовите кои се добиваат во изборните циклуси).

И покрај тоа што ТТ-овите континуирано настојуваат да ја задржат независноста, сепак евидентна е нивната инволвираност во политичките процеси каде индиректно се јавуваат како политички актери. Често е невозможно да се одделат од политиката и да се перцепираат како посебна заедница која само комуницира со политичката заедница. Тие се дел од политичкиот процес и се во честа интеракција со останатите политички актери. Во таа насока тие обезбедуваат простор кој повеќе или помалку е институционализиран и каде научната заедница, практичарите, истражувачите, политичарите и активистите се среќаваат, фасилитираат дебати, изработуваат предлог политики, обезбедуваат техничка поддршка за партиите или јавните институции и ги бранат ставовите и идеите на интелектуалците. Степенот на развој на ваквите функции и улоги на ТТ организациите зависи од контекстот во кој функционираат и начинот на кој реагираат на потребите на политичките актери. Блиските односи со политичките партии зависат од серија фактори поврзани со надворешниот контекст и со посебните интерни карактеристики на секоја од овие две групи. Пред се зависат од потеклото на организацијата и нејзините врски со политичките актери, движењето, идеологијата и политичките улоги. Политичките

партии, без оглед на степенот на влијание и кредибилитет кој го поседуваат во конкретната држава, сепак се значаен сегмент кој е неопходен за генерирање и имплементација на политиките. Доколку политичките партии се слаби и неинституционализирани, политичкиот систем исто така е слаб а следствено на тоа се намалуваат и можностите на ТТ-овите за развој. Промовирањето на корисноста на научните истражувања во политичките процеси, подразбира и третирање на истражувањето како дел од политичкиот процес, спроведено од страна на лица или организации кои се дел од политичкиот систем.

Бројните примери на добри односи меѓу ТТ-овите и политичките партии нудат различни начини за остварување успешна соработката. Преку соработката се зајакнуваат и политичките партии и политичкиот систем, што понатаму го унапредува концептот на користење истражувања базирани на докази при креирањето јавни политики. Подобрувањето на соработката исто така подразбира вклучување и промоција на иновативни организациски модели кои од една страна ќе овозможат надминување на пречките кај слабите политички системи а од друга страна ќе придонесат кон јакнење на истите.

1.8.4. Тинк тенк организациите наспроти универзитетските истражувачки центри

Пазарот на политички истражувања по природа е високо компетитивен. Компетитивноста е особено изразена во поразвиените држави каде постојат голем број организации кои се натпреваруваат меѓу себе за добивање средства, грантови и договори за изведување различни истражувања. Во тој натпревар од голема важност е кредибилитетот на организацијата и нејзината способност да се презентира пред донаторите и пред креаторите на политики. Природата на политичките истражувања покрај натпревар нуди бројни можности и за соработка меѓу организациите и истражувачките институти.

Универзитетите и ТТ организациите се значајни институции кои даваат голем придонес на полето на истражувачката дејност. Тие имаат потенцијал да играат клучна улога во процесот на подобрување на условите за живот во голем број земји преку продуцирање на високо квалитетни истражувања кои се занимаваат со локалните, националните и меѓународните политички предизвици. Овие институции имаат бројни сличности меѓу себе, како во поглед на начинот на спроведување на истражувањата и анализите така и во поглед на организационата поставеност. ТТ-овите уште се нарекуваат и универзитети без студенти. Голем број истражувачи инсистираат на комплементарност меѓу овие две институции, меѓусебна соработка и јакнење на капацитетите преку заеднички активности. ТТ-овите значително може да придонесат во унапредувањето на наставните програми кои ги реализираат универзитетите внесувајќи иновативност додека пак голем дел од универзитетскиот персонал се ангажираат како соработници и истражувачи во ТТ организациите. Во процесот на

спроведување истражувања и анализи и ТТ организациите и универзитетите користат научен пристап и методи кои субјективноста ја сведуваат на минимум. Градењето и задржувањето на кредибилитетот за обете институции е од големо значење за обезбедување финансиски средства. Како резултат на тоа тие обрнуваат големо внимание на јавниот имиџ и кредибилитет. Универзитетите како и ТТ организациите ангажираат научници, поддржуваат истражувања и обезбедуваат форум за интеракција. Не ретко научниците кои работат на универзитетите се ангажираат и во ТТ-овите, каде спроведуваат различни анализи. Покрај тоа ТТ-овите и универзитетите често настапуваат заеднички во обидите за привлекување донатори кои би обезбедиле финансиски средства за спроведување на истражувањата како и во обидите да се влијае врз креаторите на политики при одлучувањето по конкретни прашања.

Дел од научната јавност пак е на став дека природата на односот меѓу овие две институции е натпреварувачка. Тие особено го нагласуваат фактот што во одредени земји ТТ-овите веќе ја превземаат улогата која традиционално припаѓаше на универзитетите како главни истражувачки центри. Тоа се должи пред се на растот на кредибилитетот и квалитетот на аутпутот кој го продуцираат ТТ-овите, проследен истовремено со пад во квалитетот на истражувањата кои се спроведуваат од страна на универзитетите. Во тој контекст овие институции почесто се наоѓаат на спротивни отколку на иста страна.

Вистинската слика за нивниот однос веројатно би требало да се бара некаде на средината. ТТ-овите и универзитетите се хетерогени институции со повеќестран однос, кој може да биде синергичен во одделни аспекти и компетитивен во други. Поради тоа неопходно е подобро запознавање на односот меѓу овие две институции со цел унапредување на можностите за ефективна соработка. ТТ-овите се ориентирани кон цели. Тие ангажираат научници за истражување специфични теми и поттикнуваат решавање на добро дефинирани проблеми. За разлика од нив истражувањата на универзитетските професори не се менаџирани или насочувани од повисок авторитет а предметот на истражувачката работа е целосно препуштен на избор на конкретниот професор. ТТ организациите се оценуваат врз основа на успехот кој го постигнуваат во решавањето реални проблеми додека универзитетите успехот го мерат врз база на академскиот престиж со кој се здобиваат нивните професори.

Потенцијалот за развој и соработка меѓу академската и истражувачката заедница е огромен. Како што растат ТТ-овите во однос на буџетот, вештините и искуството експоненцијално се зголемува и нивниот потенцијал. Нивниот досегашен успех не е случаен туку означува почеток на една интелектуална револуција која ги поставува темелите на политичките дебати на 21 век. Како резултат на тоа раководителите на овие организации потребно е да ги прегледаат сопствените перспективи за развој, мисии, визии, внатрешни структури со цел да го задржат интегритетот како независни истражувачки организации.

1.9. Критички осврт кон функционирањето на тинк тенк организациите

Бројните политички, социјални и економски потреси кои се случувале во одредени периоди од развојот на модерните општества ги принудиле политичките чинители и пошироката јавност да изнајдат иновативни решенија за комплексните политички проблеми. Како резултат на тоа започнал процесот на формирање институти кои ќе се занимаваат со разновидни политички анализи и истражувања. Таквите институти кои би делувале независно, би се стекнувале со кредибилитет меѓу политичката, научната и пошироката јавност. По иницијалниот импулс, понатамошниот развој на овие институти се должи и на зголемениот обем на работа на владите и зголемената комплексност на процесот на донесување одлуки. При такви услови се јавила потреба за селектирање на информациите, темелни анализи, експертиза и совети, активности кои спаѓаат во доменот на работа на ТТ организациите. Процесите на споделување информации меѓу владите и државите, креирањето различни владини програми за меѓународна соработка, развојот на средствата за комуникација и глобализацијата, придонеле кон прераснување на ТТ-овите во се позначаен извор на експертиза, подготвен да ја објасни природата, причините и начините за справување со проблемите.

ТТ-овите како непрофитни организации кои спроведуваат и дисеминираат истражувања и анализи во врска со одредени политички прашања од јавен интерес им овозможуваат на креаторите на политики да носат одлуки врз основа на целосни и релевантни информации за одредени состојби од областа на јавните политики. Овие организации ја поврзуваат академската заедница со креаторите на политики и претставуваат независен глас кој резултатите од истражувањата ги преведува на јазик и форма кои ќе бидат разбирливи, веродостојни и лесно достапни за креаторите на политики и пошироката јавност. Благодарение на брзиот развој, квалитетот на анализите и истражувањата и нивната објективност, овие организации станаа значаен и незаменлив сегмент на демократските општества кои во значителна мера го подобруваат процесот на креирање политики. Покрај политичките субјекти, медиумите, универзитетите, приватниот сектор и воопшто пошироката јавност исто така влегуваат во групата корисници на аутпутите кои произлегуваат од ТТ организациите. Овие групи се повеќе и поактивно ги користат истражувањата и материјалите продуцирани и развиени од страна на ТТ-овите како релевантни студии кои придонесуваат кон развој на општеството.

Но, и покрај очигледниот придонес на ТТ организациите кон развојот на демократското општество и нивната улога при усвојувањето и имплементирањето на соодветни, добро информирани јавни политики, постојат одредени дилеми во однос на нивната улога, независност и непристрасност, можноста да ги идентификуваат и искачат високо на политичката агенда реалните проблеми и сл.

Една од најочигледните последици на еволуцијата на ТТ организациите е драстичното зголемување на нивниот број. При тоа зголемувањето на квантитетот не

подразбира истовремено и зголемување на квалитетот на истражувањата. Квалитетот на истражувањата е од голема важност за опстанокот на организациите а е особено значаен за новоформираниите институти кои доколку сакаат да се докажат и позиционираат високо на пазарот на политички истражувања неопходно е особено внимание да посветат на привлекувањето квалитетен персонал кој ќе биде во можност да спроведува квалитетни истражувања.

Развојот на средствата за комуникација и мас медиумите дополнително го зголеми притисокот врз ТТ организациите да продуцираат што поголем број политички истражувања и анализи со кои ќе бидат присутни на пазарот, пред корисниците на истражувањата и пошироката јавност. Појавувањето во медиумите за голем број организации стана значаен параметар преку кој се мери успехот, при што голем дел од нив прибегнуваат кон изготвување на трудови кои се повеќе популистички и дизајнирани да го привлечат вниманието на пошироката јавност без оглед дали обработеното прашање е приоритет во моментот.

Во процесот на позиционирање на пазарот на политички истражувања и привлекување донатори, секоја организација настојува на некој начин да се издвои и разликува од останатите. Зголемувањето на бројноста предизвика тие разлики да станат се помали и побезначајни, при што дел од организациите пристапуваат кон усвојување на порадикални идеолошки определби – практика која од своја страна предизвикува зголемување на политизираноста на ТТ организациите. Притисокот од страна на донаторите исто така придонесува кон политизација на ТТ организациите. Овие организации обично прибавуваат средства од различни извори: индивидуални донатори, фондации, корпорации, владите и сл. Во случај кога организацијата има помалку диверзифицирано финансиско портфолио, возможно е да дојде до одредено прилагодување на приходите и истражувањата, така што ќе бидат во согласност со преференците на донаторот. Драстично зголемениот број на ТТ организации им овозможува на донаторите лесно прекинување на соработката со одредена организација доколку не се задоволни од аутпутот кој таа го продуцира и брзо и лесно пронаоѓање нова организација со која би можеле да соработуваат. Покрај тоа донаторот може да влијае и врз креирањето на агендата на организациите, кои во настојување да го задржат, ќе се сконцентрираат на прашањата кои се од особен интерес на донаторот. Практиката на прилагодување на агендата на преференците на донаторот не е неопходно проблематична, се додека заклучоците од истражувањата не се однапред определени. Особено голем недостаток во функционирањето на ТТ организациите кои се потпираат на финансиските средства од донаторите е опасноста од појава на самоцензурирање. Имено, мала е веројатноста дека организацијата или истражувачот ќе објави анализа или истражување за прашање за кое знае дека е во спротивност со желбите на донаторот. Самоцензурата е тешко мерлива категорија. Перцепцијата за независноста на организацијата е од големо значење за нејзиниот развој, унапредување и промовирање. Поимот независност различно се перцепира во различни контексти на оперирање. Тоа не подразбира дека организациите не треба да примаат финансиска поддршка и од владите. Напротив во голем број земји во развој

владите се јавуваат како едни од главните финансиери на овие организации. Постојат неколку фактори кои се јавуваат како критични во процесот на задржување на независноста кај овие организации како политички институти²⁶:

- Целосни и непристрасни истражувања
- Финансиска независност (диверзифицирано финансиско портфолио, составено од различни донатори)
- Непристрасност и политичка неутралност
- Посветеност кон објавување на резултатите од истражувањата во јавноста и
- Способност за воспоставување независна истражувачка агенда.

Последната карактеристика е веројатно најзначајна и најтешка за имплементирање и задржување.

Структурата на модерните општества овозможува вклучување на пошироката јавност во процесот на креирање јавни политики и отворање пошироки дебати во кои би биле вклучени директно засегнатите страни како и бројни експерти и познавачи на конкретната материја. Но и покрај придобивката од користењето на знаењето и експертизата на ТТ организациите, неопходно е да се има во предвид дека тие не се секогаш целосно неутрални и аполитични. Експертите вклучени во расправите се подложни на одредено ниво на субјективизам, така што понудените решенија не се чисто научни туку во себе ги содржат перцепциите и преференците на изработувачот на истите.

Во процесот на натревар на меѓу политичките опоненти и настојувањето да се наметнат интересите на едните или другите, улогата на ТТ организациите е од клучно значење. Имено тие обезбедуваат аргументи за или против одредено решение, кои се рационални, научно поткрепени, остварливи и иновативни. Вклучувањето на експертизата на ТТ организациите во процесот на одлучување е од голема важност за креаторите на јавни политики бидејќи им овозможува да ги поседуваат релевантните информации кои се значајни за решавање на проблемот, да носат добро информирани одлуки со научна поткрепеност со што се зголемува кредибилитетот на усвоеното решение, овозможуваат унапредување на процесот на имплементација на политиките и јакнење на демократијата во целина. Но при тоа треба да се напомене дека нереално е да се очекува било која организација во секој момент да ги има на располагање сите неопходни информации и да биде во состојба истите целосно, непристрасно и безгрешно ќе ги обработи. Освен тоа при одлучувањето, креаторите на политики често наместо да ги испитуваат и разгледуваат сите можни алтернативни чекори, застануваат и ја избираат првата прифатлива и оперативна алтернатива. Целта на ТТ организациите е да понудат повеќе алтернативи кои ќе бидат применливи за креаторите на политики да можат да ја изберат најдобрата. Покрај тоа, владите при одлучувањето, често се

²⁶ Hewlett foundation think tank initiative, April 2007; p. 5

принудени да ги решаваат моменталните проблеми, така што долгорочните општествени придобивки може да бидат ставени во втор план или воопшто да не бидат земен во предвид.

Иако студиите и истражувањата кои ги спроведуваат ТТ организациите се објавуваат во различни академски изданија при што тие се промовираат како агенти кои го поттикнуваат развојот на различни полиња на јавните политики, од политички аспект, во одредени случаи, тие се перцепирани како агресивни организации кои постојано се трудат да го максимизираат сопствениот јавен и политички кредибилитет, при што нивните идеи и експертиза ќе имаат влијание врз процесот на креирање политики. Овие организации своите ресурси ги користат за спроведување и дисеминација на истражувањата и политичките анализи од областа на општествените науки: политички науки, економија, јавна администрација, меѓународни односи и сл. Аутпутот од овие организации се состои од: книги, монографии, извештаи, политички брифинзи, конференции, семинари, брифинзи и неформални дискусии со креаторите на политики, претставниците на владите и други клучни стејкхолдери. Но, пролиферацијата на бројни нови ТТ организации ја ослабна нивната способност да влијаат врз политичките дебати. Појавата на се повеќе нови истражувачки организации и институти, кои настапуваат агресивно со цел да добијат имиџ на високо профилирани организации, го поткопа кредибилитетот на експертите и експертизата која тие ја поседуваат пред пошироката јавност. Дополнително, политизацијата на ТТ организациите значително ја ограничи нивната способност да продуцираат нови и иновативни решенија како и можноста да изнаоѓаат начини за нивна имплементација.

Наведените потенцијали за девалвација на ТТ организациите претставуваат сериозен проблем при развојот на демократските политички процеси. При тоа проблемот не е во самиот процес на пролиферација на овие организации кои настојуваат да оформат поинаков начин на перцепција на состојбите, размислувањето и да промовираат напредни и подобрени комуникациски стратегии: во време на динамични политички процеси и нови медиуми, таквите институции се неопходни и играат важна улога. Во такви услови, уште повеќе е изразена потребата за иновативност и оригиналност во размислувањето и делувањето кои ќе придонесат кон разбивање на шаблоните и ќе продуцираат веродостојни решенија на политичките дилеми со кои се соочуваат општествата. Со други зборови, постои доволно простор за формирање на нови ТТ организации, но исто така постои и голема потреба за унапредување на постојните. Пролиферацијата на нови организации кои успеваат да ги унапредат традиционалните политички истражувања ги прават задачите на политичките чинители далеку попредизвикувачки и успеваат да придонесат кон усвојување подобри политики.

И покрај дилемите, развојот на овие организации покажува дека настојувањата се во насока да се максимизираат позитивните аспекти и максимално да се искористат придобивките од функционирањето на истите. Тие придонесуваат кон развој на плурализмот и отвореното општество. Функционирањето на повеќе организации, од кои ниту една не поседува монопол врз политичките анализи и истражувања,

придонесува кон зајакнување на демократското функционирање на општеството преку вклучување на пошироката јавност во различни форми на едукација и учество во политичките дебати. Но придобивките од нивното функционирање кон развојот на јавните политики и нивната улога во општеството се релативно хетерогени категории и тие имаат различен интензитет во различни земји. Тоа зависи пред се од самата организација и од контекстот во кој таа функционира.

2. АНАЛИЗА НА ПРОБЛЕМОТ – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА ВЛИЈАНИЕТО НА ТИНК ТЕНК ОРГАНИЗАЦИИТЕ ВРЗ ПРОЦЕСОТ НА КРЕИРАЊЕ ЈАВНИ ПОЛИТИКИ НА ГЛОБАЛНО НИВО

2.1. Генерални состојби и трендови на тинк тенк организациите на глобално ниво

ТТ-овите претставуваат нов организациски феномен кој се појавил минатиот век и широко се распространил во голем број држави. Иако почетоците можат да се лоцираат во индустриски развиените земји како САД и западноевропските држави, во подоцнежниот период, масовно се распространиле и во останатите делови од светот. Но и покрај масовната пролиферација на глобално ниво, постои видлив дисбаланс во однос на бројот, големината и капацитетот на организациите кои операат во различни држави. Напорите за класификација и компарација меѓу нив дополнително се отежнати поради недостатокот од потребните податоци како и неможноста да се добијат точни информации неопходни за рангирање на организациите.

Во периодите кои се карактеризираат со одредена економска или политичка нестабилност евидентно е зголемување на активноста на ТТ-овите пропратена со одредени промени во самите организации. Тоа подразбира дека во различни држави развојот на овие организации се одвивал со различна динамика. Флуктуации се јавуваат и во рамките на самата држава во зависност од јачината и времетраењето на нестабилноста. При тоа кај дел од ТТ-овите може да се забележи напуштање на дотогашната насока и насочување на развојот во друг правец. Главните причини за ваквите одлуки лежат во недостатокот од финансиски средства, лошото управување, неуспехот за адаптација кон новонастанатите услови и сл. Кај дел од ТТ-овите пак забележлива е брза промена во шемите на организациско однесување, при што некои повеќе се ориентираат кон застапување одредени идеологии, дел се наклонуваат кон различни политички опции а дел настојуваат да го задржат академскиот карактер на истражувањата. Промени се јавуваат, на пример, и во шемите на продуцирање извештаи при што се почесто наместо стандардниот формат на писмен извештај се пристапува кон интерактивни средби на кои се дискутираат заклучоците.

На глобално ниво се проценува дека оперираат околу 6618 вакви организации²⁷ (Табела 2.1.). Утврдувањето точна бројка е дополнително отежнато поради потешкотиите при дефинирањето и воспоставувањето точни критериуми за тоа кои организации влегуваат во оваа група а кои не.

Од табелата 2.1. видлив е дисбалансот кој се јавува на глобално ниво во поглед на бројноста. ТТ-овите кои како организации првично се појавиле во САД и развиените западно-европски држави, се чини дека и најголемиот развој и пролиферација го реализирале токму во овие држави. Имено, повеќе од половина односно 57,5% од вкупниот број организации се лоцирани во Северна Америка и Европа. Факторите кои придонеле за тоа се бројни: владините реформи, законската можност за формирање вакви институти, процесот на демократизација, интензивирањето на политичката дебата, промената на политичката култура и однесувањето на политичките лидери,

²⁷ McGunn G. James, Think tanks and civil society program: 2014 Global go to think tank index report, p. 56

степенот на слобода на медиумите, развојот на интелектуалната елита, филантропијата, независните организации и волонтеризмот во рамките на граѓанското општество и сл. При тоа делувањето на овие фактори е повеќе симултано отколку индивидуално. Во САД на пример, каде граѓанскиот сектор е на повисоко ниво на развој, постои уникатна традиција на корпоративни донации која во другите земји не постои или е недоволно развиена. Даночната политика и бројните индивидуални донации го охрабруваат формирањето фондации, при што овозможени се повеќекратни извори на финансирање на ТТ-овите и на останатите организации од НВО секторот. Како резултат на тоа, забележителен е соодветен бум на овој сектор.

ГЛОБАЛЕН ПРЕГЛЕД НА ТИНК ТЕНК ОРГАНИЗАЦИИТЕ ВО 2014 ГОДИНА²⁸

Во 2013 година, на глобално ниво оперирале вкупно 6826 тинк тенк организации

Азија		Европа		Северна Америка		Субсахарска Африка
1106	674	1822	521	1989	39	467
16.71%	10.18%	27.53%	7.87%	30.05%	0.59%	7.06%
Централна и Јужна Америка		Блискиот Исток и Северна Африка		Океанија		

Табела. 2.1.

Бројна и процентуална застапеност на тинк тенк организациите на глобално ниво

Во 2014 година, според истражувањето спроведено од Универзитетот од Пенсилванија, во САД, оперирале вкупно 1830 ТТ-ови од кои најмногу биле лоцирани во Вашингтон (396), што е повеќе од 4 пати поголема бројка во споредба со ТТ-овите во Кина, каде функционираа 429 организации (McGunn, 2015). За разлика од САД, ваквиот начин на финансирање на пр. во Канада или Австралија, скоро и да не постои, поради што ТТ организациите имаат потреба од изнаоѓање други извори на финансирање.

Диверзитетот на ефективни политички солүции кои ги нудат ТТ организациите им овозможуваат раст и подобро позиционирање на пазарот на политички идеи наспроти останатите организации и институти кои поради различни ограничувања имаат потешкотии во позиционирањето. Масивниот раст произлегува и од неможноста на бирократите и групите на интерес да се дистанцираат од тесните интереси и политики и да се насочат кон развивање иновативни и интегративни решенија на политичките проблеми. На тој начин ТТ-вите се профилираа како соодветен алтернативен извор на

²⁸ Податоците прикажани на овој графикон го отсликуваат бројот на тинк тенк организации на глобално ниво, во 2014 година, врз основа на податоци кои биле собрани во август, 2014 година од страна на програмата за меѓународни односи при универзитетот во Пенсилванија: Програмата за тинк тенк организации и граѓанско општество, која беше публикувана на 01 март, 2015 година.

истражувања и анализи и извршија своевидна корекција на пазарот на идеи. Непрофитните организации продуцираат добра и услуги кои се неопходни за пошироката јавност а не се обезбедуваат ниту од страна на државата ниту од страна на приватниот сектор. Оттука, ТТ-овите се јавуваат како алтернативен извор на истражувања, анализи и политички солүции кои ги обезбедуваат како за јавниот така и за приватниот сектор.

Покрај тоа, незадоволството кое се јавило кај политичките лидери и партии од постојните извори на политички идеи и совети исто така го поттикнало развојот на ТТ-овите. При тоа, структурата и начинот на делување на бирократијата се различни меѓу државите. Во одредени земји како Јапонија, Канада, Британија, Австралија и др. повеќе се користат постојните државни тела за обезбедување политички совети, така што ангажирањето посебни надворешни советодавни институти не е премногу застапено. Сепак, од 70-тите години наваму и кај нив се јавува тенденција на се поголемо користење надворешните извори за истражување, со цел промена на перцепцијата за традиционалната улога на парламентарците и како реакција против државната управа или системот на единствената мисла (*pensée unique*)²⁹. На тој начин до одреден степен се надминува затвореноста на политичките системи во однос на креирањето јавни политики. Како резултат на ваквите настојувања, се почесто претставниците и истражувачите од ТТ организациите се среќаваат и како членови на владините комисији, говорници пред парламентарците и сл. За споредба, бирократските структури во САД на пример, значително повеќе ги користат надворешните извори на политички совети понудени од невладиниот сектор.

Доколку се анализираат најдобрите ТТ-ови на глобално ниво³⁰ (Табела 2.2.), и на тоа поле видлива е очигледната доминација на Американските ТТ-ови. Имено, од првите десет места дури шест им припаѓаат на организации од САД, меѓу кои и најдобро рангираниот Институт Брукингс (Brookings Institute). Од останатите, во Европа, најдобро рангиран е Британскиот Chatham House кој се наоѓа на второ место. Од Азиските, најдобро котира Јапонскиот институт за меѓународни односи - Japan Institute for International Affairs (JIIA) кој се наоѓа на тринаесеттото место. Бразилскиот Fundacao Getulio Vargas се наоѓа на осумнаесеттата позиција и е најдобро рангиран претставник од Централна и Јужна Америка. Од Австралиските ТТ-ови, најдобро котира Lowy Institute for International Policy кој се наоѓа на педесет и четвртото место, додека од Африканските на педесет и првата позиција се наоѓа Египетскиот - Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies.

Најдобри Тинк Тенк организации на глобално ниво

1.	Brookings Institution (САД)
2.	Chatham House (Велика Британија)
-

²⁹ Stone Diane, Denham Andrew, Garnett Mark; Think Tanks across nations: A comparative approach; p 9

³⁰ McGunn G. James, Global Go To Think Tank Index Report: Think tanks and civil societies program; p.65

3.	Carnegie Endowment for International Peace (САД)
4.	Center for Strategic and International Studies - CSIS (САД)
5.	Bruegel (Белгија)
6.	Stockholm International Peace Research Institute - SIPRI (Шведска)
7.	RAND Corporation (САД)
8.	Council for International Relations- CFR (САД)
9.	International Institute for Strategic Studies - IISS (Велика Британија)
10.	Woodrow Wilson International Center for Scholars (САД)

Табела. 2.2.

Десет најдобри тинк тенк организации на глобално ниво

Појавата и пролиферацијата на ТТ организациите е видлива и кај земјите со повеќепартиски системи но и во државите со двопартиски системи. И во двата случаи ТТ-овите повеќе или помалку одржуваат врски на соработка со партиите обезбедувајќи советодавни услуги за истите. Освен тоа со прифаќањето на процесите на доживотно учење, споделување на добрите практики и конвергенција кои се евидентни на глобално ниво, дополнително се даде импулс за развој на ТТ организациите. При тоа во помалку развиените и земјите во транзиција евидентно е формирање на квази-независни истражувачки институти што укажува на настојувањата на интелектуалните и политичките елити да ги копираат практиките на развиените западни земји. Имено, голем број индивидулци кои потекнуваат од овие земји, своето образование и тренинг го стекнале во некоја од развиените земји или пак преку стипендии учествувале во некоја од бројните програми на ТТ организациите и се здобиле со одредени познавања за начинот на кој овие организации функционираат, кои потоа се обидуваат да ги применат во сопствените држави. При тоа дел од овие новоформирани организации не успеваат целосно да се изборат за својата независност од политичките чинители поради што делуваат како квази-независни, но дел успешно и независно се позиционираат на пазарот на идеи.

Во однос на вмрежувањето, во повеќето земји, покрај неформалните врски што ТТ-овите ги одржуваат со креаторите на политики, забележително е значително зголемување на поврзаноста и меѓу самите организации што создава услови за креирање мрежи преку кои би се остварувала редовна соработка. Вмрежувањето значително е олеснето благодарение и на развојот на средствата за комуникација. Соработка се практикува и со останатите организации и актери на домашната и меѓународната сцена, процес поттикнат од глобализацијата. Значителниот напредок на комуникациските канали и намалувањето на патните трошоци, овозможи актерите кои имаат заеднички истражувачки интереси да воспостават редовна комуникација на

меѓународно ниво. Сето тоа резултираше во зголемување на улогата на знаењето и експертизата во глобални рамки. Транснационалните мрежи обезбедуваат големи придобивки за организациите кои креираат знаење и експертиза. Тие обезбедуваат ефикасна комуникациска инфраструктура за брз и ефективен трансфер на нови идеи, политики и пристапи на глобално и локално ниво. Креирањето мрежи, покрај тоа, ја зголемува ефективната и ефикасноста на проектите кои се имплементираат на меѓународно ниво, инкорпорирајќи поширок спектар на знаење и експертиза, ја подобруваат координацијата и трансферите на различни политики.

Вклученоста во неформалните политички мрежи на ТТ организациите им нуди до одредено ниво можност за учество и влијание врз процесот на одлучување и креирање политики. Но од друга страна пак, политичките мрежи може да го попречат искачувањето високо на агендата на доминантните предизвици и прашања во општеството, поттиснувајќи или оневозможувајќи ги барањата за општествени промени. Во зависност од политичкиот контекст на конкретната држава, ТТ организациите можат повторно да ги актуелизираат таквите тенденции. Транснационалните мрежи можат да бидат ексклузивни или инклузивни, во зависност од областа за која станува збор, степенот на техничка експертиза потребна во конкретната област и обемот на вклученост на официјални лица. Пристапот и учеството во мрежите креирани од ТТ организациите не е секогаш слободен и отворен. Колку повеќе се карактеризираат со неформален карактерот, лабава структура и неинституционална вмреженост, толку повеќе постои опасност од намалување на транспарентноста и отчетноста.

Распространувањето на ТТ организациите на регионално и глобално ниво, често е одраз на нивната консолидација во земјата каде оперираат. Транснационалните институти и покрај тоа што делуваат на меѓународно ниво, сепак имаат потреба од силна домашна поддршка и ресурси за да постигнат одржливост. Транснационалните активности подразбираат финансии, лидерство, вештини, визија како и персонал со соодветна експертиза кои ќе ги насочуваат овие организации и ќе ги водат на регионалните и глобалните форуми. Не сите организации располагаат со доволно материјални средства и идејни решенија. Овие предуслови често се јавуваат како фактори кои го задржуваат фокусот на организациите примарно на националните политички прашања. Институтите кои оперираат на меѓународната сцена покажуваат тенденција да бидат елитни, добро организирани и организации од висок профил во државите во кои оперираат. Поголем дел од ТТ организациите не се познати надвор од националните граници, по големина се помали, имаат пониско реноме и помал број признаени експерти и ресурси за разлика од институтите кои оперираат на меѓународно ниво. Но и покрај диспаритетот кој се јавува во организационите капацитети, забележителен е генерален тренд меѓу ТТ организациите низ светот на зголемување на интензитетот и инволвираноста во транснационалните активности.

2.1.1. Преглед на тинк тенк организациите на Американскиот континент

Кога станува збор за ТТ организациите на Американскиот континент, доминацијата на САД во однос на другите држави е очигледна. Според глобалниот

извештај за ТТ организациите³¹, објавен во март 2015 година, во 2014 година во Северна Америка оперирале 1989 ТТ-ови, додека во Централна и Јужна Америка постоеле 674 организации. Тоа значи дека вкупно на Американскиот континент оперираат 2663 организации или 40.23% од вкупниот број ТТ-ови во светот. Покрај разликите во бројноста, кои се јавуваат меѓу САД и останатите држави, постои прилично голем диспаритет и во поглед на буџетите на организациите, достапноста на финансиските средства, степенот на влијание кое го имаат врз креаторите на политики, улогата во општеството, профилот на кадри кои ги привлекуваат и сл. При тоа може да се констатира дека со убедливо највисоки буџети располагаат ТТ-овите во САД кои се неколкукратно повисоки од оние на земјите од Централна и Латинска Америка. ТТ организациите во САД исто така се карактеризираат со поголема достапност на финансиски средства како резултат на силно развиениот филантропски сектор, за разлика од останатите држави, имаат поголемо влијание и позначајна улога во процесот на креирање политики и уживаат поголема доверба во јавноста.

Во продолжение разгледан е развојот и напредокот на ТТ организациите во САД, Канада и земјите од Централна и Латинска Америка.

2.1.1.1. САД

ТТ организациите имаат долгогодишен историјат и играат важна улога во формулирањето на домашната и меѓународната политика во САД. Нивниот развој се должи пред сè на традицијата на американското општество на корпоративна филантропија, јасното разграничување на законодавната и извршната власт, желбата за поврзување на знаењето со процесот на креирање политики и склоноста на јавниот сектор да му верува на приватниот. Како најчести извори на финансиски средства се јавуваат приватните фондации, корпорации, државните агенции како и приватните донатори. ТТ-овите во САД уживаат големи даночни ослободувања. Самиот назив *Тинк Тенк* помасовно почнал да се користи во пост-воениот период како синоним за независните истражувачки институти во областа на одбраната и националната безбедност. Во поствоениот период бројот на ТТ-ови значително се зголемил, при што во почетокот биле моделирани како независни институционални органи - brain trusts, но со текот на времето прераснале во институции кои делуваат и се финансираат сосема независно од државните органи. Овие организации континуирано го зголемуваат своето значење, влијание и опсегот на анализи кои ги вршат на различни полиња како интердисциплинарни организации. Според последното истражување спроведено на Универзитетот во Пенсилванија, САД, во светот постојат 6618 организации, од кои околу 27,65% се наоѓаат во САД³². Со зголемувањето на бројот и рењето на ТТ-овите, се зголеми и интересот за нив кај пошироката јавност и се

³¹ McGunn G. James, tanks and civil society program: 2014 Global go to think tank index report; p. 56

³² McGunn G. James, Think tanks and civil society program: 2013 Global go to think tank index report, p. 57

повеќе почнаа да се истражуваат факторите кои довеле до нивна пролиферација во САД³³:

- Поделбата на моќ меѓу трите власти (законодавна, извршна и судска) и различните степени на власт (федерална и државна)
- Политички систем со слаби политички партии кои покажуваат мала или воопшто не поседуваат партиска дисциплина
- Силно развиен филантропски сектор и граѓанско општество
- Јавност која континуирано одржува одредено ниво на недоверба во јавните власти и преферира ограничена улога и овластувања на владата
- Наклонетост на граѓаните да учествуваат и повеќе да ги поддржуваат групите на интерес отколку политичките партии, при застапувањето на нивните интереси и изразувањето на нивните политички преференци
- Политички систем кој има повеќе влезни точки
- Тенденцијата на јавноста повеќе да ги поддржува независните експерти отколку политичарите и бирократите

Додека во повеќето држави за ТТ-ови може да се зборува во последните 30 – 40 години, САД се дом на овие организации повеќе од 100 години. Меѓу нив постои висок диверзитет, во поглед на големината, финансирањето, структурата и опсегот на активности а нивниот број постојано се зголемува (иако со нееднакво темпо). Така во 2008 година во САД оперирале 1777 ТТ-ови³⁴, додека во 2014 тој број се зголемил на 1830³⁵. Но ваквиот раст може да се окарактеризира како скроман во споредба со периодот на 80-тите и почетокот на 90-тите кога просечно биле формирани по 35 нови ТТ-ови годишно³⁶, кој воедно претставува и најплодниот период во историјата на развојот на овие организации.

Во пракса концептот на ТТ-овите не е лесен за динстинкција од академските институти и останатите истражувачки центри и организации кои се инволвирани во процесот на истражување или застапување. Непостоењето унифицирана дефиниција за ТТ организациите, нивната природа и начинот на делување, предизвикува потешкотии и при обидите за утврдување на прво формираната организација. Во тој контекст како едни од најстарите ТТ организации во САД се јавуваат Бруклин³⁷ (Brooklyn Institute for

³³ McGunn G. James: Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates; p.8

³⁴ McGunn G. James: The think tanks and civil society program: The global “Go To Think Tanks”; 2008 p. 12

³⁵ McGunn G. James: The think tanks and civil society program: The global Go To Think Tank Index Report; 2013 p. 57

³⁶ McGunn G. James: Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates; p.9

³⁷ <http://thebrooklyninstitute.com/>

Social Research) и Карнеги³⁸ (Carnegie Endowment for International Peace)³⁹ институтите формирани 1916 односно 1910 година. Други институти со подолга традиција се: Century Foundation (1919), Hoover Institution (1918), Foreign Policy Association (1918), Council on Foreign Relations (1921) и др., додека познатите CATO Institute (1977), Heritage Foundation (1973), NED (National Endowment for Democracy) (1983) датираат од поново време.

Најголем дел од ТТ организациите во САД се лоцирани во Дистриктот Колумбија (396)⁴⁰, а значителна концентрација се јавува и во државите Масачусетс (176), Калифорнија (173), Њу Јорк (146) и Вирџинија (105)⁴¹. Иако најчесто се мултидисциплинарни, водечките Американски ТТ-ови имаат репутација на институти специјализирани во одредени области. Така, Брукингс (Brookings Institute) се смета за своевиден авторитет кога станува збор за економијата, политикологијата и меѓународните односи, додека на полето одбрана, безбедност и надворешни односи најистакнати се Карнеги институтот (The Carnegie Endowment for International Peace), Фондацијата Херитаџ (The Heritage Foundation) и Центарот за стратески и меѓународни студии (CSIS – Center for Strategic and International Studies). Во областа на социјалната политика, здравствената грижа и граѓанското општество, водечки ТТ-ови се АЕИ (American Enterprise Institute for Public Policy Research) и Урбан институтот (The Urban Institute). Единствен ТТ кој е меѓу водечките во одредена област (второ рангиран според истражувањето на магазинот за надворешна политика) а при тоа не е лоциран во Вашингтон е Советот за надворешни односи (The Council on Foreign Relations) кој се наоѓа во Њу Јорк. Овој ТТ е водечка организација на полето на меѓународни односи.

Американската сцена, во поглед на идеологијата која за застапуваат ТТ организациите може да се подели на: конзервативни, либерални (минимална улога и влијание на државата врз слободниот маркет и социјалните политики), центристички (содржат елементи на конзервативизам и прогресивизам) и прогресивни институти (државен интервенционизам на полето на економијата и социјалната политика). Позиционирањето во однос на идеологијата се прави според нивниот третман кон одредени прашања од областа на внатрешната и надворешната политика. Меѓу водечките центри, Херитаџ институтот се смета за конзервативна организација, АЕИ-неоконзервативна, КАТО институтот – либерален, Центарот за стратески и меѓународни студии и РАНД институтот за централно-десничарски, Брукингс е централно-левичарски институт додека Институтот за економска политика е левичарска организација⁴².

³⁸ <http://carnegieendowment.org/>

³⁹ Овој институт треба да се разликува од Carnegie council on ethics and international affairs, формиран 1914 година

⁴⁰ Најголема концентрација на ТТ-ови има во Вашингтон. Според истражувањата една од пет организации е лоцирана таму.

⁴¹ Според извештајот за 2014 година, објавен од Универзитетот од Пенсилванија

⁴² Iztok Bojovic; Think tanks in the USA, 2009, p. 71

Кога станува збор за видливоста на Американските ТТ-ови во јавноста, според истражувањето спроведено од 1997 до 2005 година кое утврдува колку пати организацијата е цитирана во медиумите, на прво место повторно е Брукингс институтот кој со 2180 цитати, предничи пред второ рангираниот Институт за меѓународна економија кој има вкупно 1621 цитат. Други ТТ-ови кои исто така се најчесто цитирани во медиумите се АЕИ (1351), КАТО (873) и Хувер (658) институтот⁴³.

Висината на буџетите на Американските ТТ-ови како и нивниот импресивен раст уште повеќе зборува за развојот и значењето кое овие организации го имаат во САД. Во зависност од големината на организацијата, буџетот варира од неколку стотици илјади до неколку милиони долари. Во тој контекст, најдобро рангираниот Брукингс институт во период од 10 години (од 2003 до 2013) го зголемил својот буџет од 30 225 000 \$ на 95 260 000 \$. Буџетите на останатите пет најдобро рангирани институти исто така се изразени во милиони: Карнеги – 30 923 630 \$; Центарот за стратески и меѓународни студии – 29 800 000; РАНД Корпорација – 160 000 000 \$; Совет за надворешни односи – 19 723 800 \$⁴⁴. Институтот за истражувања на надворешната политика (Foreign policy research institute) претставува најдобриот ТТ во САД со годишен буџет под 5 милиони долари⁴⁵, додека Рајли центарот (Riley Center for Livable Communities) е најдобриот ново формиран ТТ. Овие организации за своите потреби ангажираат голем број експерти и аналитичари од различни области.

ТТ организациите претставуваат еден вид советодавни и корективни механизми кои им помагаат на носителите на одлуки. Во САД вообичаена практика е државните институции да ангажираат ТТ-ови за истражувања и анализи а често експертите од овие организации се јавуваат како говорници пред комитетите на Конгресот или се дел од нивните брифинзи. Институтите кои негуваат добра репутација и кои се истакнуваат во својата работа, често употребувајќи ги овие свои карактеристики настојуваат да го зголемат сопственото влијание на внатрешен и надворешен план. Во однос на степенот на влијание кое тие го имаат, мислењата се поделени, при што има и такви кои ги сметаат за своевидна „влада во сенка“, имајќи ги во предвид истакнатите експерти кои се дел од водечките ТТ-ови. Во услови на промена на моќта и влијанието во Конгресот дел од неговите членови се ангажираат во невладиниот сектор, со цел и понатаму да го задржат влијанието и да ги продолжат своите кариери во државниот сектор по одреден период. Овој феномен се нарекува „влада на чекање“⁴⁶. Преголемата инволвираност во политиката и поврзаност со владата, може да ја доведе во прашања независноста и репутацијата на организацијата. Бидејќи ТТ-овите не ја кријат својата амбиција да влијаат врз креаторите на политики, се соочуваат со ризикот да бидат окарактеризирани како продолжена рака на владата или како лоби група. Во пракса, имајќи ја во предвид сложеноста на процесот на одлучување во Вашингтон, иако ТТ-

⁴³ Trimbath Susanne; Think Tanks: Who's hot and who's not? P.11

⁴⁴ Податоците се превземени од годишните извештаи на наведените организации за 2014 година. Овие извештаи се објавени на веб страните на соодветните организации.

⁴⁵ <http://www.fpri.org/>

⁴⁶ Iztok Bojovic; Think tanks in the USA, 2009, p. 72

овите не ја дефинираат Американската политика, имаат големо влијание во обликувањето на стратегиските насоки. Со оглед на тоа што не постои јасна методолошка рамка, врз основа на која би било прецизно измерено учеството на овие организации во формулирањето политики, нивното влијание се чувствува и е видно во различни аспекти: препораките кои произлегуваат од студиите и анализите на овие институти се вклучени во нацрт предлозите за одредени политики, кандидатите за јавни функции ги користат експертизата и поддршката на ТТ-овите за поткрепа на нивните програми, носителите на јавни функции се именуваат во управните тела и одбори на ТТ-овите и сл. Од наведеното може да се заклучи дека Американските политичари ја препознаа важноста од независни истражувања и анализи како и потребата за користење на експертско мислење во процесот на креирање политики и носење одлуки.

2.1.1.2. Канада

Канадските ТТ-ови меѓу себе значително се разликуваат во поглед на големината, буџетот, областите на проучување, идеолошката ориентација, начинот на финансирање и сл. И покрај бројните разлики, заедничка карактеристика им е настојувањето да влијаат врз јавното мислење и креаторите на јавни политики. Зголемувањето на нивната улога предизвика зголемување на интересот за нивната функција. ТТ-овите во Канада имаат значително помала видливост и значење во споредба со оние во САД. Тоа меѓу другото се должи на фактот што за разлика од САД каде постојат слаби политички партии, во Канада политичката моќ е сконцентрирана во рацете на извршната власт и постои строга партиска дисциплина, со што ТТ организациите имаат помалку можности за влез во процесот. Во поглед на бројноста, во 2014 година, во Канада вкупно оперирале 99 ТТ-ови со што оваа држава се позиционира на десеттото место во светот по бројот на ТТ-ови⁴⁷. И покрај малата бројност, Канадските ТТ-ови работат на широк спектар прашања и проблеми, изнаоѓајќи при тоа различни начини за презентирање на резултатите од истражувањата и анализите. Во пракса, креаторите на политики се обраќаат до ТТ организациите за совет и експертиза доколку имаат доволно расположливи средства, не заради нивните финансиски ресурси или пак високиот степен на експертиза на вработените⁴⁸, туку повеќе заради можноста за согледување на далекусежните последици од усвојувањето и имплементацијата на одредена политика и поголемиот кредибилитет кој би го добила политиката која се спроведува.

Развојот на ТТ организациите во Канада може да се подели на четири периоди⁴⁹: 1900 – 1945; 1946 – 1970; 1971 – 1990 и 1990 – 2004. Првиот бран може да се

⁴⁷ McGunn G. James; 2014 Think tanks and civil society program: Global go to think tanks index report ; p. 57

⁴⁸ За разлика од САД каде за влез во високо рангиран ТТ неопходно е поседување докторска титула и релевантно искуство во спроведување истражувања, во Канада не се бараат такви предуслови. Всушност поседувањето докторска титула во Канадските ТТ-ови повеќе е исклучок отколку правило.

⁴⁹ Dobuzinkis Laurent, Howlett Michael, Laycock David; Policy analysis in Canada: The state of the art; p.553

окарактеризира како релативно скромн. Тогаш биле формирани Канадскиот институт за меѓународни работи⁵⁰ (Canadian Institute for Foreign Affairs - CИА– 1928 година) - кој повеќе делувал како лоби група која ги промовирала Канадските интереси и улога при изучувањето на меѓународните односи, отколку како организација посветена на истражување на меѓународните односи и Националниот совет за благосостојба на децата и семејството (National council on child and family welfare), кој довел до формирање на Канадскиот совет за социјален развој (Canadian council on social development)⁵¹ во 1920 година. Сепак освен неколкуте исклучоци, ТТ сцената во овој период останува релативно неразвиена се до пост-воениот период.

Непосредно по Втората светска војна, во 1946 година, формирана е Канадската даночна фондација (Canadian Tax Foundation - CTF) со цел спроведување и спонзорирање истражувања во областа на даночната политика; во 1954 година формиран е и Атланскиот провинциски економски совет (Atlantic Provinces Economic Council -АРЕС) заради промовирање на економскиот развој на Атланскиот регион, а во 1958 година формирана е Канадската асоцијација за приватно планирање (Private Planning Association of Canada - PPAC) како пандан на Националната асоцијација за планирање од САД. Но растот не запира тука. Покрај наведените формирани се Вание институтот за семејство (Vanier institute for family); Парламентарниот центар за надворешни работи – (Parliamentary Centre for Foreign Affairs); Канадскиот економски совет (Economic Council of Canada); Канадскиот научен совет (Science Council of Canada); Канадската комисија за правни реформи (Law Reform Commission of Canada) и бројни други институти. Во овој период видливи станале и бројните несогласувања меѓу различните совети со владините органи, поради што дел од нив престанале да постојат.

Карактеристично за третиот бран е што во овој период владините претставници веќе ги согледале потенцијалните бенефити од независните истражувачки институти што довело до формирање на Институтот за истражување јавни политики (Institute for research of public policy) во 1972 година. За време на третиот бран, во 1973 година формиран е и познатиот ЦД Хови истражувачки институт⁵² (CD Howe research institute) преку соединување на Канадската асоцијација за приватно планирање (Private Planning association of Canada) и ЦД Хови меморијалната фондација (CD Howe memorial foundation) чии активности се насочени кон краткорочни анализи на економските политики и кој е рангиран на 26-то место на листата на водечки ТТ-ови кои се занимаваат со економски политики⁵³. Во 1974 година формиран е и Фрејзер институтот (Fraser Institute) која е најдобро рангирана Канадска ТТ организација и се наоѓа на 25 место на глобалниот годишен извештај за ТТ организациите. Покрај наведените, за време на третиот бран креирани се и бројни други ТТ-ови со што овој период претставува најплоден, во поглед на пролиферацијата на овие организации.

⁵⁰ <http://cictoronto.ca/>

⁵¹ <http://www.ccsd.ca/>

⁵² <http://www.cdhowe.org/>

⁵³ McGunn G. James; 2014 Think tanks and civil society program: Global go to think tanks index report ; p. 94

За четвртиот бран на развој карактеристичен е процесот на приватизација на постојните владини истражувачки капацитети⁵⁴. Ваквиот тренд подразбирал формирање институти од страна на поединци (најчесто поранешни директори на тогашните поголеми Канадски ТТ-ови) со цел да се избегнат владините ограничувања со кои се соочувале во текот на дотогашното работење. Овој тренд бил резултат и на буџетски намалувања во 90-тите со што бројни организации останале без државните извори на финансирање. Владата покрај потребата за штедење, ваквите свои чекори ги оправдала со аргументот дека веќе постои доволно политички капацитет надвор од владата за задоволување на истражувачките потреби на федералните оддели и агенции, тврдење кое наишло на широко неодобрување во медиумите и академските кругови (Abelson and Lindquist 1998).

Зголемувањето на Канадскиот пазар на идеи предизвика зголемување на конкурентноста меѓу ТТ организациите како во поглед на изворите на финансирање, така и во поглед на зголемувањето на свеста за важноста и значењето кое го имаат истражувањата и анализите кои тие ги спроведуваат. Голем број организации изнајдоа ефективни стратегии за успешно пренесување на своите идеи а нивните аутпути најчесто се состојат од книги, публикации, конференциски трудови, билтени, магазини, онлајн извештаи, јавни форуми и конференции, настапи и говори пред Парламентот и сл. Креирањето добар јавен имиџ и видливост на организацијата, се од големо значење за нивниот успех при привлекувањето донатори. Во таа смисла, според податоците од истражувањето спроведено во периодот од 2000 до 2008 година, Фрејзер институтот со буџет од 15 милиони долари се јавува како најцитирана организација во медиумите (радио, ТВ, весници) - 5547 пати (23%) а е на трето место според бројот на јавни настапи пред парламентарните комисии – вкупно 73 (11,2%). По него следи Канадскиот конференциски одбор кој има двојно поголем буџет од 30 милиони долари, бил цитиран 5231 пат (21%) и е на прво место според бројот на јавни настапи пред парламентарните комисии – 143 (22%). На трето место се наоѓа Хови институтот кој со буџет од 5 милиони долари имал 3055 цитати (12%) и 98 настапи (15,1%) пред парламентарните комисии⁵⁵. Овие 3 организации зафатиле повеќе од половина (56%) од вкупниот медиумски простор и скоро половина (48,3%) од вкупно издвоениот простор за настап пред парламентарните комисии. Следствено на тоа, може да се заклучи дека овие три организации остваруваат најголемо влијание врз креаторите на политики во Канада.

2.1.1.3. Централна и Јужна Америка

За разлика од Северна Америка, демократските процеси и практики во Централна и Јужна Америка имаат значително пократка историја. Во голем дел од нив се уште се забележува постоење на демократски дефицит. Бидејќи процесот на развој на повеќепартискиот систем се уште не е целосно завршен, очекувано е и невладиниот

⁵⁴ Abelson E. Donald; Think tanks and policy analysis in Canada; p.13

⁵⁵ Abelson Donald; Thinking out loud: Think tanks and their quest for public exposure; p. 8

сектор да го следи овој тренд и се уште да се наоѓа во фаза на раст и позиционирање на пазарот. Развојот на ТТ организациите во овие земји може да се подели на три периоди⁵⁶:

1) периодот меѓу Втората светска војна и 1960-тите години, кога се воспоставени универзитетските истражувачки центри а владите започнале со формирање агенции за планирање политики;

2) 1960-тите и 1970-тите години кога во овие земји постоела диктатура, при што голем дел од научниците кои биле избркани од универзитетите биле во егзил во некоја странска држава или пак успеале да финансираат приватни истражувачки центри во своите држави и

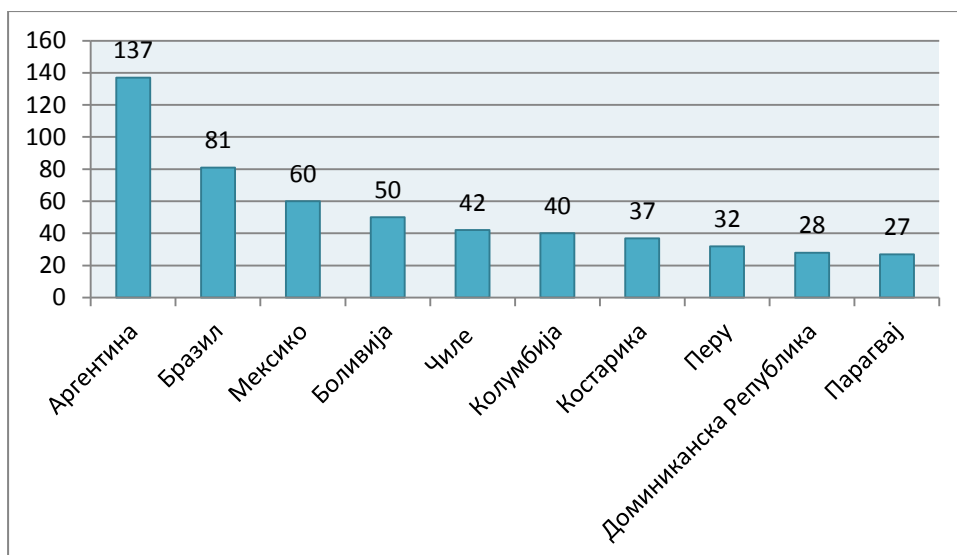
3) периодот на 1990-тите кои се карактеризираат со забележлив раст на фондациите, зголемена поврзаност на универзитетските центри со приватниот сектор и зголемување на бројот и капацитетите на НВО секторот.

Во текот на 90-тите забележлив е и трендот на формирање ТТ-ови од страна на политичките партии, партиските фракции и другите политички ентитети, вклучително и поранешни политичари со цел да ги продолжат сопствените политички кариери. Иако ТТ-овите во овие земји се повеќе покажуваат интерес за прашањата кои се однесуваат на меѓународните односи и надворешната политика, сепак нивен главен фокус остануваат економските и социјалните истражувања. Предизвиците за јакнење на демократијата и градење силно граѓанско општество се уште се наоѓаат релативно ниско на нивната агендата.

Бројот на ТТ-ови во Централна и Јужна Америка изнесува 674⁵⁷. Најголем дел од нив се наоѓаат во Аргентина (137), потоа следува Бразил (82), Мексико (60) и Боливија (50).

⁵⁶ Institute for democracy and electoral assistance & Overseas development institute: Thinking politics: Think tanks and political parties in Latin America; p.22

⁵⁷ McGunn G. James; 2014 Think tanks and civil society program: Global go to think tanks index report ; p. 56

Графикон 2.1.

Десет Латино-Американски држави со најголем број тинк тенкови

Вкупно девет ТТ-ови од Латинска Америка се наоѓаат на листата на 150те најдобро рангирани организации во глобалниот извештај. Од нив највисоко рангирана е Бразилската Fundacao Getulio Vargas (FGV - 18-то место), по неа следува Аргентинската Consejo Argentino para las relaciones internacionales (CARI - 38-мо место), Чилеанските Libertat y desarrollo позиционирана на 53-то место и Centro de studios publicos (CEP-91-во место) и Facultad Latinoamerica de ciencias sociales од Костарика која се наоѓа на 95-тата позиција.

ТТ организациите во Централна и Јужна Америка, се повеќе добиваат на значење и се позиционираат како важни политички актери. Тие не претставуваат изолирани субјекти кои остваруваат комуникација со политичката заедница, туку се составен дел од процесот на креирање политики. Нивната инволвираност значително влијае врз развојот на демократијата која што се уште е во развој во Латиноамериканските држави.

2.1.2. Тинк тенк организациите во Европа

Европските ТТ-ови споделуваат голем број заеднички карактеристики, но меѓу нив се јавуваат и разлики кога станува збор за големината, изворите на финансирање, таргет групите, начинот на оперирање, како и политичкото опкружување во кое функционираат. Имајќи го во предвид ваквиот диверзитет тие може да бидат сместени во четири групи⁵⁸:

⁵⁸ Stone Diane and Ullrich Heidi: Think tanks in Western Europe: Developments, trends and perspectives; p.23

- *Политички институти поврзани со регионални или меѓународни организации;*
- *ЕУ ТТ-ови лоцирани во Брисел;*
- *ТТ организации на државите членки на ЕУ и*
- *Универзитетски базирани истражувачки институти*

2.1.2.1. ЕУ

ТТ-овите во ЕУ се организации со регионален идентитет и опсег на оперирање, односно се фокусираат исклучиво на Европски прашања и проблеми а во центарот на нивните агенди е Европскиот процес на креирање политики. Својот раст и развој, иако скромно, го започнуваат од '80-тите години. Претходно, освен The Kangaroo Group, Бриселската канцеларија на Фондацијата Конрад Аденауер и Европскиот институт за истражување на мирот и безбедноста (European Institute for Research and Information on Peace and Security - GRIP) скоро и да не постоеле други. Во текот на '80тите, појавата на нови ТТ-ови е релативно ретка. Во овој период формирани се: Центарот за изучување Европски политики (Centre for European Policy Studies - CEPS)⁵⁹ и Observatoire Social Europeen (OSE)⁶⁰. За разлика од '80-тите, '90-тите години се карактеризираат со поголема масовност во развојот. Тогаш биле формирани: Европскиот центар за политики (European Policy Center - ЕПС), Фондацијата Роберт Шуман, Институтот Филип Морис, дебатно ориентираниот ТТ – Пријатели на Европа (Friends of Europe) и бројни други. Во последната декада, процесот на проширување на ЕУ во географска смисла, како и зголемувањето на нејзините функции и улоги, придонесе кон значително проширување на ТТ сцената. Растот продолжил и во новиот милениум кога се формирани бројни нови организации: Центарот за нова Европа (Centre for New Europe - CNE), Лисабонскиот совет за економска конкурентност и социјална обнова (Lisbon Council for Economic Competitiveness and Social Renewal), Бриселско, Европската и Глобална економска лабораторија (Brussels European and Global Economic Laboratory - BRUEGEL), Европскиот центар за меѓународна политичка економија (International Centre for International Political Economy - ICIPE). Во 2005 година за прв пат во ЕУ се случи соединување на ТТ-ови при што беше формиран Европскиот институт за трговија (Europe Trade Institute). Најголем дел од овие организации се лоцирани во Брисел, каде се сконцентрирани најголем број дипломати, парламентарци, бизнис претставници и лобисти, што им овозможува на ТТ-овите зголемување на влијанието и поддршката на различни политики, како и полесно прибирање финансиски средства и вмрежување.

ТТ организациите не оперираат во вакуум и за да се разбере начинот на кој функционираат треба да се разбере природата на опкружувањето во кое оперираат.

⁵⁹ <http://www.ceps.be>

⁶⁰ <http://www.ose.be>

При утврдувањето на импактот кој го имаат врз политичките процеси, треба да се има во предвид комплексноста и повеќеслојноста на процесот на одлучување и креирање политики во рамките на Унијата, што значи дека не постои еден единствен центар на моќ, туку се јавуваат повеќе точки кои поседуваат одредено ниво на моќ. Отсуството на силен центар на моќ и интеракцијата меѓу јавниот и приватниот сектор се карактеристични за концептот на „повеќеслојно владеење“ (Benz 2004; Van KersbergenVan Waarden 2004). Одлучувањето на повеќе нивоа, карактеристично за ЕУ, подразбира дека моќта се дифузира низ повеќе центри, вклучувајќи ги тука државите членки и институциите на Унијата. При тоа треба да се има во предвид дека државите се уште играат клучна улога и поседуваат значајна моќ. Европската комисија е извршно тело кое практично претставува чувар на договорите на Унијата и катализатор на ЕУ. Таа има право да иницира законодавство и различни политики а има и клучна улога во воспоставувањето на агендата и формулацијата на различните фази во процесот на креирање политики. Покрај ЕК, едно од главните тела на Унијата е Советот на ЕУ кој претставува законодавно тело, додека пак Европскиот парламент се јавува како ко-легислатор заедно со Советот. Покрај меѓу наведените институции, ТТ организациите потребно е да балансираат и меѓу интересите на државите членки и потребите на Унијата како целина. Од друга страна, таквата поставеност дозволува повеќе можности за влез во процесот и широк спектар на таргет групи.

Настојувајќи да го зголеми демократскиот капацитет на ЕУ, ЕК при изготвувањето политики, настојува да консултира што е можно поширок спектар јавни и приватни организации и стејкхолдери. Инклузијата на овие актери покрај легитимизација обезбедува корисни податоци и информации во врска со конкретната област и го олеснува процесот на прифаќање на конкретната политика заради вклученоста на самите стејкхолдери при изготвувањето. Политичкиот опсег на ЕУ во последните декади бележи континуиран раст, изразен преку продлабочување и проширување на надлежностите на Унијата во повеќе области. Односите меѓу ЕК и ТТ организациите се карактеризираат со меѓусебна зависност. Комисијата ја поддржува работата на ТТ-овите на различни начини⁶¹:

- пред се, преку програмската рамка за финансирање (Framework Program - FP) врз основа на квалитетот на нивните истражувања, способноста за вмрежување како и политичката релевантност на истражувањата;
- програмата „Европа за граѓаните“ (Europe for Citizens – отворена за различни НВО и асоцијации); и
- преку доделување на директни краткорочни грантови.

Воспоставувањето дијалог меѓу Комисијата и заинтересираните надворешни чинители е фундаментален во развојот на нови политики. Од тие причини, со цел спроведување истражувања и поддршка на процесот на изготвување документација како и за подоцнежните активности на следење и евалуација на спроведените

⁶¹ Missiroli Antonia and Loannides Isabelle: European think tanks and the EU; p.11

политики, Комисијата воспоставува свои тела кои делуваат како ад хок ТТ-ови, за спроведување на овие активности и обезбедување фидбек. Иако повеќето згаснуваат по завршувањето на активностите за кои биле формирани, дел продолжуваат да постојат. Покрај одобрувањето финансиски средства и формирањето ад хок ТТ-ови, ЕК како главен иницијатор на Европското законодавство, соработува со ТТ организациите особено при предлагањето политики од кои дел произлегуваат од обврските превземени со договорите, но дел се поиновативни, дури и порадикални и се резултат на вклучувањето на надворешни експерти и организации. Иако со исклучоци, Европските ТТ-ови повеќе настојуваат да влијаат врз креирањето политики преку спроведување анализи, истражувања и аргументирање на своите позиции, отколку преку директно лобирање.

Сите ТТ-ови кои оперираат во рамките на ЕУ можат да се поделат на три групи⁶²:

- Интерни ТТ-ови (или ад-хок ТТ-ови кои се формираат најчесто од страна на ЕК);
- ТТ-ви лоцирани во Брисел (организации на кои во фокусот на агендата им се Европските прашања);
- ТТ-ови лоцирани во државите членки на ЕУ со фокус на ЕУ политиките.

Имајќи ги во предвид различните бизнис интереси кои се судираат при процесот на креирање политики во рамките на ЕУ, покрај од ЕК, ТТ организациите добиваат финансиска поддршка и од корпоративниот сектор. Иако таа не е изразена како во случајот со САД, постигнат е значителен напредок на тоа поле. ТТ-овите во ЕУ се се уште далеку од степенот на развој кој го имаат овие организации во САД, кои имаат за 30% повеќе меѓународно признати ТТ-ови. Исто така кај Европските ТТ-ови изостанува праксата на „ротирачки врати“⁶³ карактеристична за САД. Но во последните години забележливо е значително подобрување на состојбата, особено во поглед на зголеменото присуство и влијание на овие организации како политички советници кои доаѓаат од надвор наместо од партиите и традиционалните државни структури. Ваквите трендови се резултат на зголеменото значење на комуникацијата при формулирањето политики, но делумно и на потешкотиите на традиционалните структури да обезбедат иновативни политички решенија.

Европската ТТ сцена се повеќе зајакнува и еволуира. Имајќи ја во предвид природата на политичкиот систем на ЕУ, појавата и развојот на ТТ-овите и нивните активности на ниво на Унијата се очекувани. Со созревањето на ЕУ и зголемувањето на побарувачката за совети и експертиза се зголемува и нивното влијание. Како политички претприемачи кои веќе го зазедоа своето место на политичката сцена, тие

⁶² Stone Diane, Denham Andrew: Think tank traditions: Policy research and politics of ideas; p. 54

⁶³ Оваа пракса подразбира дека истражувачите и научниците, прилично лесно се вклучуваат и излегуваат во владата (добиваат работни позиции), при што секој нареден пат се искачуваат барем за едно скалило повисоко

влијаат врз политичките дебати, додаваат нова вредност и овозможуваат пополнување на празнините. Европските ТТ-ови се повеќе ги диверзифицираат своите активности и се вклучуваат во различни тематски сфери, што на некој начин дава гаранција за нивниот понатамошен развој и влијание врз Европските политики.

2.1.2.2. Централна и Југоисточна Европа

Транзициските процеси карактеристични за земјите од Централна и Југоисточна Европа од '90 - тите години, наваму значаеа напуштање на дотогашните еднопартиски и воведување повеќепартиски системи, како и стремеж кон градење демократски општества и промоција на принципот на владеење на правото. Реформите кои ги зафатија овие земји создадоа одлична можност за вклучување на граѓанскиот сектор во процесот на креирање јавни политики и отворија простор за одржување јавни дебати и консултирање на пошироката јавност при донесувањето одлуки. Имајќи го во предвид фактот што пред '90 - тите години во овие земји скоро и не постоеле ТТ организации⁶⁴, нивниот развој во последните две и пол децении може да се окарактеризира како импресивен. При тоа голема улога и придонес во нивниот развој одигра САД, кои преку различни извори на финансирање, владини и приватни, силно го поддржаа развојот на овие организации.

Имајќи го во предвид фактот што посткомунистичките ТТ-ови добиле можност сами да ја креираат сопствената истражувачка агенда, тие биле силно ориентирани кон поддршка на реформскиот процес, се залагале за демократизација и промоција на пазарните принципи во економијата. Иако тогашните институти не работеле на подготвување на теренот за политичкиот пресврт кој се случувал во државите, сепак зеле активно учество во неговото објаснување и анализирање. За разлика од нивните претходници кои обично биле големи и со јасна хиерарска структура, новите организации биле значително помали, хоризонтално структурирани, претежно со либерална идеологија, а најчесто привлекувале истражувачи од академска фела од кои дел имале и одредено искуство во политиката. ТТ организациите се јавуваат и како главни агенти во реторичката револуција која започна во овие држави во раните '90 - ти, користејќи соодветни аргументи за убедување на пошироките маси во погрешните принципи и неуспехот на стариот систем: „тие одиграа главна улога во расчистувањето на остатоците од Марксистичката парадигма и помогнаа во надминување на сомнежите во однос на пазарните принципи и приватната сопственост“⁶⁵.

Бројот на ТТ-ови во Централна и Источна Европа⁶⁶ во 2014 година изнесувал 588 организација, при што најмногу има во Русија, каде функционираше 122, потоа следат Романија со 54 и Унгарија и Полска со 41. Во Македонија оперирале 16 а со

⁶⁴ Во овој период иако во земјите од Централна и Југоисточна Европа се среќаваат политички ориентирани истражувачки ентитети, тие се под силна контрола на државата која ја дефинира нивната истражувачка агенда

⁶⁵ Krastev Ivan; Think tanks: Making and faking influence; p. 29

⁶⁶ McGunn G. James; 2014 Think tanks and civil society program: Global go to think tanks index report ; p. 58

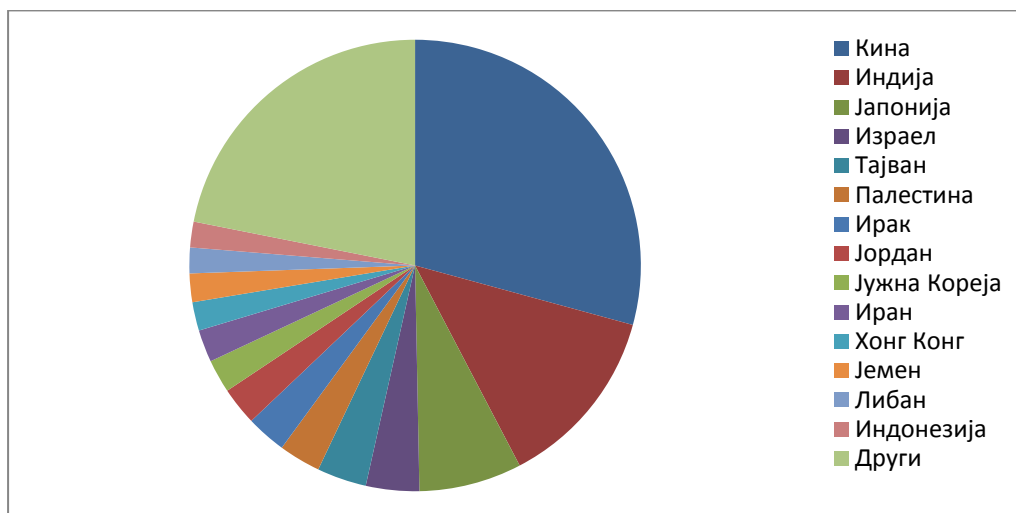
најмал број ТТ-ови се Молдавија со 9, Црна Гора со 4 и Косово со 3 организации. Според рангирањето направено во истото истражување, како организација која котира највисоко на листата на 150 топ светски ТТ-ови се јавува Московскиот Карнеги центар (Moscow Carnegie Centre) кој се наоѓа на 26-тата позиција, по што следат Институтот за светска економија и меѓународни односи (Institute for World Economy and International Relations) – 32 позија, Полскиот институт за меѓународни односи (Polish Institute for International Affairs - PISM) и Центарот за социјални и економски истражувања исто така од Полска (Centre for Social and Economic Research - CASE) на 66-тата и 67-та позиција. Од Македонските ТТ-ови, најдобро рангиран е Центарот за истражување и креирање политики (Centre for Research and Policy making - CPRM) кој се наоѓа на 41-вата позиција а е воедно и единствената Македонска организација кој се наоѓа на листата на 55-те топ ТТ-ови во Централна и Источна Европа.

Разликите кои постојат меѓу ТТ организациите во САД и Западните држави и оние кои оперираат во Централна и Источна Европа се очигледни во повеќе области. Пред се тие се изразени во фактот што организациите во Централна и Источна Европа многу поретко имаат специјализирана агенда, односно повеќе се универзални, насочени кон поширок спектар на прашања и проблеми. Исклучок од тоа се помал број организации кои се занимаваат со прашања од надворешната и безбедносната политика и ТТ-ови ориентирани кон економските политики. Покрај агендата, разлики се јавуваат во изворите на финансирање. Имено, како главен извор на финансирање се средствата кои доаѓаат од Западните земји а голем број организации се соочуваат со значителни проблеми во опстанокот по повлекувањето на донаторите од земјата. Во поглед на влијанието кое го имаат врз креаторите на политики, иако во различни земји е различно изразено, сепак може да се констатира дека истражувањата кои се продуцираат во овие организации не играат голема улога во процесот на креирање политики и не успеваат во поголема мера да влијаат врз креаторите на политики но остваруваат соодветно влијание врз пошироката јавност.

2.1.3. Преглед на Азиските тинк тенкови

Развојот на Азиските ТТ-ови започнал во 1960 - тата година. Претходно освен неколку исклучоци, скоро и да не постоеле вакви организации. Најголема пролиферација пак доживуваат во '90 - тите години. На почетокот на својот развој Азиските ТТ-ови одржувале силни врски со државата а добар дел од нив биле формирани од страна на владите. Во овој период тие повеќе делувале како организации кои ги легитимираат политиките на владите и ја информираат пошироката јавност за истите, настојувајќи при тоа да ја добијат нивната поддршка, отколку како вистински истражувачки институти кои имаат моќ сами да ја одредат истражувачката агенда и да ги презентираат добиените резултати. Во подоцнежниот период на развој дел од организациите постепено се осамостојувале. Во 2014 година, на Азискиот континент

вкупно оперирале 1467 ТТ-ови⁶⁷, што претставува околу 22% од вкупниот број вакви организации во светот, од кои повеќе од 1/3 се наоѓаат во Кина (429). Воедно Кина се наоѓа на второто место, веднаш после САД според бројноста на ТТ организациите во светот. Со поголем број ТТ-ови се карактеризираат и Индија (192) и Јапонија (108), додека останатите држави имаат значително помал број организации.

Графикон 2.2.

Тинк тенк организациите во Азија

Азиските ТТ-ови се разликуваат од организациите кои оперираат во Европа и на Американскиот континент, што пред се се должи на разликите во уредувањето и организирањето на општеството, политичкото уредување, законската рамка, политичката култура, степенот на развиеност на граѓанското општество и филантропијата, даночната политика и сл. Тоа значи дека контекстот во кој функционираат ги дефинира и ги обликува ТТ-овите согласно потребите на општеството, а нивната диверзификација и специјализација зависат од видот на „побарувачката“. Значајни разлики се јавуваат и меѓу ТТ-овите во самите Азиски држави со оглед на различната политичка архитектура. Нееднаквиот развој е резултат на повеќе фактори⁶⁸:

- Политичката архитектура и режим: централизацијата на власта и концентрацијата на моќ во една политичка елита, карактеристична за некои држави во регионот неминовно води кон формирање на поинакви ТТ-ови од земјите каде постои парламентарно или федерално уредување. При тоа се чини дека федералното уредување не подразбира и погостопримливо опкружување за ТТ-овите отколку унитарното.

⁶⁷ McGunn G. James; 2014 Think tanks and civil society program: Global go to think tanks index report ; p. 58

⁶⁸ Stone Diane, Curie Marie; Think tanks and policy advice in countries in transition: Paper prepared, p.7

- Бирокарските структури: Во одредени држави постои силна бирокарија која настојува да го задржи монополот врз предлагањето политики, што пак од своја страна има импликации врз структурата и функционирањето на ТТ-овите. При тоа, во овие држави, ТТ-овите често се формираат од страна на владите и функционираат како нивна продолжена рака.
- Демократизација: Можностите за либерализација на политичкиот пазар се различни низ државите и условени од различни фактори. Иако се чини дека демократизацијата и либерализацијата полека навлегуваат во овие општества, сепак тие процеси се повеќе водени од државата наместо како резултат на зајакнувањето на граѓанското општество и средната класа.
- Развој на граѓанското општество: за разлика од граѓанските општества карактеристични за западните држави, каде што невладините организации слободно ги критикуваат лошите политики на властите, во Азиските држави НВО секторот најчесто се јавува како партнерска страна. При тоа границите меѓу државата, пазарот и граѓанското општество често се нејасни што го оневозможува слободниот развој на НВО секторот.
- Законска рамка: Законите во однос на непрофитните организации често се рестриктивни. При тоа невладините организации многу тешко се здобиваат со кредибилитет и признание во држави каде политичката покорност е вкоренета особина а опозиционите тела се перцепирани како непријателски.
- Политички партии: конкуренцијата и натпреварот меѓу политичките партии немаат таква традиција како во западните земји. Во некои земји дури и се забранети опозициони политички партии. Во такви услови, можностите на ТТ-овите за соработка со политичките партии се значително намалени.
- Филантропски сектор: Улогата на бизнис заедницата, фондациите и приватните донатори се од големо значење за обезбедување финансиски и други ресурси значајни за развојот на ТТ организациите. Грантовите кои се добиваат од нив се неопходни за обезбедувањето одржливост на организациите. Иако се забележува раст на корпоративната филантропија, на Азискиот континент се уште не може да се зборува за развиен филантропски сектор.
- Независност на бизнис секторот: Односите меѓу државата и бизнис заедницата во голема мера ја обликуваат побарувачката за аутпути од ТТ-овите.
- Легитимитет и поддршка од режимот: Интелектуалците се значаен извор на легитимитет за голем број режими. Тие обезбедуваат теоретска

поддршка и оправдување за владините политики. Често институтите оперираат како истражувачки центри врз кои политичарите и бирократите се потпираат кога им се потребни одредени податоци и извештаи. Како резултат на тоа пак, институтите може да се најдат во милост на моќниците кои ќе ја насочуваат нивната работа согласно нивните потреби.

- Потреба за обуки: ТТ-овите често организираат тренинзи и обуки кога станува збор за креирањето политики од различни области. Обемот и видот на потребите за обуки се различни во различни држави.
- Симболична улога на ТТ-овите: Растот на ТТ заедницата, симболично го претставува и напредокот на општеството во поглед на политичкиот, економскиот и образовниот развој. ТТ-вите се есенцијален дел од напредните општества кои имаат аспирации да бидат демократски.
- Меѓународна поддршка: Меѓународните организации и фондации пружаат значајна поддршка за ТТ-овите финансирајќи различни истражувања во согласност со специфичните потреби на секоја земја. Покрај тоа овие организации се сметаат како двигатели на процесот на градење капацитети за креирање политички анализи.

Со цел подобро да се разбере политичката состојба во Азија потребно е да биде разгледана преку два фактори кои имаат значајно влијание врз неа⁶⁹:

- Политиката на производство: Политиката на производство се однесува на начинот на кој општествата ги организираат средствата за производство. При тоа можат да бидат пазарно-ориентирани економии или со индустриско производство водено од државата. Следствено на тоа се формираат соодветни институции и се креираат политики.
- Политиката на моќ: тука се мисли на распределбата на моќта во општеството. При тоа целата моќ може да биде во рацете на еден лидер или пак да биде дисперзирана меѓу повеќе општествени актери. Следствено на тоа, можни се две крајности: концентрација на моќта во едно лице, односно партија или нејзина дисперзија меѓу поголема група општествени актери.

ТТ-овите позитивно влијаат врз развојот на граѓанското општество во Азиските земји, соработувајќи при тоа и со други организации од НВО секторот. Тие придонесуваат за распространување на политичките идеи надвор од државните граници. Бранот на глобализација, интернационализација и регионализација кој се повеќе ги зафаќа Азиските ТТ-ови, резултира во зближување и креирање заеднички истражувачки агенди при што организациите учат една од друга и ги пренесуваат

⁶⁹ Machippan Karthik, Mendizabal Enrique, Datta Ajoy; Think thanks in East and Southeast Asia: Bringing politics back into the picture; p.8

добрите практики од една во друга држава. ТТ-овите се повеќе прераснуваат и во неформално средство за дипломатија при што дел од државите тоа го користат тоа за проектирање на сопствените интереси во други држави.

2.1.3.1. Тинк тенк организациите во Кина, Индија и Јапонија

Силните демократски системи подразбираат две работи: граѓани и политички лидери, подготвени да се борат за демократските идеали и принципи и градење на социјални системи и институти надвор од владините, кои би помогнале во унапредувањето на тие принципи. Кина, Индија и Јапонија имаат недостаток на двата предуслови. Одлуките и политики кои се усвојуваат во трите земји а кои ги засегаат нивните граѓани, најчесто се носат зад затворени врати, претежно без посериозни јавни дебати.

Иако за време на Кинеската транзиција во економска смисла се пристапи кон промена на економскиот модел, во кој започна да се применува пазарната економија, сепак, во политичка смисла, монополот врз целокупната политичка моќ и понатаму остана во рацете на Кинеската Комунистичка Партија. Како резултат на тоа во Кина не може да се говори за типични ТТ-ови, какви што се познати во западните држави кои делуваат како непрофитни организации, независно од владата, политичките партии и лоби групите. Но организациите кои извршуваат политички истражувања, постојат и дејствуваат повеќе декади. За разлика од западните ТТ-ови каде независноста од владите обично значи и поголем кредибилитет, Кинеските организации често се обидуваат да воспостават што посилни врски со владините претставници. ТТ организациите во Кина, може да се поделат на три групи⁷⁰:

- Официјални истражувачки институти – кои дејствуваат во склоп на владата и играат значајна улога во процесот на креирање политики. Тие се одговорни се за изготвување драфт политики, информирање и изработка на студии за одредени политички прашања;
- Полу-официјални тинк тенкови – тоа се јавни институции кои претставуваат посебен вид истражувачки институти. Овие организации претставуваат „филтер низ кој поминуваат информациите“, советник и интерпретатор за политиките;
- Цивилни тинк тенк организации кои својата најголема пролиферација ја доживеале во текот на '90 тите. Тие слично како полу-официјалните институти обезбедуваат информации, анализи, играат советодавна улога, спроведуваат истражувања, ја едуцираат пошироката јавност и сл.

⁷⁰ Xhufeng Zhu; China's think tanks: Roles and characteristics, p. 2

Зголемувањето на важноста на Кинеските ТТ-ови е разбирливо имајќи го во предвид се поголемото значење кое го добива Кина на светската сцена. Тековните и пензионираниите владини претставници, бизнисмените и интелектуалците се повеќе се активни во настојувањето да го зголемат сопственото влијание, институционалните интереси и политичките иницијативи, а тоа го постигнуваат токму преку ТТ организациите. Може да се каже дека Кина е сеуште во фаза на развој на организации кои би делувале како мотор за придвижување на одржливи истражувања и изготвување на балансиран и независен политички анализи кои би ги користеле креаторите на политики и пошироката јавност.

Во Индија пак, обликувањето на јавните политики традиционално припаѓа на Комисијата за планирање. Овој орган се јавува како извор на знаење, носител на одлуки и база каде се враќаат истражувачите и стручњаци по завршувањето на своите студии во странство. Формирањето на првите ТТ-ови започнало во текот на '60-тите години и било иницирано од владата. Овие институти биле силно зависни и од владата и од Комисијата. Во понатамошниот период биле формирани нови генерации ТТ-ови кои се стремеле кон финансиска независност од владата, а најголем дел од нив (формално) се декларирале како целосно независни. Повеќето Индиски ТТ-ови се лоцирани во Њу Делхи, добиваат силна поддршка од владата и во голем број наврати делуваат како лоби групи, поддржувајќи ги политиките на владата односно министерството од кое добиваат финансии. Покрај владините средства, во последните неколку години забележливо е и формирање на нови организации финансирани од страна на приватниот сектор.

Индиските ТТ-ови претежно обезбедуваат платформа за дебатирање, имаат советодавна улога и вршат ревизија на политиките кои ги спроведува владата. Во одредени случаи се забележува трансфер на персонал од ТТ-овите во владините тела, што придонесува кон зајакнување на капацитетите на јавниот сектор. Иако нивниот број значително порасна, тие не секогаш успеваат да го наметнат своето мислење. Еден од најчестите начини за остварување на влијание е преку заедничко работење со креаторите на политики, во случај кога организацијата ќе добие договор за реализација на специфична задача. Но нивната комуникација со креаторите на политики не е на постојана основа и стратегиски испланирана туку повеќе се состои од публикување на истражувањата и покани на настани. Истражувачите ретко дискутираат за резултатите од истражувањата и препораките кои од нив произлегуваат, при што се јавува недостиг на дебата (исклучок се јавува кога истражувачот се наоѓа на некоја позиција во владата). Но, и покрај тоа што ТТ организациите во Индија немаат некој позначаен импакт врз јавните дебати и политики, тие го привлекуваат вниманието на владата и ја креваат свеста кај владините претставници во врска со значењето кое го имаат истражувањата и програмите за развој.

Во Јапонија, иако постои парламент, се организираат избори а судството се декларира како независно, сепак може да се каже дека повеќе станува збор за формална отколку суштинска демократија. Имено, Јапонското општество, традиционално, повеќе се стреми кон хомогеност и често покажува тенденција на отфрлање на

диверзификацијата. Во случај кога се поттикнува консензусот пред плуралистичкото изразување на идеите, доаѓа до обесхрабрување на напорите за отворена политичка дебата и инволвираноста на јавноста во градењето национални политики, процеси карактеристични за демократските општества. Ваквите услови го отежнуваат развојот и независното делување на ТТ организациите. Развојот на Јапонските ТТ-ови започнал во текот на '70 - тите кога Јапонската влада предложила креирање на вакви организации, по примерот на Американските. Во овој период ТТ-овите повеќе биле насочени кон истражување и развој на технологијата и економските политики. Интересот за економијата и финансиите продолжил и во текот на наредната декада кога овие организации се фокусирале конмагање на Јапонската индустрија да ги сфати и соодветно да одговори на глобалните економски промени. Повеќето Јапонски ТТ-ови се формирани заради промовирање и развој на националната и регионалната инфраструктура на економскиот развој. Нивните истражувања главно се однесуваат на развојот, планирањето на користење на земјиштето и економските и финансиски прогнози. Политичките истражувања не се во центарот на нивниот интерес. Како главни корисници на истражувањата се јавуваат владата и приватните корпорации кои се и главни финансиери на овие организации, а поголем дел од истражувањата воопшто и не стигнуваат до пошироката јавност⁷¹.

2.1.4. Преглед на тинк тенковите во Африка

Развојот на Африканските држави и стекнувањето независност од колонијализмот не бил рамномерен и се одвивал во различни периоди. Така на пр. Гана ја стекнала својата политичка независност во текот на '50-тите години, додека Зимбабве и Намибија во '80-тите. Кај одредени држави забележителни се дури и обратни процеси, кога после спроведените реформи за демократизација била воспоставена автократија (Нигерија). За време на колонијалното владеење на западните држави, населението во Африканските држави најчесто било необразовано или со многу скромно образование. Во овој период скоро и не може да се зборува за истражувачки институти, освен неколку исклучоци кои со своето работење им помагале на западните држави а главно работеле во областа на земјоделството и земјоделските политики. Пошироката политичка мобилизација во Африка започнала во текот на '80-тите години, кулминирајќи со воспоставување на нови истражувачки мрежи. Се повеќе научници, кои своето образование го стекнувале во западните држави отворено покажале интерес за активно вклучување во креирањето политики. Растот и развојот на ТТ-организациите во овој период бил обликуван под силно влијание на два фактори: концентрацијата на моќ и надворешното влијание. Перцепирајќи ја капиталистичката идеологија како експлоатирачка и несоодветна,

⁷¹ Од вкупно 11 000 истражувања, продуцирани од ТТ-овите кои биле дел од истражувањето на NIRA во 1994 година, само 28% биле достапни до пошироката јавност. Скоро сите ТТ-ови кои спровеле повеќе од 10 истражувачки проекти, поседувале истражувања кои не се достапни за јавноста. Колку поголема била организацијата толку поголем процент од истражувањата биле затворени за јавноста
Stone Diane, Denham Andrew, Garnett Mark; Think tanks across nations: A comparative approach, p. 196

интелектуалците во овој период пропагирале социјализам. Но, се поголемото доближување кон авторитарно уредување, довело до формирање јаз меѓу политичарите и интелектуалците. Секое критичко мислење насочено кон одредена политика, било интерпретирано како личен напад што довело до намалување на интелектуалниот капитал во државите, уништување на високото образование, граѓанскиот сектор и критичката мисла. Имајќи го тоа во предвид, улогата на интелектуалците во креирањето политики, се повеќе се намалувала. Во текот на '80 – тите години, кога економиите на Африканските држави западнаа во рецесија, лидерите беа приморани да побараат странска помош. Меѓународните донатори таа помош ја условија со можност за суштинско влијание врз одлучувањето, што доведе до одредена либерализација на политичкиот и економскиот пазар, што пак предизвика одредени ефекти врз Африканските ТТ-ови⁷²:

- Значително зголемување на бројот на ТТ организации како резултат на странските донатори и проширувањето на граѓанскиот сектор;
- Фокусирање на ТТ-овите на прашања поврзани со политичката и економска либерализација;
- Поддршка на владата од страна на ТТ организациите при имплементацијата на политиките и мониторинг врз нив, имајќи го во предвид фактот дека често истите донатори финансиски ја помагале и владата и ТТ-овите;
- ТТ-овите морале да обрнат внимание на интеракцијата меѓу нивните истражувања и постоечките регионални и меѓународни договори кои во одредени области покажувале контрадикторност;
- Натпревар меѓу ТТ-овите и меѓународните организации односно нивните истражувачки единици, во настојувањето да влијаат врз владите;
- Како резултат на постепеното дифузирање на моќта, ТТ-овите започнуваат да таргетираат различна публика, вклучувајќи ги тука претставниците на законодавната и извршната власт како и претставници на регионални и меѓународни организации

Покрај тоа забележливо е организирање на повеќе меѓународни конференции на кои учествувале научници, истражувачи, практичари и општествени лидери кои дискутирале во врска со различни тековни прашања.

Вкупно во Африка оперираат 612 ТТ-ови или 9,24% од вкупниот број во светот. При тоа, држава со најголем број ТТ-ови е Јужноафриканската Република (87), по што следуваат Египет (57) и Нигерија (46)⁷³. Како најдобро рангирани се египетскиот Центар за политички и стратегиски студии (Al-Ahram Center for political and strategic

⁷² Kimenyi S. Mwangi, Datta Ajoy: Think tanks in Sub-Saharan Africa: How the political landscape has influenced their origins; p.10

⁷³ Податоците се земени од глобалниот извештај за Тинк тенк организации: McGunn G. James: Global go to think tank index report

studies) кој се наоѓа на 51-вата позиција, Мрежата за политички анализи за храна, земјоделство и природни ресурси од Јужноафриканската република на 56-та позиција и Африканскиот економски истражувачки конзорциум (African economic research consortium - AERC) од Кенија, позициониран на 62-та позиција.

Во поглед на големината, Африканските ТТ-ови, може да се поделат на мали, средни и големи⁷⁴. И покрај разликите во финансирањето, повеќето организации се финансираат преку имплементација на проекти. Во последните неколку години, како резултат на намалувањето на достапните фондови за финансирање, забележително е опаѓање на организациските капацитети на ТТ-овите, како и намалување на подготвеноста на владата да ги зајакнува врските со академската заедница и да одржува динамична интеракција со неа.

Во овој момент во Африка, просторот за спроведување истражувања од страна на интелектуалците, научниците или ТТ организациите надвор од владините рамки, е прилично ограничен. Нивната главна улога се сведува на дебатирање, обиди за остварување било какво влијание и унифицирање на одредени активности со цел постигнување определена цел. Покрај тоа, тие најчесто градат мрежи и се поврзуваат со други ТТ-ови, НВО, приватни компании, синдикати и ретко делуваат индивидуално. Контактите кои ги остваруваат со креаторите на политики, повеќе се темелат на лични познанства отколку на формални средби организирани за унапредување на процесот на одлучување.

2.1.5. Преглед на Австралиските тинк тенкови

Иако во Австралија се среќаваат ТТ организации уште од почетокот на дваесеттиот век, поинтензивниот развој на Австралиските ТТ-ови започнал во текот на '70-тите години и бил пропратен со зголемување на свеста кај политичките маси и пошироката јавност, во однос на нивното значење и активности. Организациите кои функционираше во овој период, обработувале како надворешни така и внатрешни прашања, а директното и индиректното финансирање од страна на владата го потпомогнале процесот на развој.

Во Австралија оперираат вкупно 29 ТТ-ови⁷⁵. Од нив, во најдобро рангираните 150 ТТ-ови низ светот, се наоѓаат две организации: на 54-вото место се наоѓа Лови институтот за меѓународна политика (Lowy institute for international policy) и на 101-вото место е Центарот за независни студии (Centre for independent studies).

Австралиските ТТ-ови во одредена мера заостануваат во својот развој во споредба со европските и ТТ-овите во САД. Тоа се должи на низа фактори кои ги вклучуваат: политичкото уредување, даночните закони, кои за разлика од останатите земји не нудат даночни олеснувања за НВО секторот, неразвиениот филантропски

⁷⁴ <http://onthinktanks.org/2014/11/12/more-on-think-tanks-in-brics-south-africa/>

⁷⁵ McGunn G. James: Global go to think tanks index report; p.56

сектор и сл. Тие најчесто се мали организации кои не располагаат со високи буџети а голем дел од нив се субвенционирани од страна на универзитетите и приватниот сектор. Најчесто се потпираат на работата на волонтери и истражувачи со неполно работно време. ТТ-овите во Австралија имаат релативно мало значење и влијание врз креаторите на политики а нивната улога е маргинализирана. Но, и покрај тоа дел од организациите делуваат стратегиски, позиционирајќи се претприемачки на пазарот на политички истражувања и распространувајќи ги своите идеи и гледишта во однос на политичките проблеми. Што се однесува до нивната способност да го обликуваат јавното мислење во врска со одредени прашања, во одредени периоди ТТ-овите успеале да постигнат значителни успеси.

2.2. Компаративен приказ на функционирањето на тинк тенковите на глобално ниво

Со се пошироката пролиферација на ТТ организациите во различни земји и региони и нивното дефинирање станува пофлексибилно и поеластично. Тоа значи дека постојат разлики меѓу ТТ-овите во различни земји. Географското распространување ги примора ТТ-овите да воведат иновативни начини за прилагодување на специфичните услови на државата во која оперираат, што значи дека и начинот на кој функционираат и настојуваат да се позиционираат на пазарот на истражувања е исто така различен. Тоа се должи пред сè на разликите во опкружувањето во кое функционираат. Диспаратите меѓу ТТ организациите произлегуваат од влијанието на надворешни и внатрешни фактори. Надворешните фактори се однесуваат на опкружувањето и политичкиот систем во кој функционираат, степенот на развој на демократијата, развиеноста на филантропскиот сектор и сл. Внатрешните фактори пак, ги вклучуваат карактеристиките на самите организации: големината, профилот на кадри кои работат, буџетите, квалитетот на истражувањата, видливоста и влијанието кое го остваруваат, полето на интерес и сл.

Тинк тенк организации во ЕУ	Тинк тенк организации во САД
ТТ организациите во ЕУ располагаат со значително помал буџет и персонал	ТТ-вите во САД се здобија со значително влијание во процесот на креирање политики благодарение на големите функционални тимови и буџети
Постојат посилни врски со политичарите и политичките партии; фокусот им е насочен кон политичките елити	Постои поголема дистанцираност од политичките партии
Помалку се видливи пред креаторите на политики	Директно контактираат со администрацијата и Конгресот преку јавните настапи
Повеќе се фокусирани кон долгорочните	Фокусирани се кон краткорочни политички анализи со посебен акцент на економските и

политички перспективи	прашаања од надворешната политика
Лево-ориентираните се побројни	Значително е зголемен бројот на влијателни десничарски ТТ-ови
Институционалната филантропија е слабо развиена и организациите повеќе зависат од други извори на финансирање но состојбата се менува	Постои релативно голем број на приватни донатори
Имаат поголема академска и национална ориентација	Ориентацијата им е национална и државна
Помала видливост во медиумите	Голема видливост во медиумите
Не се доволно отчетни и транспарентни во поглед на финансиите	Висок степен на отчетност и транспарентност

Табела. 2.3.

Тинк тенк организациите во ЕУ наспроти Тинк тенковите во САД⁷⁶

САД се убедлив лидер кога станува збор за ТТ организациите, како во поглед на бројноста, така и во степенот на развој. Имено, за разлика од останатите држави, ТТ-овите во САД располагаат со највисоки буџети, привлекуваат кадри од висок профил (доктори на науки, универзитетски професори, реномирани истражувачи), имаат значајна улога во општеството, уживаат висок степен на доверба и остваруваат значајно влијание врз креаторите на политики. За разлика од нив, ТТ организациите на пример во Канада или Австралија немаат некоја голема улога. Иако станува збор за развиени и демократски држави, ТТ-овите во овие земји располагаат со значително помали буџети, имаат помала видливост во јавноста и додека во Канада забележителна е силна партиска дисциплина со што се намалени можностите за влијание на ТТ-овите, во Австралија евидентен е слабо развиен филантропски сектор. ЕУ, иако бележи значителен развој на полето на развој на ТТ-овите, исто така заостанува зад САД. Особени разлики меѓу ТТ-овите кои оперираат во ЕУ и оние од САД се забележливи кога станува збор за буџетот со кој располагаат и бројноста на персоналот, видливоста во медиумите и препознатливоста пред пошироката јавност, како и степенот на влијание кое го остваруваат врз креаторите на политики.

Што се однесува пак на земјите во развој и неразвиените земји, во голем дел од нив демократијата и демократските процеси се уште се наоѓаат во фаза на развој. Имајќи го во предвид фактот што во повеќето од нив, претходно скоро и не постоеле вакви организации а граѓанскиот сектор бил практично непостоечки, растот на бројот на ТТ-овите може да се опише како импресивен. Во голем дел од нив, клучна улога во

⁷⁶ McGunn James, Boucher Stephen and FPRI: Think tanks in Europe and US: Converging or diverging? p. 3

развојот на НВО секторот одиграле странските донатори и фондации, предводени од САД. Иако ТТ-овите во овие земји се уште не остваруваат големо влијание, не располагаат со високи буџети и броен и високо квалификуван персонал, сепак нивното функционирање е значајно за развојот на демократијата и критичкото мислење. Во оваа група спаѓаат повеќето земји од Централна и Јужна Америка, Централна и Југоисточна Европа, дел од Азиските, како и Африканските земји.

И покрај големите разлики меѓу ТТ организациите и различниот степен на влијание, нивното постоење и работење се од голема важност за унапредувањето на процесот на креирање јавни политики, развојот на демократијата, информирањето на пошироката јавност и остварувањето соработка преку вмрежување.

2.3. Влијание на тинк тенк организациите врз политичките процеси

Колку поразвиени се општества и нивните економии и со колку покомплексни проблеми се соочуваат, толку повеќе имаат потреба од експертиза и експертски совети. Колку поголема е несигурноста околу одредена политика, толку повеќе се зголемува побарувачката, не само за информации и анализи, туку и за алтернативни решенија, концепти и идеи. Кога станува збор за влијанието кое ТТ организациите го остваруваат врз јавните политики и политичките чинители и процеси, една од најчестите дилеми е како соодветно да се утврди и измери тоа влијание. Самиот термин „влијание“ е израз кој може да се интерпретира на различни начини. Во најопшта смисла, влијанието ја претставува можноста на поединецот односно организацијата да ги насочи активностите, гледиштата или размислувањата на оној врз кој се влијае без употреба на моќ и присила, во посакуваната насока. Обидите за мерење на влијанието на ТТ организациите често се обременети со прашањето за методолошките алатки кои при тоа ќе се користат како и вклученоста на бројните фактори кои делуваат, од кои дел тешко може да се квантифицираат. Како резултат на тоа се јавуваат големи флукуации при споредбата на различни организации и утврдувањето на нивните капацитети. Прашањето за влијанието на ТТ-овите врз креирањето политики, е прашање за односот меѓу знаењето и моќта. Повеќе автори ги наведуваат ТТ-овите како мост кој ги поврзува, при што идејата односно знаењето прераснува во политика. Но, врз усвоените политики влијаат голем други број фактори, така што не секогаш добрата идеја прераснува во јавна политика. Додека одредени истражувачи сметаат дека влијанието на ТТ-овите врз политичкото размислување е пренагласено и дека тие не поседуваат реална можност да влијаат, други сметаат дека одредени организации во определени услови се во состојба да остварат значително влијание.

ТТ-овите постојано ги убедуваат своите членови, донатори, медиумите, креаторите на политики и сл. за степенот на влијание, релевантност и значење кои ги поседуваат. При тоа организациите може да тврдат дека поседуваат поголемо влијание отколку тоа што реално го имаат. И додека дел од нив навистина се инволвирани во процесот на

креирање политики и на некој начин учествуваат во поширокиот општествено политички систем, повеќето имаат ограничена моќ односно влијание, зависни од бројни фактори. Во тој контекст може да се каже дека ТТ-овите во помала мера влијаат врз работата на владите и во повеќето случаи владите, политичките лидери и креаторите на политики, ги ангажираат овие организации како алатка која би им помогнала во реализацијата на сопствените интереси, обезбедувајќи при тоа интелектуална поддршка и легитимност за политиките кои ги предлагаат. Значењето и влијанието на ТТ организациите, се чини повеќе доаѓа до израз во услови на кризни ситуации или транзициски периоди. Таква транзиција се јавува на пример во услови на изборни промени, каде партијата која доаѓа на власт бара промена во размислувањата, политичките идеи и планови.

Со цел да се измери изведбата на ТТ организациите се користат три пристапи⁷⁷:

- квантитативни параметри;
- квалитативна оценка и
- експертско рангирање.

Квантитативните параметри овозможуваат квантифицирање и бројно и процентуално прикажување на факторите кои придонесуваат кон зголемување на влијанието на ТТ-овите. Како најчесто користени квантитативни индикатор се: број на цитати на организацијата во медиумите, учества во емисии, посети на веб страната, буџет, донатори и сл.. Квалитативната оценка е повеќе субјективен пристап. Преку неа се дава опис на факторите кои влијаат врз зголемувањето на перформансите на ТТ-овите. Третиот пристап пак, подразбира експертско рангирање кое ја зема во предвид перцепцијата на експертите во врска со работата на една организација.

Имајќи ја во предвид сложеноста на политичките процеси и креирањето политики, тешко е да се најдат неспорни примери на директна поврзност меѓу анализа/извештај на ТТ организација и усвоена политика како резултат на таа анализа. Дел од аналитичарите се скептични по прашањето за директно влијание на овие организации врз јавните политики. Наместо тоа, тие прифаќаат малку поширок и воопштен концепт за објаснување на нивното влијание, општествена релевантност и улога во креирањето на политичката агенда. Тој концепт подразбира можност за влијание при процесот на утврдување и воспоставување на политичката агенда, дефинирање на проблемите и обликување на политичката перцепција и се нарекува “атмосферско“ влијание⁷⁸.

Проблемот при мерењето на импактот кој ТТ организациите го реализираат на меѓународно ниво исто така е присутен. И покрај значајната улога која ја имаат, особено големите организации кои градат моќни мрежи, сепак не постојат индикатори преку кои точно би се утврдило колкаво е влијанието на ТТ-овите во одреден период

⁷⁷ Clark Julia and Roodman David: Measuring think tank performance: An index of public profile; p. 1

⁷⁸ Stone Diane, Denham Andrew; Think tank traditions: Policy research and the politics of ideas; p.11

врз одредени одлуки, а колку тие одлуки се резултат на преференците на креаторите на политики, односите меѓу државите, лобирањето на останатите актери во процесот и сл.

2.3.1. Извори на влијание и стратегии за зголемување на влијанието

Во идеални услови, ТТ организациите, целото свое внимание би го насочиле кон спроведување истражувања на широк спектар релевантни политички проблеми и секојдневно би биле сведоци на прераснувањето на нивните идеи во конкретни јавни политики. Но со оглед на сложеноста на самиот процес на креирање политики, бројните стејкхолдери кои се или настојуваат да бидат инволвирани и да влијаат врз процесот како и карактеристиките на самиот ТТ, може да се констатира дека не секогаш добрата идеја прераснува во политика. Потенцијалот за остварување влијание покрај од надворешните фактори, во голема мера зависи од карактеристиките на самата организацијата. Всушност, нејзините карактеристики се извор кој го дефинира потенцијалот кој може но не мора да биде целосно исползуван. Овие карактеристики се однесуваат на: буџетот, кредибилитетот, имиџот и препознатливоста во јавноста, говорите пред законодавните домови, степенот на стручност на вработените, учество на нивни експерти во комисиите и работните тела при изработката на закони, транспарентноста во работењето, финансиската независност, организирањето семинари, конференции и слични настани на кои се поканети владини претставници, вмрежувањето, формалните и неформални врски со креаторите на политики и сл. Во таа смисла, поголемиот буџет значи повисок потенцијал за влијание. Заради тоа, ТТ-овите настојуваат да привлечат различни донатори, што би придонело кон поголема диверзификација на нивното финансиско портфолио, би ја зголемило нивната независност и би им обезбедило на располагање поголем буџет. Кредибилитетот кој го поседува организацијата е исто така значаен. ТТ-овите преку реализација на различни анализи и истражувања на актуелни теми, настојуваат да ја стекнат довербата на јавноста и на тој начин да изградат имиџ на организации со кредибилитет. Кај секој ТТ, кој цели кон успешно искористување на потенцијалите кои ги поседува, неопходно е да постои свесност за силните и слабите страни на самата организација. Сето тоа треба да произлезе од сеопфатна анализа преку која ќе се согледаат предностите и слабостите. По дефинирањето на истите, се креираат соодветни стратегии за унапредување на предностите и надминување на слабостите, доколку организацијата сака да биде компетитивна на пазарот на политичките истражувања.

При компарирањето на условите во кои оперираат организациите, забележителни се големи разлики, а заедничко за ТТ-овите е нивното настојување да бидат што попрепознатливи и повидливи како за пошироката јавност, така и за креаторите на политики. Политичката структура на државата, има големо влијание и во голема мера ги одредува стратегиите кои организациите ќе ги користат во обидите да се доближат до креаторите на политики. Но, без оглед на опкружувањето во кое ТТ-овите функционираат, нивната способност ефективно да ги пласираат сопствените идеи на пазарот, во голема мера зависи од начинот на кој ја дефинираат сопствената

мисија, лидерите кои ги водат, ресурсите со кои располагаат, стратегиите кои ги користат и сл. Со други зборови, политичкото опкружување може да ги олесни или да ги отежни напорите на ТТ-овите за влијание врз јавните политики, но во никој случај не е единствен и одлучувачки фактор за успехот или неуспехот на организацијата.

Имајќи ја во предвид комплексноста на процесот на креирање политики, побарувачката на пазарот на истражувања и ограничените буџетски можности на ТТ организациите, тие континуирано се приморани да усвојуваат различни стратегиски одлуки преку кои настојуваат да го зголемат своето влијание. Стратегиите се однесуваат на тактичките одлуки на организацијата во однос на фазата од процесот во која ќе одлучат да се вклучат, улогата која ќе ја играат и на каков вид податоци и анализи ќе се повикаат. Одлучувањето во која фаза од циклусот ќе се вклучат, зависи од перцепцијата на организацијата, за моментот во кој би можела да оствари најголемо влијание. Иако постои можност за вклучување во било која фаза, повеќето ТТ-ови се вклучуваат уште на почетокот при осознавањето на проблемот и воспоставувањето агенда. На тој начин имаат поголема можност за влијание врз перцепцијата на јавноста, создавање рамки во кои би се дефинирал проблемот а со тоа и земање на нивните сугестии во предвид при креирањето решенија. Покрај во овие, ТТ организациите, иако не толку често, може да се вклучат и во фазата на имплементација или мониторинг на веќе усвоените јавни политики. Во таков случај би се соочиле со поголеми потешкотии при настојувањето да изменат веќе воспоставена или имплементирана јавна политика.

Улогите кои ТТ-овите ги играат вклучуваат⁷⁹:

- фасилитирање на дијалогот;
- советување на креаторите на политики и
- застапување одредени политики.

При тоа, иако најчеста е советодавната улога, во настојувањето да остварат што поголемо влијание, ТТ организациите може да завземат повеќе од една улога. Секогаш кога постои потреба за спроведување одредено истражување, ТТ-овите имаат советодавна улога. Оваа улога ја усвојуваат дури и во услови кога тоа не е експлицитно побарано од нив. На тој начин, успеваат да ја наметнат сопствената агенда и идеи на креаторите на политики и пошироката јавност. Иако ТТ организациите може да имаат преференци кон одредени политички решенија во однос на други и воспоставуваат приоритети во своите агенди, тие може да се јават и во улога на фасилитатори на дијалогот, поврзувајќи ги различните стејкхолдери при спроведувањето дебати или постигнувањето консензус. На прв поглед, задржувањето на непристрасноста истовремено играјќи улога на фасилитатор, делува контрадикторно. Но и покрај тоа, ТТ-овите успешно ја извршуваат исполнувајќи различни цели на тој начин: во одредени случаи идејата е да се поддржи одредена солучија, во други да се обезбеди

⁷⁹ Grupo FARO: Influencing as a learning process: Think tanks and the challenge of improving policies and promoting social change; p. 13

платформа за дебата, да се извечат заклучоци кои потоа би се сумирале и формулирале во соодветни препораки и сл. Не така ретко, ТТ-овите вршат повеќе различни улоги: обезбедуваат простор за дијалог, ги советуваат стејкхолдерите и се залагаат за одредена политика, решение или пристап.

Кога станува збор за истражувањата и анализите врз кои се потпираат ТТ-овите во настојувањето да влијаат врз креаторите на политики, постои таксономија која наведува кое истражување за што се користи: академски истражувања, планирање, мерни и акциони истражувања (Vielle 1982; Reimers & McGinn 1997). Со академските истражувања се објаснуваат одредени појави и најчесто резултираат во рамки кои им помагаат на истражувачите и креаторите на политики соодветно да го дефинираат проблемот. Планирањето овозможува согледување на очекуваните резултати од одредени политики додека мерните истражувања се фокусираат на постигнување на одреден резултат. Акционите истражувања во крајна мера се насочени кон постигнување на посакуваните цели. ТТ организациите најчесто го користат планирањето и мерните истражувања за имплементација на своите стратегии насочени кон застапување, додека пак академските и акционите истражувања се помалку присутни во нивните агенди.

Напорите на ТТ организациите за влијание, не подразбираат само промена на одредени политики или легислатива, туку и промена на вредностите, практиките, воспоставените односи и институции. Влијанието подразбира цел сет активности, спроведени со цел одредено истражување да биде земено во предвид.

2.3.2. Мерење на влијанието на ТТ организациите

Мерењето на влијанието на ТТ-овите врз конкретни политики е исклучително тешка задача. Во услови кога постојат бројни актери вклучени во процесот на креирање политики, постојат одредени начини на мерење на релевантноста на истражувањата и препораките дадени од страна на ТТ организациите, во рамките на политичкиот процес и потенцијалот да се влијае врз исходот⁸⁰:

- Врски/контакти со креаторите/имплементаторите на политики
- Врски на членовите на управниот одбор со креаторите на политики или нивно назначување во управните тела на организациите
- Дисеминација на истражувањата
- Користење на истражувањата од страна на креаторите на политики
- Користење на истражувањата од страна на други влијателни групи: колумнисти, медиумски лица и сл.

⁸⁰ McGinn G. James: Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates; p.41

- Користење на истражувањата од страна на другите граѓански организации и групи
- Кумулативни препораки од медиумите за истражувањата
- Препораки од истражувачи, аналитичари, научници, новинари и сл.

ТТ организациите и мрежите кои тие ги креираат, користат различни техники и мерки со цел да го измерат сопствениот импакт врз политичкиот процес и да ги подобрат јавните дебати⁸¹:

- Колкав простор зафаќаат нивните колумни во весниците и колку пати ќе бидат цитирани
- Број на посети на веб страната
- Број на дадени интервјуа во медиумите
- Број на рецензии
- Присуство на јавноста, истакнати истражувачи и политички лица на настаните кои ги организира организацијата
- Воспоставување нови програми, регрутирање нов персонал и обновување на проектите
- Зголемен капацитет за привлекување грантови,
- Членување на вработените во советодавните тела на владата
- Напредок во кариерата на истражувачите во владини или меѓународни организации.

Наведувањето што всушност може да се оквалификува како влијание е повеќе возможно отколку настојувањето да се измери влијанието кое го имаат ТТ организациите. Обидите за мерење подразбираат сложена постапка имајќи ги во предвид останатите актери во процесот на креирање политики, кои исто така настојуваат да влијаат врз носителите на одлуки. Бидејќи е практично невозможно, целосно и точно да се утврди степенот на директно влијание се користат одредени индикатори преку кои најчесто се манифестира влијанието на ТТ-овите⁸²:

- Ресурси: степенот, квалитетот и стабилноста на финансиската поддршка; достапноста и близината на носителите на одлуки и останатите политички елити; искуството и вештините на вработените; квалитетот и сигурноста на мрежите кои ги градат и контактите со политичките и академските заедници и медиумите;

⁸¹ Stone Diane, Maxwell S. and Keating M.: Bridging research and policy; p.29

⁸² McGunn G. James: Think tanks and policy advice in the US; p. 18

- Побарувачка (употребливост): присуство во медиумите; број на посети на веб страната; говори пред законодавните домови; брифинзи; консултации со официјалните тела/агенции; погодност односно приемчивост на политичката средина; продадени книги; дистрибуирани извештаи; број на конференции и семинари;
- Импакт: прифатени забелешки од страна на креаторите на политики; перцепција кај корисниците; централизација на мрежите; советодавна улога врз партиите, кандидатите; награди; публикации и цитатити од публикациите во академски списанија; усвојување спротивни ставови и сл.;
- Аутпути: број и квалитет на предлози и идеи; публикации (книги, артикли, написи); дадени интервјуа, брифинзи, конференции, семинари; вработени ангажирани во советодавните тела на владата и сл.

Наведените индикатори иако не директно, на индиректен начин даваат оценка за степенот на влијание кое ТТ-овите го имаат. Самото усвојување, имплементација или промена на одредена политика, претставува најочигледниот индикатор за влијание. ТТ организациите, настојуваат да влијаат врз јавните политики и носителите на одлуки на различни начини и во различни периоди од процесот на формулирање политики. Колку ќе бидат успешни во своите намери, зависи од карактеристиките на самата организација, другите актери и надворешни фактори но и од спремноста на носителите на одлуки да прифаќаат предлози и сугестии.

2.3.3. Влијание на тинк тенковите врз надворешната политика

Пред да се пристапи кон утврдување на влијанието кое ТТ организациите го имаат врз надворешната политика, неопходно е да се дефинира што всушност претставува надворешната политика и на кој начин таа се диференцира од внатрешната. Самиот термин „надворешна“ значи дека таа се однесува на политиките кои државата ги спроведува надвор од сопствените граници, додека пак внатрешните политики се однесуваат и го засегнуваат домашниот политички систем. Но, современиот начин на креирање политики и се поголемата глобализација предизвикаа замаглување на границите меѓу тоа што се смета за внатрешна и тоа што се смета за надворешна политика. Сепак тоа не значи дека веќе не постои дистинкција меѓу нив. Имено, секоја политика чиј примарен таргет се наоѓа надвор од државните граници, може да се смета како надворешна политика. Односите меѓу државите и промените кои се случуваат во тие односи се голем предизвик, како за лидерите така и за научниците кои се занимаваат со истражување на надворешната политика. Меѓусебната зависност на државите, станува се поизразена и се повеќе ја наметнува потребата за воспоставување односи на соработка и либерализација. Дополнителен предизвик со кој се соочуваат креаторите на политики како на внатрешен, така и на надворешен план е и се поголемиот број актери кои настојуваат да влијаат врз насоките во кои ќе се движи

надворешната политика на државата. Додека во минатото, надворешната политика беше исклучиво во доменот на работење на дипломатијата и државата, денес креаторите на политики се повеќе се принудени да ги земат во предвид и ставовите на останатите стејкхолдери. Но, без оглед на политичкиот систем, историјата или културата, сите држави при носењето одлуки се потпираат на меѓународното право, кое претставува ограничувачки фактор во рамките на кој тие делуваат.

На почетокот на развојот и извесен период подоцна, главниот фокус на ТТ-овите е сконцентриран на внатрешно политичките прашања и проблеми. Како нивни примарни таргет групи се јавувале законодавните и извршните власти и политички чинители на национално и локално ниво. Во овој период бројот на ТТ организации кои обезбедуваат студии во однос на надворешната политика, бил релативно мал. Но, во подоцнежните периоди на развој се повеќе расте интересот за прашањата од надворешната политика, доведувајќи до зголемување на бројот и влијанието што организациите го имаат на ова поле. На различни начини тие почнале да се јавуваат како барометри на пошироките политички трендови и да реагираат на специфичните фактори од опкружувањето. ТТ организациите во овој период се повеќе одговараат на прекуграничните политички проблеми и прашања и на трендовите за обезбедување меѓународна финансиска поддршка и човечки капитал за спроведување пошироки и посеопфатни истражувања и вклучување во процесите на економска и политичка либерализација и соработка меѓу државите. При тоа, тие забележително го прошириле својот опсег на активности, покажувајќи значителен интерес за билатералните и мултилатералните односи, како и регионалните и глобалните прашања. Денес постојат голем број организации чиј главен фокус на интерес се прашањата од надворешно политичката сфера, кои обработуваат широк спектар прашања и проблеми, настојуваат да одржуваат постојана интеракција со креаторите на политики, меѓународните организации и останатите актери во процесот и се обидуваат да привлечат што е можно поширок спектар донатори.

ТТ организациите влијаат врз надворешната политика на неколку начини⁸³:

- преку генерирање оригинални идеи и решенија;
- обезбедување високо квалификувани експерти за вклучување во процесот;
- обезбедување платформа за дискусии;
- едуцирање на граѓаните за прашањата од надворешната политика и
- потпомагање и медијација при решавањето конфликти.

Организациите најчесто ги комбинираат наведените начини на влијание а нивните анализи и извештаи не само што се посакувани туку се и широко ползувани од одлучувачите. Сепак, степенот на влијание кое го остваруваат е различен и варира од

⁸³ The role of think tanks in US foreign policy; An electronic journal of the US department of state. Volume 7, number 3; p.5

една до друга држава. Тоа зависи од различни фактори, пред се од отвореноста на креаторите на политики, моменталните состојби и трендови, па се до способноста на самите организации и остварливоста на понудените солуции. ТТ-овите во САД, како во поглед на внатрешната, предничат и во поглед на влијанието врз надворешната политика. При тоа, се чини дека предизвикот за политичките чинители во САД е поголем за разлика од останатите земји, имајќи го во предвид настојувањето на оваа држава да го одржи статусот на светска суперсила.

Експанзијата на ТТ организациите кои се занимаваат со надворешно политички прашања, предизвиците со кои се соочуваат, растечката моќ на транснационалните политички заедници и сл. се очекува и понатаму да продолжат. Сите овие фактори и трендови значително придонесуваат кон транснационализацијата на ТТ организациите.

2.4. Глобализација на тинк тенк организациите

Како и останатите организации и сегменти од општеството и ТТ организациите беа во голема мера засегнати од глобализацијата. Процесите на глобализација значително влијаеја и ги променија нивните истражувачки агенди. Интересот на институтите се повеќе ги надминуваа националните прашања, насочувајќи го нивното внимание кон глобалните прашања и прекуграничните проблеми од различни сфери: екологија, безбедност, трговија, човекови права и сл. Паралелно со глобализацијата на истражувачките агенди, евидентна е и глобалната дисеминација на нивните истражувања, а голем дел од истражувачите се презентираа себеси и како коментатори и аналитичари на ваквите процеси.

Денес, ТТ-овите се веќе значаен дел од глобалната јавна политичка мрежа, односно од транснационалните политички заедници. Тие прераснаа во значајни глобални актери на меѓународната сцена и глобалните политички трендови. Одржувајќи постојана интеракција со останатите актери во процесот, невладините коалиции и следејќи ги општествените движења, обезбедуваат значителна експертска поддршка и експертиза за различни теми. Во таа смисла, уште позначајна е тенденцијата која веќе постои и нашироко се распространува кај ТТ-овите, самите да формираат транснационални мрежи. За голем број области и прашања, владите и меѓународните организации немаат можност сами да дизајнираат и имплементираат ефективни политики, за што се формираат глобални јавно-политички мрежи кои се составени од невладини и меѓународни организации, владини агенции и бизнис групи, кои често се од голема помош при справувањето со предизвиците. Меѓународниот карактер на политичките проблеми ја рационализира потребата од соработка при истражувањата, споделувањето информации и соработката во реализирањето активности кои креираат динамичност и меѓународна дифузија и трансфер на идеи. Покрај тоа, глобализацијата им овозможи на државите, преку експанзијата на ТТ организациите да ги проектираат сопствените интереси во другите држави. Овие организации на некој начин станаа платформа и канал за водење неофицијална

политика. ТТ-овите исто така се инволвирани и во процесот на трансфер на политики меѓу државите. Имено, често се случува организациите да промовираат и застапуваат одредени политики, идеи, практики или програми.

Меѓународниот бум на ТТ-овите беше поддржан од бројни фондации, корпорации и други невладини организации, преку нивните барања за високо квалитетни истражувања, политички анализи и аргументирани трудови и публикации. Оваа поддршка е надополнета со грантови и други форми на финансирање овозможени од владите и меѓународните организации кои се обидуваат да ги зголемат капацитетите за спроведување политички анализи, да дадат поддршка во развојот на граѓанското општество и да го промовираат развојот на човечкиот капитал. Големата пролиферација на ТТ-овите на меѓународно ниво не би била возможна без оваа силна финансиска поддршка, а еден од најефективните механизми преку кој овие организации ја остваруваат таа цел е вмрежувањето. При тоа треба да се прави разлика меѓу политичките вмрежувања и вмрежувањата кои се прават за споделување знаења. Мрежите креирани за споделување знаења меѓу ТТ организациите, се составени од организации кои споделуваат заеднички перспективи, интереси и истражувачки агенди и кои имаат хомогени фундаментални гледишта. Тие практикуваат различни стилови, првенствено се воспоставуваат за споделување на знаењето, членството не е ограничено со строги правила а кохерентноста на мрежата е слаба. Политичките вмрежувања, пак од своја страна се повеќе хетерогени и се дизајнирани за посредување меѓу членовите кои имаат различни интереси.

ТТ организациите бараат пристап кон политичките заедници со цел да внесат нови идеи во политичките дебати. Политичката заедница ја сочинуваат сите актери или потенцијални учесници кои споделуваат одреден политички фокус и кои со тек на време се вклучуваат и учествуваат во креирањето и обликувањето на политиките. Членовите на политичките заедници (политичари, бироократи, лоби групите и нивниот персонал, владините експерти, универзитетските и политичките институти) се наоѓаат во редовна интеракција развивајќи и споделувајќи знаења во врска со проблемите кои се перцепираат како значајни и осмислувајќи потенцијални решенија. Транснационалните ТТ-ови, исто така ги таргетираат и официјалните актери, иако таквите институти имаат помал легитимитет и се соочуваат со поголеми потешкотии при пристапувањето и вклучувањето во политичките заедници. Но во исто време, политичките заедници се повеќе стануваат транснационални, како во поглед на составот така и во поглед на ориентацијата.

Процесот на глобализација е еден од позначајните феномени кои поттикнаа промени во активностите на ТТ организациите и нивните истражувачки агенди. Тоа е особено видливо во три области⁸⁴:

- Пред се бројот на публикации објавени од страна на ТТ организациите кои се однесуваат на глобализацијата, потврдуваат дека тие се активни набљудувачи, интерпретатори и во одредена мера учесници во процесот на глобализација;

⁸⁴ Stone Diane, Denham Andrew; Think tank traditions: Policy research and the politics of ideas, 2004, p. 37

- Забележителна е промена во фокусот на активности кај ТТ организациите што е показател за глобализацијата. Овие организации се и транснационални и глобализирани, учествуваат во формирањето регионални блокови и се јавуваат како не-државни актери кои комуницираат на меѓународната сцена заедно со меѓународните организации и држави;
- Иако во помала мера, ТТ организациите се јавуваат и како конституенти на процесот на глобализација. Во таа смисла, тие ги насочуваат политичките, општествените и економските форми на глобализација преку промовирање на овие организации во меѓународните политички заедници, формирање меѓународни мрежи и алијанси со останатите не-државни актери и преку политичките студии кои презентираат и ги критизираат економските форми на глобалната интеграција.

Влијанието на глобализација врз ТТ заедница највидливо е во регионите каде најмногу беа сконцентрирани напорите на меѓународната заедница за поддршка во креирањето независни истражувачки организации: Африка, Југоисточна Европа, Централна Азија и сл. Организациите во овие земји се соочија со дополнителни проблеми заради изостанувањето на даночните олеснувања за невладиниот сектор и неразвиениот филантропски сектор, кои би го поддржале нивниот развој и независните политички истражувања. Иако тоа беше на некој начин надоместено со силна меѓународна поддршка, сепак влијаеше значително врз нивниот развој.

Предностите кои произлегуваат од глобалните и регионалните интеракции меѓу организациите се многубројни, вклучувајќи ги тука можностите за јакнење на капацитетите на организациите, стекнувањето искуство, споделување знаења, идеи, добри практики и сл. Главната причина заради која ТТ организациите инвестираат во учество на глобалните политички дебати преку испраќање свои претставници на конференции и состаноци, партнерства за имплементација на меѓународни истражувачки проекти и сл., е можноста на индиректен начин да се дојде до дополнителни ресурси: финансии, податоци, експертиза и сл. Глобалната сцена е местото каде институтите имаат можност да бидат забележани и препознаени од страна на донаторите. При тоа како донатори може да се јават меѓународни организации, влади, НВО и сл. Недостатокот лежи во фактот што меѓународното вмрежување е скапо, потребен е подолг временски период за реализација и подразбира посветување поголемо внимание при што може да доведе до запоставување на останатите организациски активности. Сепак, вклученост на ТТ-овите во глобалните и регионалните политички форуми, подразбира дека поседуваат соодветно изграден капацитет за политички дијалог и дека ги исполнуваат меѓународните стандарди.

3. СЛУЧАЈОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

3.1. Развој на граѓанскиот сектор во Република Македонија во рамките на Југословенската држава

Република Македонија е мала европска држава, лоцирана во централниот дел на Балканскиот Полуостров. Како релативно млада демократија која својата независност од поранешна Југославија, ја стекна во 1991 година, долго време минуваше низ транзициски процеси во економска, политичка и општествена смисла, кои оставија значителен белег врз нејзиниот развој. Во текот на овој период помошта и поддршката за граѓанскиот сектор која доаѓаше од странските организации одигра важна улога и беше неопходна за неговиот опстанок, раст и развој.

Значењето кое го има граѓанскиот сектор во развојниот процес на земјите во транзиција и во постконфликтните региони е добро познато и неспорно. Иако Р. Македонија не беше директно погодена од војна во текот на осамостојувањето, сепак воените конфликти кои се случуваа во нејзиното опкружување, промените во политичкиот режим, социјалната криза и економскиот колапс, негативно се одразија врз развојот на македонското општество. За време на транзициските процеси, државата значително ослабна, додека нејзиниот јавен сектор и социјална рамка сериозно еродираа. Во такви услови, граѓанскиот сектор ја превзеде улогата на поддржувач и потпомагач на населението при справувањето со ваквите промени.

Наспроти широко распространетото мислење дека граѓанскиот сектор се појавил по осамостојувањето, граѓански организации во Р.М. се среќаваат уште пред Втората светска војна. Иако според нивните карактеристики, функции, форма, улога и начин на делување се разликуваат од денешните, модерни организации, сепак тие одиграле важна улога во тој период. Значителни разлики меѓу организациите се јавуваат и во зависност од фазата на развој во која се наоѓало македонското општество во моментот кога тие оперирале. Напорите за модернизација на општеството во периодот од 1945 до 1990 година, овозможиле основа за појава и развој на граѓански организации, чии активности биле главно сконцентрирани на полето на културата (особено биле активни во процесот на промоција на локалната култура и обичаи), уметноста, спортот и економските активности. Имено, во овој период се среќаваат бројни волонтерски организации, кои издавале магазини или пак имале свои клубови. Во руралните средини пак, голема улога играле волонтерските пожарникарски организации. За време на социјализмот биле формирани и повеќе професионални организации и синдикати кои имале значајна улога и изразуваале интерес во поглед на општествената поделба на трудот. Политички ориентираните организации од овој период доживеале неуспех и не се адаптирале на променетата улога на државата во општеството, при што нивната улога и статус значително биле намалени и маргинализирани. На нивно место, како одговор на социјалните и економски промени, биле формирани бројни мали и често неформални организации. Тие имале важна улога

на локално ниво и помогнале во градењето локални општествени вредности и систем за поддршка на заедницата. Иако голем дел од нив не биле официјално регистрирани, сепак ги поставиле темелите за она што денес се нарекува граѓанско вмрежување.

Од податоците презентирани во табела 3.1. може да се забележи дека Р.Македонија располагала со релативно висок број регистрирани организации (за тие услови) кои што претставувале значаен општествен капитал со кој државата влегла во процесот на транзиција. Покрај нив, постоеле и бројни нерегистрирани, неформални мрежи и локални организации. Граѓанското општество во тој период со оглед на условите и опкружувањето во кое оперирало, било релативно развиено, а од институционална гледна точка, дел од организациите биле добро развиени и организирани. Сепак, овие организации не ги задоволувале во целост потребите на граѓаните, додека пак државата најчесто одбивала да ги инкорпорира во своите национални политики. Како резултат на тоа а со цел да ги задоволат своите потреби, граѓаните често превземале сопствени иницијативи, а во одредени случаи биле и мобилизирани и од страна на владејачките политички елити. При тоа, дел од младинските и организациите на жените, ветераните и сл. биле во можност да мобилизираат и значајна бројка граѓани за различни активности.

Година	Новоформиани	Вкупно
1954	92	1004
1962	124	1138
1971	305	1535
1980	266	3077
1990	218	4203

Табела 3.1.

Растот на граѓанските и општествените организации во периодот од 1954 до 1990 година⁸⁵

Работата на граѓанските организации во овој период била под надзор на комунистичката партија, што оневозможило одредени групи слободно да ги изразат своите потреби и интереси. Покрај тоа, монополот на државата во сферата на економијата наголемо влијаел врз граѓанските организации: финансиските ресурси се

⁸⁵ National human development report: Civil society in transition; Macedonia 1999; p. 12

дистрибуирале во согласност со „легитимните“ интереси и потреби на идеолошки подобните здруженија и организации. На тој начин се минимизирала улогата на здруженијата како граѓански организации и тие повеќе добивале карактер на квази-владини организации кои ја промовирале државната политика формулирана од страна на Сојузот на комунисти. Покрај со финансиските средства, власта влијаела и ја контролирала нивната работа и преку „личните сојузи“, формирани меѓу Сојузот на комунисти и организациите.

Во периодот од 1945 до 1990 година, во Македонија не може да се зборува за постоење на ТТ организации. Имајќи го во предвид централизираниот начин на креирање политики и носење одлуки како и еднопартискиот систем, постоењето и вклучувањето на независни истражувачки институти при носењето одлуки, практично било невозможно. Главна улога во креирањето политики имале комунистичката партија и Сојузот на комунисти. Тоа бил период кога се фаворизирало едноумито и секоја критичка мисла насочена против владата била соодветно казнувана. Со почетокот на транзицијата улогата и структурата на наследените организации беше преиспитана со оглед на тоа што старите структури не беа во можност да одговарат на новонастанатите состојби и потреби на граѓаните.

3.2. Граѓанскиот сектор во Република Македонија од осамостојувањето до денес

Со одделувањето од Југословенската држава и стекнувањето независност, за Македонија започна една нова ера. Процесот на транзиција кој следеше по осамостојувањето беше долг и макотрпен, проследен со многубројни промени, потреси и проблеми. Граѓанскиот сектор, исто така доживеа големи промени и започна да се адаптира на новонастанатата состојба предизвикана од транзицијата. Самиот концепт „граѓанско општество“, во почетниот период не беше доволно разбран од страна на пошироката јавност и постоеја дилеми во однос на неговото дефинирање. Воглавно овој концепт подразбираше невладини организации кои соработуваат со странски донатори. Во подоцнежниот период, концептот беше проширен преку воведување на термините „граѓанска организација“ и „здружение на граѓани“ како посеопфатни. Бројот на граѓански организации од осамостојувањето до денес, значително се зголемил од 4203 организации во 1990 година на 13 656 во 2014 година⁸⁶. Во овој сектор вработени се 1897 лица, што значи дека повеќето организации функционираат на волонтерска база.

Неколку фактори значително придонеле кон развојот на граѓанското општество по осамостојувањето⁸⁷:

⁸⁶ Огненовска Симона; Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество во Македонија 2014; стр. 18

⁸⁷ National human development report: Civil society in transition; Macedonia 1999; p. 17

- Нормативни/политички фактори: со усвојувањето на новиот Устав на државата, бил институционализиран и граѓанскиот сектор. Згора на тоа пошироката јавност ги перцепирала граѓанските организации како агенти кои ќе придонесат кон демократизација на општеството. Но сериозните предизвици со кои се соочила Македонија во првите години од независноста оствариле големо влијание врз демократската трансформација и развојот на невладиниот сектор. Еден од поголемите предизвици со кои се соочиле граѓанските организации веднаш по осамостојувањето било и вклучувањето на „глобалниот пазар“ и вмрежувањето со невладини организации од странство (особено заради признавањето на земјата и нејзиното вклучување во ОН).
- Символика: со цел да го надмине псевдо-државниот карактер на поранешните социјалистички организации како и да се прилагоди и да постигне компатибилност со западните модели, државата го редуцирала концептот „граѓанско општество“, кое се сведе главно на невладиниот сектор. При тоа голем број организации, движења и алијанси кои не биле формално регистрирани, биле исклучени од граѓанскиот сектор. Етикетирањето на организациите како „невладини“, стана нивен заштитен знак и тие се промовираа како агенти во градењето граѓанско општество, единствени кои во почетниот транзициски период успеаја да воспостават соработка со странски владини и невладини организации. Со прифаќањето на терминот „невладини“, организациите јасно се одделија и дистанцираа од владиниот сектор, насочувајќи го своето внимание кон меѓународната донаторска заедница. Слично на овој, беа инкорпорирани и често користени и термините „неполитички“ и „непрофитни“. Во првите транзициски години, за реформираните дојдешни комунисти, сеуште не бил целосно прифатлив концептот на граѓанско општество кое не толку одамна било критикувано и стигматизирано како буржоаско, капиталистичко и регресивно. Таквата перцепција, влијаеше врз односот на политичките елити и пошироката јавност кон граѓанското општество. Како резултат на тоа, граѓанските ентитети подолг период останаа надвор од тековите на јавните политики но и од дистрибуцијата на средства од државниот буџет.
- Макро-социоекономски фактори: долгата транзиција доведе до бројни социјални и економски нееднаквости. Државата и владејачките структури во овој период поседуваа монопол врз решавањето на социјалните, економските и политичките прашања. Од друга страна растеше недовербата на граѓаните во институциите и нивната способност за делување. Средната класа во текот на транзицијата значително се намали на сметка на растот на пониската класа а без постоење на средна класа, општеството не е во состојба да креира социјална база која би ја охрабрувала филантропијата. Општествените вредности кои се база за развој на граѓанските организации биле значително еродирани. Во вакви

услови, без интерна база за развој, граѓанското општество во Македонија можело да се развива само со поддршка од странски организации.

- Микро-економски фактори: опстојувањето и непреченото функционирање на организациите за време на транзицијата ја наметна потребата тие да изберат страна. На тој начин, повеќето беа етикетирани како „наши“ или „нивни“. Средствата кои ги добиваа при тоа, не беа распределувани во зависност од нивната програма или преку проценка на потребите туку во согласност со не/наклонетоста кон политичките структури. Дополнително, значаен фактор за обезбедување поддршка биле личните познанства, пријателства и врски меѓу раководните структури на организациите со владини претставници.

По осамостојувањето, во Р. Македонија никнуваат голем број организации чиј спектар на интерес е голем и опфаќа различни области како што се: владеење на правото, демократија, недискриминација, родова еднаквост, човекови права, транспарентност, маргинализирани групи, животна средина, уметност, култура, образование, земјоделство и сл. При тоа, во различни периоди, доминираат различни области: на почетокот на '90 тите најчесто се среќаваат организации кои се занимаваат со животна средина и родови прашања; за време на конфликтот се појавуваат бројни организации ориентирани кон социохуманитарни активности, меѓуетнични односи, човекови права, еднаквост и сл; додека во понатамошниот развој, акцентот се префрла на развојот на демократијата, владеење на правото, европски интеграции, вклучување на граѓаните во креирањето политики и сл. Покрај разликите во областите на делување, организациите се разликуваат и во поглед на опсегот на делување (така што може да оперираат на локално, регионално, национално или меѓународно ниво), нивната големина, персонал, буџет и др. При определувањето на областа во која ќе делуваат, организациите најчесто се раководат од актуелните потреби на граѓаните и општеството, расположливите можности за развој, но и преференците на потенцијалните донатори. Според истражувањето спроведено во 2010 година, за идентификување на најзначајните вредности за граѓаните⁸⁸ на прво место се човековите права (15,6%) по што следуваат: мир/ненасилство (15,4%), демократија (13,3%), владеење на правото (10,4%), почитување на човековиот живот (10%), толеранција (7,2%), еднаквост (6,9%) и др.

И покрај тоа што довербата на граѓаните во овој сектор се уште не е на многу високо ниво, забележителен е значителен напредок. Според едно истражување спроведено во текот на 2013 година, здруженијата и фондациите уживале доверба кај 59,3% од испитаниците⁸⁹. Со тоа, граѓанските организации се наоѓаат на второ место веднаш после црквите и верските заедници кои уживаат доверба кај 66,9% од населението. Помала доверба од нив уживаат стопанските комори (36,8%),

⁸⁸ Клековски Сашо, Кржаловски Александар, Стојанова Даниела: Македонски општествени вредности; стр.5

⁸⁹ Нурединоска Емина, Кржаловски Александар, Стојанова Даниела: Доверба во граѓанското општество, стр. 5; Скопје 2013 година

синдикатите (35,9%) и организациите на работодавачи (35,6%). Како најголеми поддржувачи на граѓанските организации се јавуваат студентите (77%). Македонското граѓанско општество може да се окарактеризира како умерено добро развиено, а како неговите предности се наведуваат соодветното ниво на организираност и практикувањето вредности⁹⁰.

3.3. Тинк тенк организациите во Македонија

Заради утврдување на состојбите во ТТ сферата во Р. Македонија, за потребите на овој труд и спроведување релевантно истражување кое ќе се однесува на ТТ организациите, беше изготвен анкетен прашалник кој беше доставен до сите ТТ-ови во земјата. Од вкупно 15 организации на колку што беше доставен, 13 одговорија. Покрај податоците добиени преку анкетните прашалници, при подготовката на овој труд се користени и податоци објавени на веб-страниците на организациите. Дополнително, за добивање целосна слика, спроведено е десктоп истражување на законската регулатива и останатите фактори кои влијаат врз функционирањето на ТТ-овите како и компарација меѓу организациите. Во наредните поглавја ќе бидат презентирани наодите од спроведеното истражување.

3.4. Општи карактеристики на тинк тенк организациите во Република Македонија

Имајќи го во предвид фактот што јавните политики директно влијаат врз граѓаните и општеството во целина, стремеж на секое демократско општество е инклузија на што повеќе стејкхолдери во процесот на нивна изработка. ТТ-овите како истражувачки организации кои се во можност да понудат креативни солүции на актуелните прашања, поседуваат голем но недоволно искористен капацитет при решавањето проблеми и креирањето политики. Нецелосното искористување на капацитетите влијае врз квалитетот на донесените одлуки, нивната имплементација и испораката на резултати од истите.

Во Република Македонија постојат и функционираат вкупно 15 ТТ организации. Имајќи ја во предвид големината на земјата и бројот на жители, бројниот биланс на ТТ-овите е сосем солиден. Кога станува збор за на бројноста на ТТ организации, Република Македонија не само што не заостанува зад останатите држави од регионот, туку и се наоѓа во предност во однос на некои земји. За споредба, во Словенија која по број на жители е слична на Р.М. постојат 19 ТТ-ови.

⁹⁰ Клековски Сашо, Стојанова Даниела, Јаковлеска Гонце, Нурединоска Емина: Долг пат до поголем граѓански ангажман, Скопје 2011 година

Држава	Број на жители	Број на тинк тенкови ⁹¹
Македонија	2 059 700	15
Србија	7 243 000	24
Црна Гора	703 000	4
Босна и Херцеговина	3 871 000	13
Словенија	2 061 000	19
Хрватска	4 284 000	10
Албанија	2 822 000	10
Бугарија	7 364 000	33
Грција	11 216 000	35

Табела. 3.2. Компарација на Р. Македонија со земјите од регионот и поранешна Југославија

-по број на тинк тенк организации и население-

Во останатите држави состојбата е следна: Хрватска иако има двојно повеќе жители од Македонија има 10 ТТ организации; Босна и Херцеговина е исто така побројна а со помал број ТТ-ови; во Србија која е повеќе од три пати побројна, функционираат 24 ТТ-ови; додека Црна Гора со три пати помалубројно население има четири пати помал број ТТ-ови.

ТТ организациите во Р. Македонија за прв пат се појавуваат во текот на '90 – тите години. Како најстари организации се јавуваат: Форум – Центар за стратегиски истражувања и документација⁹² – формиран во 1997 година; Социетас Цивилис - Институт за демократија⁹³ кој во 1999 година е формиран како Институт за демократија, солидарност и цивилно општество, за во 2005 година да биде пререгистриран во Институт за демократија - IDSCS и Евро-Балкан Институтот⁹⁴ кој е формиран во 1999 година како ТТ а во 2006 година се трансформира во универзитет.

Во текот на наредната деценија продолжува трендот на формирање нови ТТ-ови. Така, во 2002 година формирани се Македонски центар за европско образование⁹⁵

⁹¹ McGunn G. James: 2014 Global go to think tank index report; Think tanks and civil societies program, p. 55

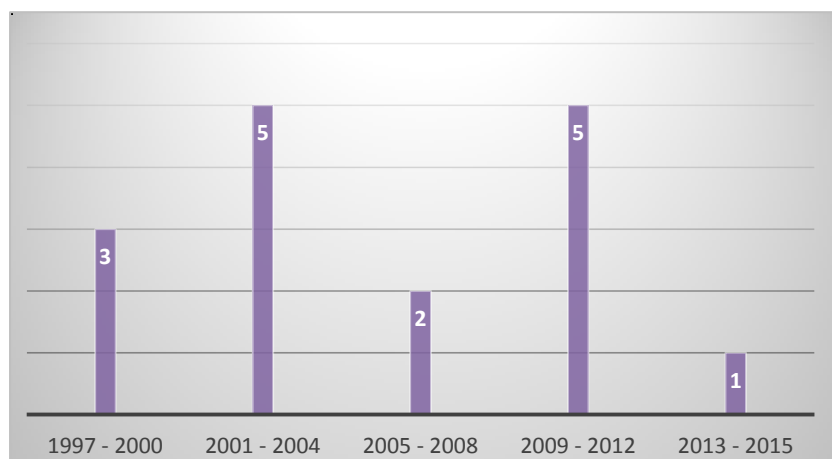
⁹² <http://forum-csrd.org.mk/>

⁹³ <http://www.idscs.org.mk/>

⁹⁴ <http://www.euba.edu.mk/>

⁹⁵ <http://mcet.org.mk/>

и Студиорум - Центар за регионални истражувања и соработка⁹⁶; во 2003 година се појавува и Центарот за економски анализи⁹⁷; 2004 година отпочнуваат со работа Центарот за истражување и креирање политики⁹⁸ и Реактор – Истражување во акција⁹⁹. Покрај наведените во овој период се појавуваат и Аналитика МК¹⁰⁰ (2005) и Институтот за економски стратегии и меѓународни односи - Охрид¹⁰¹ (2006). Карактеристично за овој период е појавата на неколку институти кои се декларираа како ТТ-ови но за разлика од останатите кои настојуваат да ја задржат својата неутралност од политичките партии, тие јасно се ориентираа кон левата односно десната политичка опција. Иако вакви ТТ-ови постојат во многу земји во светот а особено се карактеристични за Германија, тие претставуваа новина на сцената во нашата земја. Еден од нив е Институтот Прогрес¹⁰² кој се декларира како политички институт ориентиран кон промоција на социјалната демократија. На другиот крај пак се наоѓа Институтот Павел Шатев кој претставува десно ориентиран ТТ. Покрај нив, формиран беше и Институтот Демос кој се декларираше како независен ТТ, но дел од основачите беа окарактеризирани како блиски со одредени политички партии. Формирањето нови ТТ продолжи и во текот на последнава деценија: во 2011 година се формира ЕПИ – Институтот за европска политика¹⁰³; Асоцијацијата за економско истражување, застапување и донесување економски политики – Finance think¹⁰⁴, која како неформална група постои од 2011 година, а во 2012 година официјално се регистрира како ТТ додека пак во 2013 година се формира Институтот за истражување и европски студии.

Графикон 3.1. – Динамика на формирање тинк тенк организации во Р.М. во различни временски периоди

Сите македонски ТТ-ови може да се оквалификуваат како диверзифицирани, што значи спроведуваат истражувања во повеќе различни области. При тоа кај дел од

⁹⁶ <http://studiorum.org.mk/>

⁹⁷ <http://www.cea.org.mk/>

⁹⁸ <http://www.crpm.org.mk/>

⁹⁹ <http://www.reactor.org.mk/>

¹⁰⁰ <http://www.analyticamk.org/>

¹⁰¹ <http://oi.org.mk/>

¹⁰² <http://progres.org.mk/>

¹⁰³ <http://www.epi.org.mk/>

¹⁰⁴ <http://www.financethink.mk/>

нив, сферите на истражување се однесуваат на блиски и меѓусебно тесно поврзани области. Како најчести области на интерес и делување се јавуваат демократијата, владеењето на правото, европските интеграции и перспективи на државата како и повеќето економски политики (макро и микро економија, фискални политики и сл.). Покрај овие теми, се обработуваат и родовата еднаквост, младинските политики, урбаниот развој, миграции, енергетски политики, надворешна и безбедносна политика и сл. Како ТТ организации кои се диверзифицирани и кои обработуваат различни области може да се наведат (10):

- Социетас Цивилис – Институт за демократија: овој институт во својата мисија наведува дека „го истражува развојот на доброто управување, владеењето на правото и европските интеграции на Македонија. ИДСЦС има мисија да ја помогне граѓанската вклученост во носењето на одлуки и да ја зајакне партиципативната политичка култура.“
- Македонскиот центар за европско образование – кој до 2007 година функционираше како институт за обука, кога започна да делува како ТТ, е фокусиран кон европските интеграции на државата, демократијата и човековите права. Покрај тоа МЦЕО ја следи и искористеноста на европските фондови.
- Форум – Центар за стратески истражувања и демократија – овој ТТ својата истражувачка агенда ја насочува кон истражување на стратеските аспекти и креирање политички решенија за актуелни и иновативни национални, регионални и европски прашања. Како организација се стреми да има активна улога во зајакнувањето на цивилниот сектор и да го зголеми неговото влијание во формирањето и креирањето на националните политики насочени кон постигнување на неопходните стандарди за интеграција на земјата во ЕУ и НАТО. Покрај тоа овој ТТ нуди и поддршка на заедниците, олеснувајќи ги реформите во различни области на јавните служби.
- Студиорум – Центар за регионални истражувања и соработка кој своето работење го сконцентрира на три главни области: здравствени политики и менаџмент, човекови права и нови медиуми и општество.
- Центар за истражување и креирање политики: овој ТТ преку својата работа настојува да делува во повеќе области како што се: одржлив развој, човечки развој и родова еднаквост, ЕУ и меѓународни прашања, добро владеење, буџетски мониторинг, миграции и одлив на високообразовани кадри.
- Реактор – Истражување во акција: оваа организација се занимава со истражувања на следниве три полиња: родова еднаквост, младински политики и урбан развој.
- Аналитика – во своето работење овој ТТ инкорпорира шест програми: анализа на јавни политики и администрација; приближување и интеграција во ЕУ; енергетика и инфраструктура; надворешна и безбедносна политика и миграциони политики.

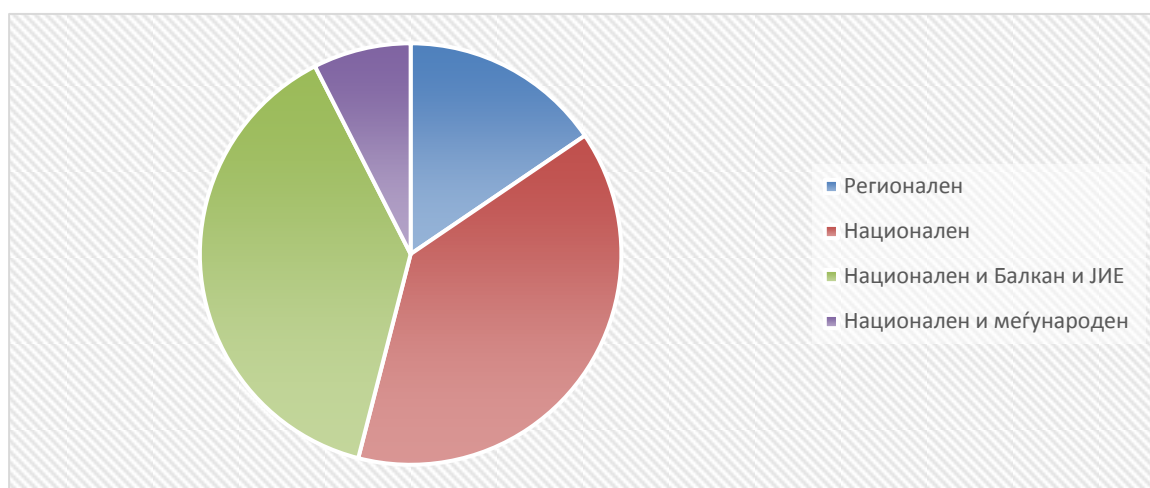
- Институтот за европска политика – овој институт својата истражувачка работа ја фокусира на неколку програми: следење на ИПА; демократија и владеење на правото; и пристапување во ЕУ – следење и застапување.
- Институт за истражување и европски студии – овој мултидисциплинарен институт истражува повеќе области: ЕУ право и политики; европски федерализам; регионална соработка; трансатлански односи; меѓународни односи, права и слободи; слободен пазар; следење на ИПА и сл.
- Институтот за општествени и хуманистички науки – оваа организација работи на повеќе полиња меѓу кои се: родови политики; меѓуетнички односи; демократија и сл.

Покрај наведените диверзифицирани организации, во продолжение се наведени уште 5 ТТ-ови кои своите истражувачки агенди ги фокусираат на повеќе различни аспекти на една област:

- Центар за економски анализи: самото име на оваа организација имплицира дека во нивниот фокус на работа се економските политики и анализи. Во рамките на своето делување, оваа организација ги истражува јавните финансии, макроекономијата и бизнис секторот.
- Институтот Охрид – овој институт своето работење исто така го фокусира врз економските политики и слободниот пазар. Негова цел е да делува како „watchdog“ кој ќе ги следи владините политики и нивната транспарентност и отчетност.
- Институтот Прогрес – кој својот фокус го насочува кон промоција на социјалната демократија, мерките за социјална држава и политичко образование.
- Институт Павел Шатев – кој спротивно на институтот Прогрес се декларира како десно ориентиран ТТ, фокусиран на истражување и промоција на конзервативизмот и традиционалните вредности.
- Асоцијацијата за економско истражување, застапување и донесување економски политики – Finance think - овој ТТ е ориентиран кон истражување на економските политики. При тоа во рамките на организацијата постојат три истражувачки програми: развојна економија; макро финансии и финансиски систем.

Во поглед на географската распространетост на ТТ-овите, може да се каже дека македонската истражувачка инфраструктура е високо централизирана. Имено, освен една организација стационирана во Битола, сите останати се лоцирани во главниот град - Скопје. Ваквата централизираност се должи пред се на фактот што метрополата претставува значаен административен, политички и финансиски центар на државата каде всушност се лоцирани сите институции.

Кога станува збор за географскиот делокруг на работа на ТТ - овите 53,8% делуваат на едно географско подрачје додека 46,2% оперираат во повеќе географски области. Најголем дел од ТТ организациите, односно околу 84,5% делуваат на национално ниво. Од нив, 45,5% оперираат исклучиво на национално ниво, исто толку изнесува процентот на организации кои истовремено делуваат и на национално ниво и во рамките на Балканот и ЈИЕ, додека 10% делуваат истовремено на национално ниво и во меѓународни рамки. Останатите 15,5%, делуваат на регионално ниво.

Графикон 3.2. – Приказ на распределеноста на организациите според географскиот делокруг во кој функционираат

Македонските организации не можат да се пофалат со висока транспарентност и отвореност кон јавноста, во поглед на изворите на средства, финансиските извештаи и сл. Речиси половина од организациите (7) воопшто немаат објавено извештаи за своето финансиско работење на актуелните веб страни. Во истражувањето насловено како Transparify¹⁰⁵, кое следи неколку индикатори за транспарентноста на ТТ-овите како што се донатори, проекти, извори и износи на средства, како и видливоста и лесната пристапност до овие информации на веб страните, само три македонски организации се оквалификувани како високо транспарентни и оценети со максимални пет ѕвездички: Реактор – Истражување во акција; Институт за европски политики - ЕПИ и Центарот за истражување и креирање политики - ЦРПМ. Од нив најголем напредок во однос на претходната година е забележан кај Институтот за европска политика, кој напредувал за плус три ѕвездички. Од останатите организации, на оваа листа со освоени само две ѕвездички се најдоа и: Аналитика; Центар за економски анализи; Студиорум (кај кој е забележано мало подобрување во однос на претходната година); Институтот за општествени и хуманистички науки; и Македонскиот центар за европско образование (кај оваа организација постои назадување во однос на претходната година).

¹⁰⁵ www.transparify.org – How transparent are think tanks about who funds them in 2015?

Како најдобро рангирана македонска организација според глобалниот извештај¹⁰⁶ кој го следи развојот на ТТ-овите во светски рамки е Центарот за истражување и креирање политики. Според овој извештај, ЦРПМ се наоѓа на 41-вата позиција од вкупно 55 организации од Централна и Источна Европа а воедно е и единствен македонски ТТ кој се најде на листата. Во споредба со претходната година, овој ТТ бележи напредок за три позиции. Во областа на образовните политики, од вкупно 55 организации од целиот свет, најдобро рангиран на 42-та позиција е Македонскиот центар за европско образование.

3.5. Анализа на опкружувањето и факторите кои влијаат врз тинк тенк организациите во Р.М.

ТТ-овите, како и останатите организации не функционираат во услови на вакуум. Напротив, нивното оперирање и развој во голема мера се условени како од специфичните карактеристики на самата организација, така и од надворешните фактори. Надворешните фактори се однесуваат на околината и опкружувањето во кое работат организациите. При тоа, тие може да делуваат овозможувачки и да го поттикнуваат растот и развојот на ТТ-овите или пак да го отежнуваат нивното работење.

Развојот на ТТ сферата во Р. Македонија, секако е условен и од специфичните околности кои се карактеристични за државата, законодавството, достапноста на финансиски и други ресурси, политичките елити и сл. ТТ организациите во своето функционирање, дополнително се соочуваат и со предизвикот на континуирано намалување на бројот на истражувачи. Тоа се должи пред сè на несоодветната формулираност на образовните политики кои не ја поттикнуваат научно-истражувачка работа и не продуцираат кадри кои брзо и ефективно би се вклучиле во истражувачките процеси. Покрај тоа евидентен е и недостатокот на истражувања и податоци, како и соодветна литература. Филантропијата исто така е слабо развиена и кај бизнис секторот скоро и да не постои свест за развивање и поддршка на овие организации.

Во продолжение се разгледуваат неколку фактори кои влијаат врз растот и развојот на организациите и ја олеснуваат или отежнуваат нивната одржливост.

3.5.1. Преглед на законската регулатива

Слободата и правото на здружување се загарантирани со Уставот на Р. Македонија. Првенствено, Законот за здруженија на граѓани и фондации беше донесен во 1998 година. Со него се уредува начинот и условите за формирање, регистрација и

¹⁰⁶ McGunn G. James; Think tanks and civil society program: 2014 Global go to think tank index report, p. 83, p.93

престанок со работа на граѓанските организации, каде се вбројуваат и ТТ-овите. Во текот на 2010 година се пристапи кон носење нов закон со кој се унапреди положбата на организациите од граѓанскиот сектор. Со овој Закон, се овозможува слободно здружување заради остварување на целите, дејностите и заштитата на правата, интересите и уверувањата. При тоа како новина се јавува можноста здруженијата да бидат основани од физички, правни, домашни или странски лица. Неформалното здружување како и вмрежувањето, не се санкционирани со законот, што дава можност организациите слободно да покренуваат неформални иницијативи и да се вмрежуваат со домашни и странски организации. Законот им гарантира на организациите дека ќе можат „слободно да ги искажуваат и промовираат своите ставови и мислења за прашања од нивен интерес, да поведуваат иницијативи и да учествуваат во градење на јавното мислење и креирањето на политиките“¹⁰⁷. Оваа одредба е од особено значење за ТТ организациите, бидејќи директно ги регулира нивните основи активности кои вклучуваат спроведување истражувања и анализи со кои би влијаеле врз креирањето политики и јавното мислење.

Во поглед на финансирањето, законодавецот понудил широк спектар извори кои организациите може да ги користат а кои опфаќаат¹⁰⁸: „членарина, основачки влогови, доброволни прилози, донации, подароци (во пари, добра, имотни права), завештанија, легати, дејности со кои се стекнува добивка, кирии и закупнини, како и приходи од инвестиции, дивиденди, камати, заеми и други приходи“. Евидентно во овој дел е дека согласно практиката на европските земји, организациите може да остваруваат приходи, кои потоа ќе ги наменат за развој и спроведување на предвидените цели утврдени во статутот на организацијата. Евентуалната добивка која ќе ја остварат, не може да биде распределена меѓу членството, вработените и сл. Оваа можност во текот на 2014 година ја искористиле само 23% од ТТ-овите кои изјавиле дека во текот на годината оствариле дополнителни приходи од други извори (директни економски активности, приходи од наемнини, дивиденди, камати и сл.).

ТТ –овите, средства може да добиваат и од буџетите на државата, општините и градот Скопје кои на своите веб страни треба да ги објават организациите кои добиле средства, додека пак организациите имаат обврска да достават финансиски и деловни извештаи до надлежните органи. Од друга страна, ТТ организациите може да добиваат и странска поддршка, како и средства од поединци и претпријатија.

Кога станува збор за одданочувањето, ТТ-овите не добиваат различен третман од останатите правни лица. Тоа значи дека не постојат посебни даночни олеснувања, кои би го поттикнале растот и развојот на овие организации и би значеле индиректна државна поддршка во насока на одржливост на граѓанскиот сектор. Особено големо оптоварување претставува обврската за плаќање персонален данок на доход за материјалните и патните трошоци кои настануваат како резултат на спроведувањето на

¹⁰⁷ Закон за здруженија и фондации (Службен весник на Република Македонија бр.52/2010 и 135/2011); Член 14

¹⁰⁸ Закон за здруженија и фондации (Службен весник на Република Македонија бр.52/2010 и 135/2011); Член 48

тековните активности на организацијата. За своите обврски, организациите одговараат со целиот свој имот и средства.

Одредбите кои директно го третираат и регулираат работењето на ТТ организациите се пропишани во рамките на Законот за здруженија и фондации. Овој закон дава соодветна рамка за развој која е доволно широка и која обезбедува можности за развој и унапредување на ТТ организациите. Со Законот за здруженија и фондации, се креира овозможувачка околина која нуди соодветни можности за оперирање на ТТ-овите и реализација на нивните зацртани цели. Од друга страна, евидентен е недостатокот на импулс во поглед на даночните одредби. Имено, изедначувајќи го приватниот со граѓанскиот сектор, ваквите законски решенија дополнително го оптеретуваат работењето на ТТ организациите и не нудат соодветни поволности за нивен развој. Во таа смисла, потребна е соодветна промена и адаптација на даночните политики како и прилагодување на актуелните кон добрите практики од западните држави, со што би се креирала даночна политика која ќе го поттикнува развојот на организациите од граѓанскиот сектор.

3.5.2. Политички фактори

Структурата и карактеристиките на политичките фактори се важна детерминанта за функционирањето на ТТ организациите. Различни земји во светот воспоставуваат различни политички системи. Досегашната практика покажа дека ТТ-овите имаат способност да се прилагодат на специфичните карактеристики на секој од нив и да делуваат релативно успешно во тие рамки. Сепак одредени системи нудат помалку влезни точки и можности за вклученост од други. Во општествата каде владите покажуваат одредено ниво на отпор кон независното мислење, постои помала можност за развој на ТТ секторот.

Република Македонија припаѓа на групата мешовити системи. Согласно Уставот, власта во државата е поделена на законодавна, извршна и судска. Собранието ја има законодавната власт, Владата и Претседателот на државата - извршната, додека судската власт припаѓа на судовите. Собранието, како носител на законодавната власт, работи на седници на кои ги носи законите, додека во негови рамки делуваат повеќе работни тела кои ги разгледуваат различните предлози за усвојување закони и нацрт-закони.

Најчесто како предлагач на закони се јавува Владата. Покрај неа, право да предлагаат закони имаат и пратениците како и група од најмалку 10 000 граѓани. Од друга страна пак, иницијатива за донесување одреден закон може да произлезе од било кој граѓанин, група граѓани, институции, здруженија, фондации и сл. Наведените категории, иницијативите може да ги достават до било кој од овластените предлагачи.

Можноста да иницираат усвојување закон, како и предлагањето драфт измени и дополнувања на закони, во текот на изминатата година ја искористиле 30,7% од организациите, кои како иницијатори се јавиле 1-15 пати, додека останатите 69,3% ниту еднаш не превзеле таква иницијатива и не поднеле таков тип предлози.

Фазите на подготвување и анализа на политиките и законите се регулирани со: Деловникот за работа на Владата на Република Македонија¹⁰⁹, Прирачникот за креирање политики¹¹⁰ изготвен од страна на Генералниот секретаријат и во трите методологии усвоени од Владата: Методологија за анализа на политиките и координацијата¹¹¹ каде се дефинирани основните начела при креирањето политики; Методологија за проценка на влијанието на регулативата¹¹² каде се утврдени фазите за проценка на влијанието на политиките и Методологијата за стратешко планирање и подготвување на годишната програма за работа на Владата¹¹³.

ТТ организациите може да се вклучат во процесот на креирање политики на неколку начини:

- Доколку за одредено прашање за кое се отвора дискусија, организациите веќе имаат подготвено и спроведено истражување, може да се вклучат преку генералниот секретаријат: ТТ-овите и останатите организации од граѓанскиот сектор, преку овој орган може да остварат комуникација со Владата и да дадат свое мислење и придонес при креирањето политики. Во Законот за Владата на Република Македонија во член 22 стои: „По покана на претседателот на Владата, заради учество во расправата и давање мислења и предлози по прашањата за кои се повикани на седниците на Владата, без право на одлучување, можат да присуствуваат директори кои раковојат со други органи на државната управа и управните организации, како и претставници на јавни претпријатија, здруженија на граѓани и фондации, установи и други правни лица¹¹⁴“.

¹⁰⁹ Деловник за работа на Владата на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија бр. 36/2008)

¹¹⁰ Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија: Прирачник за креирање политики

¹¹¹ Методологија за анализа на политиките и координацијата (Службен весник на Република Македонија бр. 52/2006)

¹¹² Методологија за проценка на влијанието на регулативата (Службен весник на Република Македонија бр. 37/2008)

¹¹³ Методологија за стратешко планирање и подготвување на годишната програма за работа на Владата (Службен весник на Република Македонија бр. 124/2008)

¹¹⁴ Закон за Владата на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија бр. 59/2000) Член 22

Графикон 3.4. – Партиципација на ТТ-овите на владини седници

Соработката меѓу владата и ТТ секторот на ова поле се уште се наоѓа на релативно ниско ниво и потребен е поголем ангажман во насока на зголемување на таа соработка. Тоа од причина што во текот на 2014 година, дури 84,6 % од ТТ организациите не зеле учество на ниту една владина седница. Овој висок процент укажува на затвореност на процесот и неискористување на можностите кои ги нуди експертизата која произлегува од ТТ секторот. Во текот на овој период, само една организација навела дека присуствувала на 1-15 владини седници а една одбила да одговори на ова

прашање.

- Друг начин преку кој ТТ-овите може да учествуваат и влијаат врз процесот на креирање политики е преку вклучување во работните групи или консултациите кои ги организираат органите на државната управа. Согласно Законот за организација и работа на органите на државната управа, во член 10 стои¹¹⁵: Органите на државната управа при подготвувањето на законите и другите прописи од својата надлежност обезбедуваат консултации со граѓаните преку:
 - 1) Јавно објавување на видот, содржината и роковите за донесување на законите и други прописи;
 - 2) Организирање јавни трибини и
 - 3) Прибавување мислења од заинтересираните здруженија на граѓани и други правни лица и слично.

Партиципацијата на ТТ организациите во јавните расправи/трибини организирани од страна на органите на државната управа во текот на 2014 година е на релативно високо ниво. Имено, вкупно речиси 77% од организациите присуствувале и зеле учество на настан од ваков тип организиран од страна на државни

Графикон 3.5. - Учество на тинк-тенк организациите на јавни расправи/трибини

¹¹⁵ Закон за организација и работа на органите на државната управа (Службен весник на Република Македонија бр. 58/2000) Член 10

органи. Од вкупниот број организации, 69% учествувале на ваков настан 1-5 пати, 8 % повеќе од 5 пати и 23 % ниту еднаш.

Учеството во работни групи при изготвување закони/стратегии заедно со претставници на органите на државната управа исто така придонесува кон зголемување на влијанието на ТТ-овите и вклучување на нивните предлози во конечната верзија на документите. Во текот на 2014 година, 46% од ТТ организациите зеле учество во работна група. Но, сеуште останува фактот дека поголемиот дел од ТТ организациите, ниту еднаш не биле вклучени во ваква активност.

- Во голем број земји е воспоставена практика Владата и органите на државната управа, пред или по усвојувањето одредена политика, закон или стратегија да ангажираат ТТ организации кои би спровеле анализи и истражувања во конкретната област или пак би го оцениле спроведувањето и ефектите од истите. Овој ангажман им дава дополнителна влезна точка на ТТ организациите.

Ваквата практика во Република Македонија е се уште недоволно распространета.

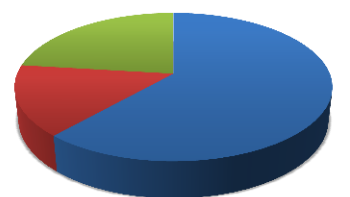

Креаторите на политики недоволно ги искористуваат можностите за спроведување истражувања и анализи кои ги нудат ТТ организациите. Во текот на 2014 година, помалку од 1/3 од организациите (4) биле ангажирани од страна на орган на државната управа заради подготовка на анализа/истражување/стратегии. Останатите 69 % ниту еднаш не добиле ангажман од таков тип.

Македонскиот модел иако нуди неколку влезни точки за ТТ-овите во процесот на креирање политики: во фазата на планирање, имплементација и оценување на политиките, сепак нивната вклученост

е на релативно ниско ниво. Инволвираноста на ТТ организациите, дава можност за остварување одредено влијание врз насоката во која ќе се развива конкретната политика, изработка на поквалитетни решенија, унапредување на крајните резултати а подразбира и однос на соработка.

Графикон 3.8. - Мониторинг врз работата на јавни/државни институции

■ Спроведен мониторинг 1-15 пати
 ■ Спроведен мониторинг над 15 пати
 ■ Не спровеле мониторинг

Македонските ТТ организации во текот на 2014 година најголема инволвираност покажале на полето на следење односно мониторинг врз работењето на државните/јавните институции. Во овој период околу 61,5% од организациите спровеле мониторинг врз државни/јавни институции 1-15 пати, 15,5 % - повеќе од 15 пати, додека 23% ниту еднаш не спровеле мониторинг.

Политичките партии обезбедуваат политички плурализам во

општеството и имаат значајна улога за развојот на демократијата. Тие исто така придонесуваат за зголемување односно намалување на можноста на ТТ организациите за влијание врз јавните политики. Општествата кои се карактеризираат со слаби политички партии нудат поголема можност за вклучување на ТТ-овите во политичките процеси. Бројот на политички партии во Република Македонија е висок, но моќта воглавно се распределува меѓу двете најголеми партии од македонскиот блок и две од албанскиот блок. Имајќи ги во предвид карактеристиките на македонските политички партии (членство, лојалност, строга партиска хиерархија, култура и сл.), може да се констатира дека во земјава постојат силни политички партии кои дополнително ги отежнуваат напорите на ТТ-овите за насочување на јавните политики.

Соработката меѓу ТТ организациите и политичките партии е возможна особено во делот на подготовка на програми и стратегии за настап пред јавноста и освојување на симпатиите на гласачите. За жал, таа речиси изостанува. Политичките партии скоро и да не ги ползуваат придобивките од анализите и истражувањата на експертите во своето делување. Во текот на изминатата година само две ТТ организации биле ангажирана во подготовката на програма/стратегија за политичка партија. Останатите 11 организации ниту еднаш не добиле ваков ангажман.

Во поглед на политичките права и граѓански слободи, според истражувањето спроведено од страна на Freedom House¹¹⁶, Република Македонија е оценета со оценка 3, што означува делумно слободна земја¹¹⁷. Политичките права и граѓанските слободи

¹¹⁶ Freedom House; The democratic leadership gap: Freedom in the world in 2014; p. 20

¹¹⁷ Оценките се движат од 1 до 7, каде 1 означува најголеми слободи а 7 значи најмалку слободни. И во делот на политички права и во делот на граѓански слободи, Р.Македонија е оценета со 3. Политичките

исто така имаат влијание врз можноста на ТТ организациите за вклучување во процесот на креирање јавни политики. Колку во земјата има повисоко ниво на слободи и права, толку поповолни се можностите за развој и влијание.

3.5.3. *Достапност на финансиска поддршка*

И покрај воочената експанзијата на пазарот на идеи и веќе стекнатата легитимност, ТТ организациите имаат потреба од финансиски средства за реализација на нивните програми. Голем дел од нив, се наоѓаат на границата на одржливост и оперираат со минимум средства. Но, доколку организацијата цели кон постигнување одржливост, видливост и влијание неопходна е потребата од финансиска стабилност и поддршка. Голем поттик за растот и развојот на македонските ТТ-ови дадоа меѓународните организации и програми иницирани од западните земји. Оваа поддршка најчесто е изразена преку финансирање одредени проектни активности, институционални грантови и средства за спроведување конкретни програми. Финансирањето на одредени програми и проекти, ги натера ТТ организациите да ги прилагодат своите истражувачки агенди и да се адаптираат на потребите на надворешните донатори. Тоа во одредена мера фрли сомнеж врз кредибилитетот и објективноста на истражувањата, како и препораките за јавни политики. Средствата кои ТТ-овите ги добиваа како поддршка од странски донатори со текот на времето, растеа. Но, како што земјата се развиваше, дел од меѓународните донатори се повлекоа или најавија свое повлекување. Како резултат на таквото намалување на достапните средства, организациите кои нема да успејат да обезбедат одржливи извори на средства, ризикуваат да се најдат во незавидна положба и да немаат доволно средства за финансирање на своите активности.

Во текот на 2014 година, 61,5% од организациите имале комбиниран буџет составен и од домашни и од странски извори на средства, додека 38,5% од ТТ-овите средства за работа обезбедиле исклучиво од странски извори. Фактот што буџетите на сите организации без исклучок, вклучуваат странски извори на средства говори за значењето кое надворешните донатори го

права се оценуваат врз основа на 3 фактори: изборен процес; политички плурализам и партиципација и функционирање на Владата. Граѓанските слободни се базираат на 4 фактори: слобода на изразување и верување; право на здружување и организирање; владеење на правото; лична автономија и индивидуални права.

имаат за развојот на ТТ сферата во државава. Средствата добиени од странски извори, ТТ-овите ги добиваат во форма на грантови за имплементирање конкретни проекти. При тоа сите организации навеле дека во текот на 2014 година добиле грант од странска организација и тоа најмалку еден а најмногу шест грантови по организација.

Во поглед на можностите за обезбедување финансиски средства од домашни извори, Република Македонија, не може да се пофали со развиена филантропија и филантропска култура и традиција. Со усвојувањето на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности¹¹⁸ во 2006 година, се овозможи приватниот сектор и индивидуалците да добиваат даночни олеснувања доколку спонзорираат или донираат во областите кои се од јавен интерес. Оваа одредба беше усвоена со цел да даде поттик за развој на филантропијата. Од друга страна значајна е и за развојот на граѓанскиот сектор, вклучувајќи ги тука и ТТ организациите, како директно засегнати од истата. Со воспоставувањето на Националното координативно тело за општествена одговорност на претпријатијата во 2007 година, овој концепт започна да се промовира и развива. Ова тело претставува фокусна точка за активностите насочени кон промоција на општествената одговорност и тело кое ги координира различните сектори вклучени во општествената одговорност. Но, спроведените анализи на законот покажаа дека административните процедури за реализирање на даночните олеснувања се премногу обемни и комплицирани што доведува до оптоварување на давателите и корисниците на законот. Дополнително, ресорните министерства при определувањето што е јавен интерес, не ги користат пошироките дефиниции кои ги дава законот¹¹⁹. Како резултат на тоа се отежнува развојот на филантропијата. Иако постојат фирми во кои се развиваат програми за општествена одговорност, сепак таквата практика останува повеќе исклучок отколку правило. Организациите пак, средствата кои ги добиваат најчесто ги користат како краткорочна поддршка¹²⁰.

Слабата развиеност на филантропскиот сектор се потврдува и преку спроведеното истражување, во кое освен две организации кои навеле дека во текот на 2014 година добиле средства од поединци, сите останати одговориле дека не добиваат финансиски средства од претпријатија или поединци.

Покрај надворешните донатори и корпоративната филантропија, ТТ организациите како составен дел на граѓанскиот сектор, може да добиваат финансиски средства од државата. Основицата за добивање буџетски средства е регулирана во повеќе закони и подзаконски акти на органите на државната управа во соодветните области: Законот за здруженија и фондации, Законот за извршување на буџетот на Република Македонија; Одлуката за критериумите и постапката за распределба на

¹¹⁸ Закон за донации и спонзорства во јавните дејности (Службен весник бр. 47/2006; 86/2008; 51/2011)

¹¹⁹ Кусиникова Никица, Хаџи-Мицева Еванс Катерина, Николов Александар: Анализа на спроведувањето на законот за донации и спонзорства во јавните дејности: 2007 – 2011; Здружение Конект и Европски центар за непрофитно право

¹²⁰ Кусиникова Никица: Односите меѓу деловниот сектор и граѓанското општество/општествената одговорност на претпријатијата. Граѓански практики бр. 13; Перцепција на влијанието на граѓанските организации и околината во која дејствуваат тие. – Македонски центар за меѓународна соработка

финансиските средства за здруженија и фондации од буџетот на Република Македонија (која се обновува секоја година); Кодексот на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации; Програмата за финансирање програмски активности на здруженија и фондации (која исто така се обновува секоја година). Организациите воглавно добиваат средства за спроведување проектни активности, додека институционалната поддршка изостанува. Секоја година од буџетот се издвојуваат средства за невладините организации (ставка 463), кои во 2014 година изнесуваа 236 534 000 денари¹²¹. Финансиската поддршка која организациите ја добиваат од владата е на ниско ниво¹²². Покрај тоа, иако постои Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации¹²³ каде се регулира начинот на распределба, органите на државната управа не се придржуваат кон истиот со што често во прашање се доведува и транспарентноста на постапката¹²⁴. Покрај финансиската, ТТ организациите може да добиваат и нефинансиска поддршка од органите на државната управа. Повеќето организации не се информирани за постоењето ваква можност. Нефинансиската поддршка се изразува преку доделување сали, компјутери, проектори за одржување состаноци и сл.

Финансирањето од средства доделени од државата е значително помалку застапено во однос на финансирањето од странски извори. Имено само три организации во текот на 2014 година добиле грант (еден) од државни извори, 6 организации воопшто и не аплицирале на повиците, додека 4 организации иако поднеле апликации биле одбиени.

Македонските ТТ организации во поглед на буџетот, доколку се споредуваат со ТТ-овите во ЕУ и западните држави може да се окарактеризираат како мали. Но, имајќи го во предвид степенот на развој на државата и нејзината големина, во спроведеното истражување, ТТ-овите согласно буџетот со кој располагаа во текот на 2014 година беа категоризирани во една од трите групи:

- мали со буџет до 5 000 000 мкд. – 38,5%;
- средни со буџет од 5 000 000 мкд до 15 000 000 мкд – 30,7%; и

¹²¹ Буџет на Република Македонија за 2014 година, (Службен весник бр. 180/2013)

¹²² Огненовска Симона, Ѓузелов Борјан: Огледало на Владата: Учество на јавноста во процесите на подготовка на закони; Македонски центар за меѓународна соработка, 2014

¹²³ Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации (Службен весник бр. 130/07)

¹²⁴ Нурединоска Емина, Огненовска Симона: Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанскиот сектор во Македонија; Македонски центар за меѓународна соработка

- големи со буџет над 15 000 000 мкд – 23% од организациите¹²⁵

Графикон 3.11 - Висина на буџет на тинк тенк организациите

3.5.4. Слобода на изразување и медиумски слободи

Отвореноста на општествата предизвикува и раст на пазарот на идеи. Тоа придонесува кон генерирање цел спектар различни ставови чии креатори континуирано се обидуваат да ги издигнат високо на политичките агенди. Развојот на демократијата и демократската мисла не може да се реализира доколку во општеството не постои можност за слободно изразување и информирање. Правото на слободно изразување е загарантирано со Уставот на Република Македонија. Во член 16 од Уставот стои: Се гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата. Се гарантира слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање институции за јавно информирање¹²⁶. Издигнувањето на оваа слобода на ниво на уставно начело е од особена важност за функционирањето на ТТ организациите, особено во случаи кога имаат критички став кон одредена јавна политики усвоена од страна на власта. Од друга страна, во истиот член од Уставот се гарантира и слободниот пристап до информациите, слободата на примање и пренесување информации¹²⁷. Оваа одредба обезбедува дека пошироката јавност ќе има можност да биде информирана и да слушне различни мислења во поглед на одредени законски решенија. Цензурата во македонското законодавство е строго забранета. Покрај тоа можноста за слободно изразување и информирање е изразена и во Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета¹²⁸, кој со цел унапредување на демократијата е усогласен со европската пракса. Во поглед на

¹²⁵ Една организација одби да одговори на ова прашање.

¹²⁶ Член 16, Устав на Република Македонија (Службен весник бр. 59/2000)

¹²⁷ Член 16, Устав на Република Македонија (Службен весник бр. 59/2000)

¹²⁸ Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета (Службен весник бр. 143/2012)

медиумските слободи, Република Македонија спаѓа во групата делумно слободни држави¹²⁹, според истражувањето спроведено од Freedom House во 2014 година.

Основната улога на ТТ-овите е спроведување анализи и истражувања и на тој начин влијание врз текот на јавните политики односно врз политичките чинители. Но, покрај тоа, ТТ организациите делуваат и како едукатори и информатори на пошироката јавност, преку објавување на наодите од нивните истражувања. Дисеминацијата на нивните истражувања, појавувањето во медиумите и јавноста се од големо значење за ТТ-овите. Постоенењето одредби кои ја гарантираат слободата на говор и на информирање, им дава на ТТ организациите правна сигурност дека нема да бидат повикани на одговорност за искажаните ставови и мислења. Во услови на одредени рестрикции во поглед на слободниот говор, изразување и информирање, овие организации не би биле во можност слободно и без страв од последици да ги презентираат наодите од истражувањата и да ја спроведуваат сопствената агенда. Сепак и покрај постоењето на вакви одредби во Уставот и Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета и понатаму останува реална можноста за вршење притисоци врз ТТ организациите. Таквата опасност е особено изразена во случај кога се прикажуваат наоди од истражувања кои не се во полза на спроведените политики на тековната владејачка гарнитура. Дополнително, можни се и други начини на бојкотирање на работата на ТТ организациите: преку неодговарање на доставените анкетни прашалници, неприсуствување на настаните кои ги организира конкретната организација, јавни осуди и сл.

Графикон 3.12 - Подложеност на притисок заради критицизам

ТТ организациите како резултат на спроведените истражувања и анализи, често се наоѓаат во ситуација да бидат критички настроени кон одредени политики, закони, стратегии и сл. Преку искажувањето и промовирањето на своите ставови и гледишта ТТ-овите често може да ги освојат симпатиите на одредена група или пак да се здобијат со политички противници и

статус на неподобни и непожелни организации. Иако правото на слободно изразување е загарантирано со закон, критицизмот во одредени случаи може да доведе до негативни последици по самата организација. Тие може да бидат изразени во форма на дискредитација, притисоци, блокади и сл. Најголем дел од македонските организации (69%) навеле дека ниту еднаш не биле изложени на притисок заради изнесените наоди од истражување/анализа или критички говор. Околу 15% само еднаш се соочиле со

¹²⁹ https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2014/macedonia#.VRmgL_yUeSo

притисок, една организација изјавила дека била подложена на притисок во повеќе наврати (над 10 пати), додека една одбила да одговори на ова прашање.

Слична е ситуацијата и кога станува збор за бојкот од страна на државни/јавни институции. Со бојкот, изразен преку неприсуство на настани, неодговарање на дописи/анкети и сл. се соочиле 38,5% од ТТ-овите. Од нив една организација имала само едно такво искуство а 4 во повеќе наврати. Околу 53,8% од организациите никогаш не биле бојкотирани а една одбила да одговори.

Графикон 3.13 - Бојкотирање заради критицизам

3.6. Улогата на тинк тенк организациите во процесот на креирање јавни политики во Р.М.

Реформските процеси кои се случуваат во голем број држави се секогаш проследени со одредено ниво на отпор од страна на граѓаните. При тоа државите наидуваат на потешкотии во спроведувањето без оглед на воспоставениот политички систем а тоа особено се однесува на релативно новите демократии и државите кои немаат вкоренета традиција на институционална независност, отчетност, плурализам и граѓанско општество. Во вакви услови постои опасност одлуките да бидат донесени без поширока општествена дебата и мобилизација на мислења, а ефектите од конкретната политика да служат само на краткорочните интереси на политичката структура на власт. Ваквата опасност е релативно помала во развиените демократски држави, каде политиките се усвојуваат по претходно спроведени опсежни анализи во високо транспарентна постапка и каде политичките елити практикуваат отчетност пред јавноста.

Имајќи го во предвид отпорот кој често се јавува во услови на реформски процеси и важноста од зачувувањето на демократскиот курс, неопходно е воспоставување соодветни инструменти за промовирање на промените. ТТ-овите во досегашната пракса се покажа како успешна алатка. Овие организации кои институтираат на добро информирани јавни политики, базирани на претходни темелни истражувања поткрепени со научни аргументи, настојуваат да се позиционираат високо на листата стејкхолдери и со тоа да обезбедат вклученост во процесите на креирање, имплементација и следење на јавните политики.

ТТ-овите во рамките на политичките процеси играат различни улоги кои подразбираат: генерање алтернативни политички решенија; градење експертски мрежи за соработка; подигнување на јавната свест во врска со одредени домашни и меѓународни прашања; влијание врз пошироката јавно-политичка агенда која се спроведува од страна на владите; едуцирање на идните креатори на политики, истражувачи и сл.

Влијанието кое ТТ организациите го остваруваат врз креаторите на јавните политики е тешко мерливо. Дел од методолошките алатки кои при тоа се користат не можат да бидат квантифицирани и соодветно изразени. Покрај тоа, врз усвојувањето одредена јавна политика влијаат голем број фактори. Во продолжение се дадени неколку параметри кои соодветно придонесуваат за зголемување односно намалување на можностите на ТТ организациите за влијание врз јавните политики.

3.6.1. Персонал

Секоја организација има потреба од соодветно квалификуван персонал кој ќе биде во можност успешно да ги оствари поставените цели. Важноста на човечките ресурси е особено изразена кај ТТ организациите бидејќи претставува основен предуслов за нивна одржливост и раст. Ангажирањето истражувачи со соодветни квалификации за ТТ-овите е фундаментално заради обезбедување квалитетни анализи, изработка на соодветни стратегии, лобирање, контакти со донатори, едуцирање на

пошироката јавност, следење на имплементацијата на одредени политики и сл. Во таа насока, ТТ-овите неопходно е да се стремат кон привлекување и задржување на соодветно квалификувани вработени со голем ентузијазам.

Со цел да излезат во пресрет на се поголемата побарувачка за истражувања, анализи и консултации, организациите треба да ги подобрат сопствените капацитети за давање услуги. Покрај тоа, како што се зголемува обемот на активностите кои

ги реализира организацијата се зголемува и бројот на вработени. Карактеристично за ТТ организациите е што често во нив покрај редовно вработените лица, се ангажираат и гостински истражувачи/консултанти. Во таа смисла од голема важност е соодветниот тим билдинг и создавањето кохезија во тимот. Покрај нив, многу често во ТТ организациите се ангажираат и практиканти/волонтери кои на тој начин стекнуваат искуство и се обучуваат, станувајќи потенцијални идни истражувачи и аналитичари.

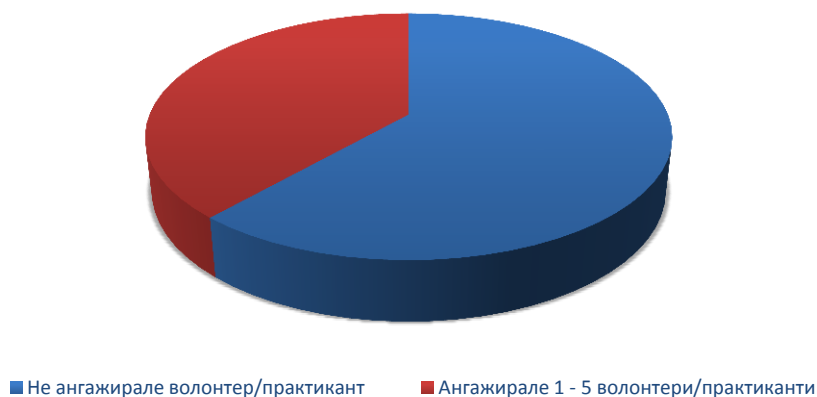
Кога станува збор за македонските ТТ-ови, во поглед на бројноста на персоналот, во споредба со организациите кои работат во западноевропските држави, може да бидат вброени во групата на мали организации. Имено околу 54 % од ТТ организациите имаат 1 – 5 вработени, додека околу 38 % вработуваат 6 – 15 лица. Само една организација нема ниту едно постојано вработено

лице. Речиси сите организации покрај редовно вработените лица, ангажираат и гостински истражувачи и консултанти. Во текот на 2014 година, 69 % од ТТ-овите навеле дека привремено ангажирале 1-5 лица, 15 % од организациите ангажирале 6-15 лица, 8% привремено ангажирале над 15 лица а исто толку воопшто не ангажирале надворешни консултанти. Спротивно на практиката на привремено ангажирање вработени, се чини дека македонските ТТ-ови помалку се одлучуваат во својот тим да вклучат волонтери или практиканти. Вкупно 8 организации навеле дека во текот на изминатата година не ангажирале ниту еден волонтер/практикант, додека останатите 5 имале 1 до 5 волонтери.

Графикон 3.15 - Број на привремено ангажирани лица

Графикон 3.16 - Број на ангажирани волонтери/практиканти

Степенот на образовна подготовка на персоналот варира од една до друга организација. Најголем дел од вработените во ТТ организациите поседуваат магистерски дипломи – 46% , по нив следуваат лицата со ВСС – 40% а најмалку има вработени со докторат – 13% и друго – 1%.

3.6.2. *Јавни трибини, тркалезни маси, панел дискусии, семинари и конференции*

Обезбедувањето платформа за дискусии и размена на мислења, како и одржувањето јавни дебати, предизвикува унапредување на процесот на креирање политики и донесување одлуки како и демократизација и рационализација на политичкиот процес.

ТТ организациите откако ќе ја таргетираат својата целна група, континуирано се обидуваат да обезбедат нивна партиципативност преку широк спектар предавања, семинари, конференции, состаноци, индивидуални или групни брифинзи и сл.

Препознавајќи го значењето на инклузијата на таргет групите и нивното партиципирање и едуцирање во поглед на спроведените анализи и истражувања, македонските организации редовно организираат настани како што се: конференции, тркалезни маси, јавни трибини, семинари, јавни дискусии и сл. Високи 92% од ТТ-овите во текот на 2014 година, организирале од 1 до 15 вакви настани а 8% од организациите над 15. Тоа укажува на фактот дека степенот на партиципативност на

стејкхолдерите и таргет групите кај македонските ТТ-ови е релативно висок.

3.6.3. Анализи, истражувања, публикации

Наодите од спроведените истражувања и анализи, ТТ организациите често ги преточуваат во соодветни публикации. При тоа забележителен е трендот на објавување мултимедијални публикации. Се поголем е и бројот на организации кои секоја година објавуваат сопствени брошури, њуслетери и други информативни изданија, преку кои ја информираат пошироката јавност за реализираните активности во текот на изминатиот период.

Една од најзначајните алатки на ТТ-овите за промоција на нивните цели и активности се веб страните. Речиси сите организации имаат сопствени веб страни на кои објавуваат широк спектар информации и преку кои настојуваат да ја доближат својата работа до пошироката јавност. Информациите на веб страните вклучуваат извештаи од конференции, семинари, работилници, анализи, истражувања, трудови, коментари, говори, информации за идни настани и сл. Покрај тоа, често на веб страните се објавуваат и податоци за тимот кој работи, нивните биографии,

организациската структура, контакт информации и сл. Македонските ТТ организации ги следат трендовите на спроведување анализи и истражувања на различни теми и нивно публикување. Околу 84,5% од организациите во текот на 2014 година спровеле 1 – 15 истражувања на различни теми кои потоа биле публикувани во различни форми: трудови, извештаи, коментари и сл. Кај останатите 15,5 % од

организациите бројот на спроведени и објавени анализи и истражувања изнесувал над 15. Покрај тоа, се поевидентно е применувањето на позитивната практика на ангажирање/соработка на странски експерти од областа, при спроведувањето истражувања/анализи: 61,5 % од нив ангажирале 1 до 15 странски соработници, 30,5 % не вклучиле странски експерти а 8 % соработувале со над 15 странски истражувачи.

3.6.4. Присуство во медиуми

За ТТ организациите е од големо значење да бидат присутни во медиумите. На тој начин тие добиваат широк форум на различни мислења, го зголемуваат сопственото реноме и ги промовираат сопствените гледишта. Вработените во ТТ организациите често се цитираат од страна на медиумите и се појавуваат во различни ТВ и радио програми и емисии.

Истражувачите кои работат во ТТ организациите, редовно ги објавуваат своите наоди и трудови преку различни медиуми. Во голем број од печатените и електронските медиуми постојат посебни делови кои се посветени на политичките прашања и текови, каде експертите може да се приклучат на дебатите и да дадат свој придонес. Покрај тоа, не ретко експертите од ТТ организациите редовно објавуваат свои колумни во дневните печатени весници.

Присуството во медиумите, е од големо значење за секоја ТТ организација. На тој начин таа се промовира себеси и гледиштата кои ги застапува а добива и можност за зголемување на сопствената улога и влијание врз креаторите на политики. Македонските ТТ организации во текот на 2014 година биле често присутни во медиумите. Речиси 54 % од организациите имале повеќе од 15 настапи, додека останатите 46 % од 1 до 15. ТТ-овите се појавувале во различни медиуми: печатени, интернет, ТВ и радио а присуството е изразено на различни начини: преку

гостувања во емисии, дебати, давање интервјуа, пишување коментари и сл.

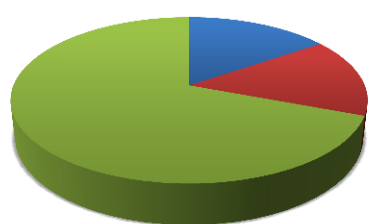
3.6.5. Вмрежување на тинк тенковите

Вмрежувањето и соработката преставуваат активности кои на организациите им овозможуваат поголемо ползување на нивните предности. Соработката се реализира како меѓу самите нив, така и со останатите стејкхолдери (универзитетски истражувачки центри, други граѓански организации и сл.).

Вмрежувањето овозможува поврзување и поголеми можности за развој. Воспоставувањето долгорочни врски им носат на организациите бројни заеднички придобивки, креирање можност за споделување на знаењето како и зголемување на влијанието. Придобивките од вмрежувањето се повеќестрани и вклучуваат:

- *Споделување информации:* вмрежувањето овозможува интензивна комуникација меѓу различните групи кои меѓусебно споделуваат информации и добиваат фидбек. Дискусиите овозможуваат проширување на визиите, перспективите како и споделување на најдобрите практики.
- *Поврзување:* организациите често спроведуваат активности за кои се потребни партнери и заеднички ангажман со други организации. Вмрежувањето нуди можност за полесно наоѓање партнери и воспоставување соработка.
- *Промоција:* вмрежувањето овозможува промовирање на истражувачите како и на самата организација. Покрај тоа, придонесува и кон привлекување квалитетен кадар и поширока дисеминација на наодите од спроведените истражувања и анализи.
- *Кредибилитет:* унапредувањето на репутацијата и обезбедувањето поголема поддршка се исто така бенефити на вмрежувањето.

Графикон 3.22 - Неформално вмрежување

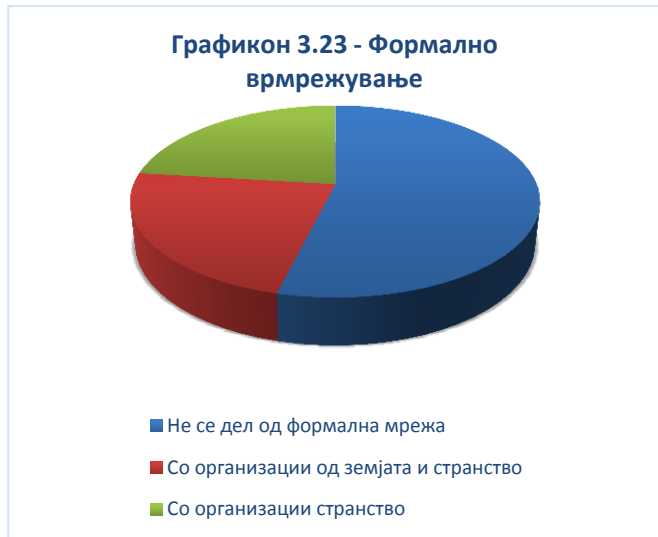
- Со организации од земјата
- Со организации од странство
- Со организации од земјата и странство

Имајќи го во предвид придобивките на вмрежувањето сите македонски ТТ-ови се дел од некоја мрежа: формална или неформална, со организации од земјата или странство.

Неформалното вмрежување е повеќе застапено, при што 69 % од ТТ-овите се дел од неформална мрежа и со организации од земјата и со организации од странство. Формалното вмрежување е помалку застапено.

Речиси 54 % од ТТ-овите не се дел од формална мрежа на организации. Останатите 46% членуваат во формална мрежа на организации со странски ТТ-ови. Од нив половина се истовремено дел и од формална мрежа на ТТ-ови од земјата и од странство, додека другата половина се дел од формална мрежа на организации од странство.

Во 2007 во Македонија е формирана првата ТТ мрежа – Македонија каде како основачи се јавуваат седум организации: Центар за истражување и креирање политики; Центар за економски анализи; Аналитика; Институт за демократија – Социетас цивилис; Институт за економски стратегии и меѓународни односи – Охрид; Центар за регионални истражувања и соработка – Студиорум и Форум – Центар за стратегиски истражувања и демократија.

3.7. Препораки и перспективи за развој на тинк тенк организациите во Р.М.

Предмет на овој труд се ТТ организациите и нивната улога во процесот на креирање политики и влијанието врз креаторите на политики. Генералната цел на истражувањето е да се утврди врската меѓу ТТ организациите и процесот на креирање јавни политики односно да се утврди улогата на ТТ - овите и нивното знаење и експертиза кон подобрување на процесот на креирање политики, имајќи го при тоа во предвид случајот на Р. Македонија.

Целите на истражувањето се однесуваат на:

- Дефинирање на улогата на тинк тенк организациите во процесот на креирање јавни политики;
- Откривање на врската меѓу бројноста на тинк тенк организациите и оствареното влијание врз креаторите на јавни политики;
- Утврдување на факти за значењето на тинк тенковите врз квалитетот на усвоените јавни политики;
- Компаративна анализа за влијанието на тинк тенк организациите врз креирањето јавни политики на глобално ниво;
- Утврдувањето на улогата, значењето и влијанието на тинк тенковите во Р. Македонија.

Доколку се обезбеди поголема вклученост на ТТ организациите во процесот на креирање политики, ќе се унапреди квалитетот на одлуките донесени од страна на креаторите на политики во поглед на клучните прашања. ТТ-овите на тој начин ќе ги предизвикаат конвенционалните сфаќања и погледи во рамките на процесот на креирање политики и ќе овозможат имплементација на нивните креативни и

иновативни решенија на актуелните прашања, прилагодени на општествениот контекст во кој оперираат.

Активното партиципирање на ТТ организациите во процесот на креирање политики, ќе овозможи нивно поголемо влијание. ТТ организациите кои ќе успеат да остварат поголемо влијание врз процесот на креирање политики ќе имаат и позначајна улога во општествените процеси.

Вклученоста на ТТ организациите во процесот на подготовка, имплементација и следење на јавните политики ќе обезбеди и усвојување на поефикасни, поинформирани јавни политики, втемелени на релевантни истражувања и сеопфатни анализи. Со вклучувањето на експертската јавност, односно ТТ организациите како дел од таа група, процесот на креирање политики ќе стане поттранспарентен и ќе обезбеди учество на заинтересираните стејкхолдери.

При изработката на овој труд, како методи и техники на истражување се користеа методите на анализа, синтеза и компарација. Покрај тоа беше испитана и поставеноста на законската регулатива. Како техника за собирање емпириски податоци се користеше анкетањето (квантитативна техника). Согласно оваа техника беше изготвен анкетен прашалник. Прашалникот беше доставен до сите ТТ организации во земјата чиј број изнесува 15. Од нив, 13 ТТ-ови доставија одговорени анкетни прашалници.

Препораките за развој на ТТ организациите имаат за цел да послужат како почетна основа за понатамошно размислување и превземање активности во насока на развој и унапредување на начинот на кој ТТ организациите работат, стапуваат во интеракција со околината, таргет групите, донаторите и сл. како и нивно поефикасно справување со предизвиците како на внатрешен така и на надворешен план.

Препораките се однесуваат на:

- Обезбедување поцелосни и посеопфатни критериуми за мерење на влијанието на ТТ организациите врз креаторите на политики
- Истражување на различните можности за поттикнување поголема соработка со креаторите на политики
- Обезбедување широка платформа за дискусии и средби меѓу експертите од ТТ организациите и креаторите на политики, со цел креирање можности за конструктивен дијалог и соработка меѓу овој сектор и државните органи заради обезбедување иновативни, интердисциплинарни и ефективни јавни политики, прилагодени на специфичните услови и општествени прилики
- Издвојување и промовирање на ТТ организациите како посебен тип невладини истражувачки центри и генератори на позитивни промени, пред пошироката јавност
- Утврдување на институционалните слабости на ТТ организациите и јакнење на нивните институционални капацитети

- Демонстрација на ефикасноста и користа кои општеството ги имаат од оперирањето на овие организации
- Поефикасно користење на средствата за масовна комуникација како и интернет технологијата за дисеминација на нивните истражувања и вклучување на пошироката јавност во решавањето на клучните политички прашања
- Вмрежување и соработка меѓу различните организации со цел развивање сет на мерки, стратегии и препораки за унапредување на улогата на ТТ организациите во општеството
- Долгорочна, стратешка ориентација кон обезбедување финанска одржливост и независност
- Обезбедување и задржување на непристрасноста и независноста од политичките опции

Усвојувањето ефективни јавни политики преку активно вклучување на ТТ заедницата во процесот, ќе придонесе и кон унапредување на општествените текови во земјата, јакнење на демократските капацитети на креаторите на политики и поуспешно справување со предизвиците.

ЗАКЛУЧОК

Пролиферацијата и растот на ТТ организациите предизвика зголемен интерес за нивната работа и активности. Иако пошироката јавност се уште има дилеми во поглед на оперирањето на ваквите организации, улогата која ја имаат во процесот на креирање политики како и влијанието кое го остваруваат, тие се повеќе се позиционираат како застапници на јавниот интерес.

ТТ организациите претставуваат генератори на нови и иновативни идеи и решенија на актуелните политички прашања. Тие спроведуваат бројни анализи и истражувања, одржуваат конференции, семинари и слични настани, објавуваат трудови, гостуваат во медиумите и сл. Со тоа делуваат едукативно и овозможуваат вклученост на пошироката јавност во решавањето на клучните прашања. Примарни таргет групи на ТТ организациите се политичките чинители, носителите на одлуки како и припадниците на извршната власт, на национално и локално ниво. Влијаејќи врз нив, тие настојуваат да се вклучат во процесот на креирање политики и да ги инјектираат сопствените идеи во политичките дебати. Покрај тоа, партиципацијата на граѓанскиот сектор го демонополизира процесот на креирање политики, зголемувајќи го квалитетот на политичките одлуки.

Трендовите со кои се соочува ТТ заедницата вклучуваат значителни надворешни и внатрешни промени, бројни предизвици и можности кои влијаат врз способноста за ефективно оперирање на овие организации. Овие промени се однесуваат на различни полиња: промени во изворите на финансирање, променети преференци на донаторите, пролиферација на повеќе ТТ организаци, ангажирање соодветни истражувачки кадри, употреба на новите технологии, промени во политичките трендови и сл.

Сето тоа ја наметнува потребата од флексибилност и можност за брза адаптација на новонастанатите услови, доколку организациите сакаат да опстанат. Дополнително, силниот институционален развој на ТТ организациите и унапредувањето на нивните капацитети е основен предуслов за опстојување на општествената сцена. Од друга страна пак, истите тие се јавуваат и како генератори на одредени промени. Во недостаток на соодветни реформски процеси, ТТ организациите кои ќе развијат адекватни сеопфатни стратегии, ќе бидат во состојба да направат позитивна промена во општеството.

ПРИЛОЗИ:

АНКЕТЕН ПРАШАЛНИК

На прашањата од дел I – Општи податоци и карактеристики на организацијата, со реден број **3, 6, 7, 11, 13 и 14** може да се заокружат повеќе одговори.

I Општи податоци и карактеристики на организацијата

1. Која година е формирана Вашата организација?

2. Во кој град се наоѓа седиштето на Вашата организација?

3. Кој е географскиот делокруг во кој оперира Вашата организација?

- а) Регионален б) Национален в) Балкан и ЈИЕ
г) Меѓународен д) Одбивам да одговорам

4. Вашата организација е активна во:

- а) Една област
б) Повеќе области (Ве молиме наведете кои):

- в) Одбивам да одговорам

5. Колку вработени брои Вашиот персонал?

а) Постојано вработени лица:

i. Ниту еден	ii. 1-5	iii. 6 – 15	iiii. над 15

б) Привремено ангажирани лица:

i. Ниту еден	ii. 1-5	iii. 6 – 15	iiii. над 15

в) Волонтери/практиканти:

i. Ниту еден	ii. 1-5	iii. 6 – 15	iiii. над 15

г) Одбивам да одговорам

6. Степен на образовна подготовка на редовно вработен и привремено ангажиран персонал (Ве молиме наведете колку лица потпаѓаат под секоја категорија):

а) Докторат _____

б) Магистратура _____

в) ВСС _____

г) Друго _____

д) Одбивам да одговорам

7. Вашата организација се финансира од:

а) Домашни извори

б) Странски извори

в) Одбивам да одговорам

8. Буџетот на Вашата организација за 2014 година изнесуваше:

а) До 5 000 000 мкд

б) 5 000 000 – 15 000 000 мкд

в) Над 15 000 000 мкд

г) Одбивам да одговорам

9. Вашата организација во текот на 2014 година, добила директен грант за имплементирање проект од странски донатор:

а) Да (Ве молиме наведете колку директни грантови сте добиле) _____

б) Не, иако сте аплицирале

в) Не, но не сте аплицирале

г) Одбивам да одговорам

10. Дали Вашата организација во текот на 2014 година добила средства од државни извори?

а) Да (Ве молиме наведете колку директни грантови сте добиле) _____

б) Не, иако сте аплицирале

в) Не, но не сте аплицирале

г) Одбивам да одговорам

11. Дали Вашата организација во текот на 2014 година била финансиски поддржана од поединци/претпријатија?

- а) Да, од поединци
- б) Да, од претпријатија
- в) Не добива средства од поединци и претпријатија
- г) Одбивам да одговорам

12. Дали Вашата организација во текот на 2014 година обезбедила дополнителни финансиски средства од други извори (директни економски активности, приходи од наемнини, дивиденди, камати и сл.)?

- а) Да
- б) Не
- в) Одбивам да одговорам

13. Дали Вашата организација е дел од неформална мрежа на организации?

- а) Да, со организации од земјата
- б) Да, со организации од странство
- в) Не е дел од неформална мрежа на организации
- г) Одбивам да одговорам

14. Дали Вашата организација е дел од формална мрежа на организации?

- а) Да, со организации од земјата
- б) Да, со организации од странство
- в) Не е дел од формална мрежа на организации
- г) Одбивам да одговорам

II Истражување/влијание врз јавни политики

Вашата организација во текот на 2014 година:

1. Спроведе истражувања/анализи:

- а) Ниту едно
- б) 1–15
- в) повеќе од 15
- г) Одбивам да одговорам

2. Вклучи (ангажираше/соработуваше) странски експерти од областа, при спроведувањето истражувања/анализи:

- а) Ниту еден
- б) 1–15
- в) повеќе од 15 пати
- г) Одбивам да одговорам

3. Објави публикации (анализи, истражувања, трудови, извештаи):

а) Ниту една б) 1–15 в) повеќе од 15 г) Одбивам да одговорам

4. Организираше конференции/семинари/панел дискусии/тркалезни маси/јавни трибини:

а) Ниту една б) 1–15 в) повеќе од 15 г) Одбивам да одговорам

5. Учествуваше на владина седница:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

6. Учествуваше на јавна расправа/трибина организирана од страна на органите на државната управа:

а) Ниту еднаш б) 1–5 пати в) повеќе од 5 пати г) Одбивам да одговорам

7. Беше директно ангажирана од страна на државен орган за подготовка на истражување/анализа/стратегија:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

8. Учествуваше во работна група заедно со претставници на државните органи заради изготвување одреден закон/стратегија:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

9. Беше ангажирана од страна на политичка партија заради креирање програма/стратегија:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

10. Самоиницијативно изготви и поднесе драфт верзија/измени/дополнувања на одреден закон:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

11. Спроведе мониторинг врз работата на државна/јавна институција:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

12. Беше присутна во медиуми (печатени/интернет/ТВ/радио) преку гостувања во емисии/дебати/интервјуа:

а) Ниту еднаш б) 1–15 пати в) повеќе од 15 пати г) Одбивам да одговорам

13. Беше подложена на притисок заради наоди од спроведено истражување/критички говор:

- а) Ниту еднаш
- б) Само еднаш
- в) Во повеќе наврати (Ве молиме наведете колку пати): _____
- г) Одбивам да одговорам

14. Беше изложена на бојкот (недоаѓање на настани/игнорирање дописи/анкети) од страна на државна/јавна институција заради наоди од спроведено истражување/критички говор:

- а) Ниту еднаш
- б) Само еднаш
- в) Во повеќе наврати (Ве молиме наведете колку пати): _____
- г) Одбивам да одговорам

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Abelson E. Donald (2006); A capitol idea: Think tanks and US foreign policy
2. Abelson E. Donald; Do think tanks matter?: Assessing the impact of public policy institutes
3. Abelson E. Donald; Do think tanks matter?: Opportunities, constraints and incentives for think tanks in Canada and the United States
4. Abelson E. Donald; Thinking out loud: Think tanks and their quest for public exposure, The Canada US Institute, University of Western Ontario
5. Abelson E. Donald; Think tanks and policy analysis in Canada
6. Avramov Roumen; Think tanks in the world of applied economics: A comparative study in Eastern Europe
7. Bojovic Iztok; Think tanks in the USA
8. Bondiguel Thomas, Kellner Thierry (2009); The impact of China's foreign policy think tanks, Global think tank summit
9. Boucher Stephen, Hobbs Ben, Ebele Juliette, Laigle Charlotte, Poletto Michele, Cattaneo Diego, Wegrzyn Radoslaw; Europe and its think tanks: A promise to be fulfilled, An analysis of think tanks specialized in European policy issues in the enlarged European Union
10. Brehaut D. Jon, Juzwishin Don; Bridging the gap: The use of research evidence in policy development
11. Brendan Whitty, One world trust 2008: Accountability principles for research organizations
12. Clark Julia and Roodman David; Measuring think tank performance: An index of public profile
13. Clifton Jonathan (2010), The role of think tanks: Context, impact and relationship with academia
14. Desaeyere Willy; The think tank: A toolbox for creative collective problem solving
15. Dobuzinskis Laurent, Howlett Michael, Laycock David; Policy analysis in Canada: The state of the art
16. Freedom House; The democratic leadership gap: Freedom in the world in 2014
17. Giepen Matthias; Think tanks in Britain and how they influence British policy in Europe
18. Grupo FARO: Influencing as a learning process: Think tanks and the challenge of improving policies and promoting social change
19. Hewlett foundation think tank initiative, April 2007
20. International forum of democratic studies national endowment for democracy; Democracy think tanks in action: Translating research into policy in young and emerging democracies
21. Institute for democracy and electoral assistance & Overseas development institute: Thinking politics: Think tanks and political parties in Latin America
22. Iztok Bojovic (2009); Think tanks in the USA
23. Kandiah David Michael, Seldon Anthony; Ideas and think tanks in contemporary Britain

24. Kimenyi S. Mwangi, Data Ajoy (2011); Think tanks in Sub- Saharan Africa: How the political landscape has influenced their origins, Overseas development institute
25. Krastev Ivan; Post communist think tanks: Making and faking influence
26. Krastev Ivan; Think tanks: Making and faking influence;
27. Ladi Stella; Globalization, policy transfer and policy research institutes
28. Langford W. John, Brownsey K. Lorne; Think tanks and governance in the Asia – Pacific region
29. Leeson T. Peter, Ryan E. Matt, Williamson R. Claudia; Think tanks
30. Li Cheng; China's new think tanks: where officials, entrepreneurs and scholar interact
31. Liao Xuanly; Chinese foreign policy, think tanks and China's policy towards Japan
32. Lindblom E. Charles and Woodhouse J. Edward, The policy making process, Second edition (Englewood Cliffs, N.J.:Prentice Hall, 1980)
33. Lonita Sorin; The cargo cult of democracy in Romania and what can local think tanks do to bring about the real thing
34. Machippan Karthik, Mendizabal Enrique, Datta Ajoy; Think tanks in East and Southeast Asia: Bringing politics back into the picture
35. Marsh Ian; An Australian think tank?: Lessons Australia can learn from independent public policy research institutes in the United States, United Kingdom and Canada
36. McGunn G. James (2007): Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates
37. McGann G. James (2012); Chinese think tanks, policy advice and global governance, University of Pennsylvania
38. McGann G. James (2004); Scholars, dollars and policy advice
39. McGunn James, Boucher Stephen and FPRI: Think tanks in Europe and US: Converging or diverging?
40. McGann G. James, Johnson C. Eric; Comparative think tanks, politics and public policy
41. McGann G. James, Sabatini Richard; Global think tanks, Policy networks and governance
42. McGann G. James; Think tanks and civil society program 2009: European think tanks: Regional and trans atlantics trends
43. McGann G. James; Think tanks and civil society program 2012: Global "Go-to think tank report and policy advice"
44. McGann G. James; Think tanks and civil society program 2013: Global go - to think tank report and policy advice: International relations program, University of Pennsylvania
45. McGann G. James; Think tanks and civil society program 2014: Global go - to think tank report and policy advice: International relations program, University of Pennsylvania
46. McGunn G. James; Think tanks and civil society program 2008: Global go- to think tanks, The leading public policy research organizations in the world
47. McGann G. James; Think tanks and civil society program 2009: Global "Go – to think tanks", The leading public policy research organizations in the world

48. McGann G. James (2007); Think tanks and policy advice in the United States: Academics, advisors and advocates
49. McGann G. James, Weaver R. Kent; Think tanks and civil societies: Catalysts for ideas and action
50. Medvetz Matthew Thomas; Think tanks and production of policy-knowledge in America
51. Medvetz Matthew Thomas; Think tanks as an emergent field
52. Medvetz Matthew Thomas; Think tanks in America
53. Mendizabal Enrique, Sample Kristen, Garce Adolfo, Roca Toranzo Carlos, Cocina Mathias, Toro Sergio, Londono Fernando Juan, Bellettini Orazio, Carrion Melania, Tanaka Martin, Vera Sofia, Barrenchea Rodrigo (2009); Thinking politics: Think tanks and political parties in Latin America, International institute of democracy and electoral assistance, Overseas development institute
54. Meegan Frances; Think tanks in the UK
55. Missiroly Antonio, Loannides Isabelle (2012); European think tanks and the EU
56. Montecino Antonio Juan, Weisbrot Mark; Tilting rightward: C-SPAN's coverage of think tanks
57. Morilas Pol (2013); The role of think tanks in Arab transition
58. Nachiappan Karthik, Mendizabal Enrique, Datta Ajoy (2010); Think tanks in East and Southeast Asia: Bringing politics back into the picture, Overseas development institute
59. National human development report (1999): Civil society in transition; Macedonia
60. Nicholson Simon, Brans M., Bouckart G.; EU think tanks in Brussels: Policy making roles, functions and influence
61. Ordonez Andrea, Bellettini Orazio, Mendizabal Enrique, Broadbent Emma, Muller Jeanne (2012); Influencing as learning process: Think tanks and the challenge of improving policies and promoting social change
62. Pajas Jan Petr; A think tank code of good governance
63. Pautz Hartwig; Think tanks, social democracy and social policy
64. Plehwe Dieter, Riese Julianne, Miller David, Buharmann D. Andrea; A comparative study of transnational think tank networks, policy entrepreneurship and the governance of expertise in the European Union (and beyond)
65. Puhan Xenia Tatiana; Balancing exploration and exploitation by creating organizational think tanks
66. Rich Andrew (2004); Think tanks, public policy and the politics of expertise: City college of New York
67. Rich Andrew (2004); Public policy and the politics of expertise
68. Rich Andrew, McGunn James, Weaver Kent, Garnett Mark, Thunert Martin, Speth Rudolf, Traub-Merz Rudolf, Yang Ye (2011) Briefing paper Shanghai, Special issue: Think tanks in policy making – Do they matter?
69. Seiler Christian, Wohlrabe Klaus; A critique of the 2009 “Global go –to think tank” ranking
70. Sherrington Philippa (2000); Shaping the policy agenda: Think tank activity in the European Union

71. Smith A. James; The idea brokers: Think tanks and the rise of the new policy elite
72. Stahl Michael Jason; Selling conservatism: Think tanks, conservative ideology and the undermining of liberalism 1945 – present
73. Steffen Isabelle, Linder Wolf; Switzerland: Think tanks and vested interests in Swiss policy making, Institute of political science, University of Berne
74. Stone Diane; Capturing the political imagination: Think tanks and the policy process
75. Stone Diane, Curie Marie (2005); Think tanks and policy advice in countries in transition. Asian development bank institute symposium: “How to strengthen policy – oriented research and training in Viet Nam”
76. Stone Diane, Denham Andrew, Garnet Mark (1998); Think tanks across nations: A comparative approach
77. Stone Diane, Denham Andrew; Think tank traditions, Policy research and the politics of ideas
78. Stone Diane, Maxwell S. and Keating M.: Bridging research and policy
79. Stone Diane, Ullrich Heidi; Policy research institutes and think tanks in Western Europe: Developments, trends and perspectives
80. Stryuk J. Raymond; Managing think tanks: Practical guidance for maturing organizations
81. Stryuk J. Raymond; Why pay attention to management?
82. The role of think tanks in US foreign policy; An electronic journal of the US department of state. Volume 7, number 3
83. Trimbath Susanne; The latest TIE study comparing economic think tank visibility in the media. The hot economist and the hot topics: Who is hot and who is not?
84. United Nations Development Program; Thinking the unthinkable: From thought to policy: The role of think tanks in shaping government strategy, Experiences from Central and Eastern Europe
85. Waltraut Ritter (2009); The role of think tanks: Are think tanks indicator for societal progress?, 3rd OECD forum on statistic, knowledge and policy
86. Weaver R. Kent; The Brookings institute; The changing word of think tanks
87. Weiss Carol, The many meanings of research utilization, Public administration review
88. Welner Grant Kevin, Hinchey H. Patricia, Molnar Alex, Weitzman Don; Think tank research quality: Lessons for policymakers, the media and the public
89. Wilson Q. James (1980): The politics of regulation, New York
90. Zhu Xufeng; China’s think tanks: roles and characteristics
91. Zhu Xufeng; The rise of think tanks in China
92. 2010 – 2011; Think tank initiative annual report: think tanks
93. Булдиоски Горан; Тинк тенковите во Централна и Источна Европа и квалитетот на нивните истражувања за применети политики
94. Буџет на Република Македонија за 2014 година, (Службен весник бр. 180/2013)
95. Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија: Прирачник за креирање политики
96. Деловник за работа на Владата на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија бр. 36/2008)

97. Закон за Владата на Република Македонија (Службен весник на Република Македонија бр. 59/2000)
98. Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета (Службен весник бр. 143/2012)
99. Закон за здруженија и фондации (Службен весник на Република Македонија бр.52/2010 и 135/2011);
100. Закон за организација и работа на органите на државната управа (Службен весник на Република Македонија бр. 58/2000)
101. Закон за донации и спонзорства во јавните дејности (Службен весник бр. 47/2006; 86/2008; 51/2011)
102. Јанг Овен, Квин Лиза; Како до ефективни јавни политики: Водич за советници од Средна и Источна Европа, 2009
103. Клековски Сашо, Кржаловски Александар, Стојанова Даниела: Македонски општествени вредноси
104. Клековски Сашо, Стојанова Даниела, Јаковлеска Гонце, Нурединоска Емина: Долг пат до поголем граѓански ангажман, Скопје 2011 година
105. Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации (Службен весник бр. 130/07)
106. Кусиникова Никица, Хаџи-Мицева Еванс Катерина, Николов Александар: Анализа на спроведувањето на законот за донации и спонзорства во јавните дејности: 2007 – 2011; Здружение Конект и Европски центар за непрофитно право
107. Кусиникова Никица: Односите меѓу деловниот сектор и граѓанското општество/општествената одговорност на претпријатијата. Граѓански практики бр. 13; Перцепција на влијанието на граѓанските организации и околината во која дејствуваат тие. – Македонски центар за меѓународна соработка
108. Методологија за анализа на политиките и координацијата (Службен весник на Република Македонија бр. 52/2006)
109. Методологија за проценка на влијанието на регулативата (Службен весник на Република Македонија бр. 37/2008)
110. Методологија за стратешко планирање и подготвување на годишната програма за работа на Владата (Службен весник на Република Македонија бр. 124/2008)
111. Нурединоска Емина, Кржаловски Александар, Стојанова Даниела: Доверба во граѓанското општество; Скопје 2013 година
112. Нурединоска Емина, Огненовска Симона: Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанскиот сектор во Македонија; Македонски центар за меѓународна соработка
113. Огненовска Симона, Ѓузелов Борјан: Огледало на Владата: Учество на јавноста во процесите на подготовка на закони; Македонски центар за меѓународна соработка, 2014
114. Огненовска Симона; Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество во Македонија 2014
115. Устав на Република Македонија (Службен весник бр. 59/2000)

116. <http://www.analyticamk.org/>
117. http://www.affarinternazionali.it/Documenti/30_thinktanks.pdf
118. <http://www.bti-project.de/fileadmin/Inhalte/reports/2012/pdf/BTI%202012%20Macedonia.pdf>
119. <http://www.carnegiecouncil.org/index.html>
120. <http://carnegieendowment.org/>
121. <http://www.cea.org.mk/>
122. <http://www.ceps.be>
123. <http://www.ccsd.ca/>
124. <http://www.cdhowe.org/>
125. <http://cictoronto.ca/>
126. <http://www.crpm.org.mk/>
127. <http://www.fpri.org/>
128. <http://www.codesria.org/spip.php?&lang=en>
129. <http://en.rsrf.org/press-freedom-index-2013,1054.html>
130. http://www.europeanagenda.eu/files/booklet/EA_booklet_02_2006.pdf
131. http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/mk_rapport_2012_en.pdf
132. <http://www.epi.org.mk/index.php?id=0>
133. <http://www.eurodatum.com/>
134. <http://www.euba.edu.mk/>
135. <http://www.financethink.mk/>
136. <http://www.forum-csrd.org.mk/>
137. <http://www.forum-csrd.org.mk/documents/Sostojba%20na%20istrazuvanjata%20finalen.pdf>
138. <http://www.fraserinstitute.org/>
139. <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/2012/macedonia>
140. http://foundationforfuture.org/en/Portals/0/Conferences/Think%20Tank%20Forum/Think%20tanks%20forum_Final_ConceptNote.pdf
141. <http://www.grade.org.pe/english/>
142. <http://idscs.org.mk/>
143. <http://www.mfa.gov.mk/sites/default/files/Dokumenti/Strateshki-plan-2013-2015.pdf>
144. <http://mcet.org.mk/>
145. http://www.oi.org.mk/default_mkd.html
146. <http://onthinktanks.org/2014/11/12/more-on-think-tanks-in-brics-south-africa/>
147. <http://www.ose.be>
148. <http://progres.org.mk/>
149. <http://www.reactor.org.mk/>
150. <http://studiorum.org.mk/en/?cat=13&lang=mk>
151. <http://thepearsonthinktank.com/>
152. www.transparify.org – How transparent are think tanks about who funds them in 2015?

153. http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/civil_society/participatory_civilsocietyassessmentsexperiencesfromthefield.html
154. http://www3.weforum.org/docs/WEF_AcademicNetwork_2013.pdf